

Translating Horror Fiction - A Case Study of Short Stories by Clive Barker

Botić, Petar

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:684087>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-10**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Studij: Dvopredmetni sveučilišni diplomski studij engleskog jezika i književnosti –
prevoditeljski smjer i filozofije

Petar Botić

**Prevođenje horor književnosti
na primjeru kratkih priča Clivea Barkera**

Diplomski rad

Mentor: prof. dr. sc. Marija Omazić

Sumentor: Romana Čačija, viši lektor

Osijek, 2018.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za engleski jezik i književnost

Studij: Dvopredmetni sveučilišni diplomski studij engleskog jezika i književnosti –
prevoditeljski smjer i filozofije

Petar Botić

**Prevođenje horor književnosti
na primjeru kratkih priča Clivea Barkera**

Diplomski rad

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: filologija

Znanstvena grana: anglistika

Mentor: prof. dr. sc. Marija Omazić

Sumentor: Romana Čačija, viši lektor

Osijek, 2018.

J.J. Strossmayer University of Osijek

Faculty of Humanities and Social Sciences

Study Programme: Double Major MA Study Programme in English Language and
Literature – English Translation and Interpreting Studies and Philosophy

Petar Botić

**Translating Horror Fiction –
A Case Study of Short Stories by Clive Barker**

Master's Thesis

Supervisor: Marija Omazić, Professor of Linguistics

Co-supervisor: Romana Čačija, senior language instructor

Osijek, 2018

J.J. Strossmayer University of Osijek

Faculty of Humanities and Social Sciences

Department of English

Study Programme: Double Major MA Study Programme in English Language and
Literature – English Translation and Interpreting Studies and Philosophy

Petar Botić

**Translating Horror Fiction –
A Case Study of Short Stories by Clive Barker**

Master's Thesis

Scientific area: humanities

Scientific field: philology

Scientific branch: English studies

Supervisor: Marija Omazić, Professor of Linguistics

Co-supervisor: Romana Čačija, senior language instructor

Osijek, 2018

Abstract

This case study represents an analysis of horror fiction translations exemplified by three short stories written by Clive Barker – “The Book of Blood”, “The Midnight Meat Train” and “Dread”. The aim of this paper is to discuss the most important aspects of literary translation based on the examples from my translations of horror fiction. The case study includes a brief introduction to the horror genre in literature, which focuses on the most relevant aspects of horror fiction in relation to the three stories analyzed within this paper. The second part of the case study contains an analysis of my translations of the three above-mentioned stories. The translation analysis is problem-oriented and it discusses the most important issues related to both the translation of literature in general and specific problems that occurred in the process of translating the three short stories. The first part of the analysis is related to general problems of literary translation arising from syntactic, grammatical and semantic incompatibility of source and target languages. These are analyzed in terms of different theoretical approaches, methods and strategies that are usually applied in the translation process and illustrated by examples from the short stories. The second part of the translation analysis focuses on specific translation problems from the three short stories and the examples included in this section reflect my approach and reasoning behind the solutions to certain problems of literary translation. Finally, the complete translations of the above-mentioned stories are included in this paper as appendices.

Keywords: literary translation, horror, Clive Barker, Books of Blood

Contents

1.	Introduction.....	1
2.	Horror literature	3
3.	Clive Barker and Books of Blood.....	5
3.1.	“The Book of Blood”	6
3.2.	“The Midnight Meat Train” and typical pace of the horror narrative.....	6
3.3.	“Dread”	8
4.	Literary translation.....	9
5.	Analysis of Translation of Clive Barker’s “The Book of Blood”, “The Midnight Meat Train”, and “Dread”	12
5.1.	General Translation Problems.....	13
5.1.1.	Translation shifts.....	13
5.1.2.	Change of voice	15
5.1.3.	Phraseological units – idioms and phrasal verbs	17
5.1.4.	Collocations	21
5.1.5.	Register	22
5.1.6.	Wordplays	24
5.2.	Specific translation problems in “The Book of Blood”	26
5.2.1.	Metaphors in “The Book of Blood”	26
5.2.2.	Sounds and imagery “The Book of Blood”	30
5.3.	Specific translation problems in “The Midnight Meat Train” – images of horror	32
5.4.	Specific translation problems in “Dread” – translation of a children’s prayer	35
6.	Conclusion	37
	References	38
	Appendix I: Clive Barker – Knjiga krvi.....	40

Appendix II: Clive Barker – Ponoční vlak smrti.....	49
Appendix III: Clive Barker – Strah	68

1. Introduction

The first section of this paper represents a brief introduction to the horror genre in literature and most important elements of horror fiction. Since this is not an overview of horror literature in general, but rather a case study of specific translation problems that occurred in the horror stories selected for translation, the focus will be on defining the horror genre by means of its most important aspects – emotional response and suspense.

The second section will consist of a brief discussion about the author Clive Barker and his short stories included in this case study – “The Book of Blood”, “The Midnight Meat Train” and “Dread”. This section will therefore include some remarks on the work of Clive Barker, classification of the three horror stories by their predominant motifs, explanation of their most important elements and the analysis of a typical horror narrative, with “The Midnight Meat Train” serving as its example.

The third section will include some theoretical discussions on the predominant problems of literary translation arising from the nature of literary texts (contrast with translation of non-literary texts, effect and purpose of literary texts, expressive and aesthetic function, syntactic and semantic problems arising from non-correspondence of languages, creativity of a literary translator). All these are evident in my translations, be it in the examples analyzed in the final sections or in the complete translations of the three short stories, which are included in this paper as appendices.

The final sections will focus on general and specific translation problems from the short stories. The first part of translation analysis includes the most frequent general translation problems from the short stories. Namely, these are the problems related to grammar – translation shifts and changes of voice – and semantics-related problems, which include translations of PUs (idioms, phrasal verbs), collocations, register and wordplays. All these problems will be discussed with references to relevant works from the field of translation studies and analyzed using examples from the short stories.

The final section of this paper represents an overview of numerous specific translation problems from the short stories and my approach to resolving them. Therefore, the analysis of specific translation problems in “The Book of Blood” will focus on translations of metaphors, sounds and imagery. The analysis of the translation of “The Midnight Meat Train” will consist of translations of certain images of horror, while the analysis of specific problems in “Dread” will

contain remarks on translating a short poem/prayer from the story, as most of the examples from “Dread” will be included throughout the preceding sections. As it is impossible to include all translation problems within this paper, they have been categorized as general and specific translation problems based on their frequency and relevance in order to cover as many translation problems occurring in the above-mentioned short stories as possible.

2. Horror literature

Most scholars and critics relate the origin of horror fiction as a separate literary genre to the gothic tradition, when the first gothic novel – *The Castle of Otranto*, written by Horace Walpole in 1764 – marked the beginning of a new genre. However, present-day horror genre is completely different from the characteristics of the early gothic literary works:

Horace Walpole's *Castle of Otranto* (the first gothic novel) bears as little or as much relationship to Edgar Allan Poe's tales as they do to Clive Barker's *Books of Blood* (. . .) the nature of the gothic is so disparate that it can include (. . .) works of fiction that contain neither supernatural nor horror elements but which do contain similar attitudes to setting, atmosphere or style. Meanwhile, horror stories have moved away from the trappings of gothicism, and settings, atmosphere and style are dictated by contemporary events, psychology and social realism. (Bloom 1-2)

Therefore, it is virtually impossible to provide an all-encompassing definition of the horror genre, as it usually is with popular fiction that is so complex in terms of its constituent features. What can be done, though, is define horror literature in terms of thoughts, emotions and sensations that it produces in its readers.

Noël Carroll's *The Philosophy of Horror* is an interesting analysis of horror literature based primarily on the reaction that works of horror provoke in anyone who experiences them. Carroll states that horror literature is horrific in terms of its aim to produce a certain effect, an emotional response that has both physical and cognitive dimensions stemming from sensations, thoughts and beliefs present when we are confronted with works of horror (24). If works of horror manage to elicit such response in audiences, that kind of horrific experience is called "art-horror" (Carroll 15). This term serves to contrast horror in literature created specifically for that purpose with, for instance, natural horror or some situations that readers may regard as horrific, but are not designed to evoke such response. This is a very important aspect of both horror as a culture and as part of literary tradition, as it may be perceived as a genre that aims only to disgust the audience, thus bearing significantly less artistic merit than some works of higher literature.

Besides the emotional response evoked by a sense of fear or repulsiveness, another crucial aspect of horror literature is suspense, which is in horror literature achieved by certain narrative techniques. Carroll names those techniques the onset, discovery, confirmation and confrontation

(99-103). A more detailed explanation and examples of these functions will be provided in the short analysis of the short story “The Midnight Meat Train”, as its narrative follows a certain pattern characteristic of horror plots. At this point, it suffices to say that suspense, which, of course, is not reserved only for horror function, represents one of the key elements of horror narratives. Based on the “erotetic narration” (Carroll 130), built on the question/answer model, each of the above-mentioned functions of the narrative raises a question crucial for the development of the next stage of the plot, thus maintaining suspense throughout the narrative. That being said,

(. . .) it is easy to see how suspense can be generated by horror narratives. Monsters and their projects in horror fictions are irredeemably evil (. . .) immensely powerful, or, at least, have some obvious advantage over humans (. . .) have the upper hand in horror fictions; in most cases, there would be no point to the fiction if they did not. Consequently, when monsters are encountered by humans, the situation is ripe for suspense, for the monster’s minatory motives have the best chances of success. (Carroll 139)

Certainly, this pattern may not be applicable to all narratives from the genre, especially when we consider its development and changes in what we generally perceive as horror. However, it is surely applicable to the short stories that will be analyzed in the following sections of this paper, thus providing a useful basis for what to keep an eye out for when reading, interpreting and then translating a work of horror fiction. In order to provide some context, the following section will briefly discuss the author Clive Barker and the short stories included this case study. This overview will also contain additional descriptions of elements and types of horror relevant for “The Book of Blood”, “The Midnight Meat Train” and “Dread”.

3. Clive Barker and *Books of Blood*

When the first anthology of Clive Barker's *Books of Blood* was issued in 1984 and the second in 1985, he was "hailed as the new hope of British horror" (Nicholson 273). Besides being a writer of horror and fantastic literature, this Liverpoolian, born in 1952, is also a playwright, movie director, visual artist and storywriter for several video games. In his "Introduction" to the first volume of Barker's short stories, *Books of Blood, Volumes 1-3*, Ramsey Campbell states that "Clive Barker is the most original writer of horror to have appeared for years, and in the best sense, the most deeply shocking writer now working in the field" (xiii). As stated by Badley, "Barker revitalized the tale of terror, relocating it in the iconic, the grotesque, and the ironic. For he also made it a vehicle for ideas, forcing a 'reactionary' genre to take on taboos and open up to controversial issues (. . .)" (74) and "enhanced horror's capacity to disturb with techniques adapted from theatre, literature, and visual arts" (74).

In the three short stories included in this study, namely "The Book of Blood", "Midnight Meat Train" and "Dread", Barker combines typical horror motifs, such as the dead, slaughterers and psychotics with other elements of horror fiction, mostly body horror, cosmic horror, urban fantasy and psychological horror. As it will be presented in more detail in the following paragraphs, he establishes the effect of horror by using vivid imagery, graphic descriptions and suspenseful narration which evoke a myriad of different emotions. In his "Foreword" to *Books of Blood*, written fifteen years after the initial issue of the short stories, Clive Barker reminisces about the contents of the anthologies:

Here the monsters triumph, sometimes transforming those they touch in ways that might be deemed obliquely optimistic, but nevertheless surviving to do harm another day. If, by chance, the evil is overcome, then it more often than not takes its witnesses and its endurers down with it. I don't believe that one story is truer than the other; the wisdom of these fictions – perhaps all fictions, lies in the effect they have upon individual imaginations. (x-xi)

Even though some critics disparage the literary work of Clive Barker, for example S. T. Joshi, who reduces most of his stories from *Books of Blood* to gruesome horror, conventional supernaturalism or sensationalism, accompanied by implausibility of the plots and absurdity (see S. T. Joshi, *Modern Weird Tale*), Clive Barker – probably much to the critics' surprise – has remained a

distinguished name in the culture of horror. However, this is no time and place for literary criticism of Clive Barker's work, so this section may be finished on that note. Before the analysis of the translations of the three short stories, the following sections will focus on explanations of their key characteristics and descriptions of certain strategies used in the construction of a horror fiction plot based on the previously mentioned Carroll's pattern.

3.1. "The Book of Blood"

The introductory story "The Book of Blood" is a prime example of Barker's vivid imagery as it describes the opening of a passage between the world of the living and the world of the dead. In comparison with the amount of images and descriptions of sensations and emotions, there is virtually no action in the story. The reader is immediately presented with a depiction of the highway of the dead and the house where the world has opened up, followed by descriptions of Mary Florescu's synesthesia, ominous atmosphere, noises, the passage of the dead, all intertwined with the emotional experiences of the characters. This supernatural horror story, which may be categorized as atmospheric horror, falls within the description of a weird tale by H. P. Lovecraft: "such narratives often possess (. . .) atmospheric touches which fulfill every condition of true supernatural horror literature. Therefore we must judge a weird tale (. . .) by the emotional level which it attains at its least mundane point" (Lovecraft 4).

3.2. "The Midnight Meat Train" and typical pace of the horror narrative

"The Midnight Meat Train" contains characteristics of several types of horror fiction. In this short story, urban horror, where "[i]conic sites of big-city life, such as apartment buildings and subways, [become] powerful loci of supernatural menace" (Latham 604), is combined with slasher elements in a "shrewd fusion of serial killer routines with Lovecraftian cosmic dread" (Latham 613-614). Set in New York (urban horror), this short story revolves around a series of murders occurring in the subway (slasher horror), which culminates in the confrontation between Leon Kaufman and the "Subway Butcher", only to find out that ancient, supernatural beings named the City Fathers dwell beneath the city (cosmic horror). In terms of its themes, motifs, serial killer narrative, pace of the narrative and primarily body horror, "The Midnight Meat Train" may be characterized as a typical horror story which evokes a sense of fear and disgust mostly through blood and gore, with a slight twist introduced by suspenseful supernatural elements. This is why this story may serve as

an example of a typical horror erotetic narrative as described in Noël Carroll's *The Philosophy of Horror*.

The first stage of the 'complex discovery plot' in the horror fiction narrative is the onset, which represents the introduction of a 'monster'. The onset revolves around evidence that something horrific has occurred – we know that a monster is present through its murders or other effects and manifestations. The purpose of the onset is to create the initial suspense and make the audience question itself whether the source and nature of these incidents will be uncovered (Carroll 99-100). In "The Midnight Meat Train", the onset is established by describing the affection of the main character, Leon Kaufman, towards New York, but then we find out that New York is not a promised land and that murders have occurred in the subway.

The onset is followed by the discovery, the reader learns what is behind the incidents described in the onset (Carroll 100-101). In "The Midnight Meat Train", the discovery is established through insinuations about Mahogany's 'trade' and descriptions of his 'nightshift'. Further suspense is evoked by interrupting passages about Kaufman's evening at work, which raises the question whether the main character will stumble upon the serial killer. Clive Barker has achieved this suspense cleverly by interrupting the narrative and shifting the perspective from Kaufman to Mahogany, constantly intertwining the onset and the discovery, preparing us for the third stage – the confirmation.

The confirmation part of the plot refers to the affirmation of the monster's existence and real danger that it poses for the lives of the characters, with tension building up through the delay between the discovery and the confirmation (Carroll 101-103). The existence of Mahogany as the monster behind the slaughters is confirmed when Kaufman wakes up alone in the train and stumbles upon hanged corpses, knowing that the serial killer is near and might kill him. The delay between the discovery and confirmation is again executed wittily, with descriptions of Kaufman's trip, setup of the atmosphere in the train, his sleepiness and the ominous dream.

Lastly, the confrontation is the stage where the narrative culminates. As Carroll pointed out, there may be variations in the plot structure and certain parts may be iterated (102-103). What is specific in that regard with "The Midnight Meat Train" is that the confrontation between Kaufman and Mahogany represents yet another onset for another discovery and confrontation. The fight between Kaufman and Mahogany is very brief, but followed by the discovery of the City Fathers and Kaufman's confrontation with them. In this manner, Barker introduces another

suspenseful sequence of the narrative filled with gruesome descriptions of ancient monsters, thus creating another series of questions that lead to an open-ended, somewhat circular conclusion of the story. Nevertheless, “The Midnight Meat Train” may be seen as an example of a typical horror narrative structure that demonstrates common strategies used for creating a horror plot and ‘erotetic narration’.

3.3. “Dread”

The short story “Dread”, which “walks the shaky tightrope between clarity and voyeurism” (Campbell, xiv), can be categorized as a psychological horror story that describes a pathological fear enthusiast’s investigation of the origin of fear, the primary emotion of any individual. As H. P. Lovecraft stated, “[t]he oldest and strongest emotion of mankind is fear” (2), and “Dread” investigates the psychology of fear through sadistic experiments of one of the main protagonists, Quaid, conducted on his students, Cheryl and Stephen. This short story aims to produce the effect of horror not so much by depictions of physical violence – though “Dread” does end as a slasher horror story – or supernatural elements, but by disturbing emotional and psychological states of main characters provoked by nothing more than a twisted human mind.

These brief summaries and categorizations of the short stories included in this case study provide a bit more insight into the various types of horror fiction and the strategies of evoking fear in the readers. Again, it needs to be pointed out that the aim of this paper is not to analyze horror fiction in minute detail, so these analyses serve for general understanding of different types of horror fiction and the most important characteristics relevant for the stories included in this study.

4. Literary translation

Throughout the history of translation theory, be it within the modern, more scientific approach to the problem of translation, i.e. ‘translation studies’, as it was named by James S. Holmes, or in descriptions of translation problems by many scholars who practiced the discipline, literary translation has always stood out in one way or another. In translation studies, the distinctiveness of literary translation is especially visible when contrasted to that of non-literary texts. However, this discrepancy between the translation of literary and technical texts is not of modern origin, as “the first steps towards a rudimentary differentiation of text types, with non-literary STs being treated differently from literary TTs” can be linked with St. Jerome (Munday 20).

Both literary and non-literary STs cause translation problems, but they arise from entirely different meanings that they have to convey and purpose that they have to serve. Non-literary, technical texts require, above all, intelligibility, precision, specialized knowledge of particular disciplines, specific terminology and correct interpretation to fulfill their informative function. In contrast to that, as Tim Parks simply puts it, we “can all agree that the intention of a technical manual is to explain something, the purpose of a contract to establish a series of terms and conditions, but can we feel so confident when considering a poem or a novel?” (9). The problem of translating literature is that “literary texts are considered either to have no specific purpose and/or to be far more complex stylistically” (Munday 81).

The most specific problems of translating literature are related to their expressive and aesthetic functions, aimed at affecting our senses, emotions and thoughts. However, the factors that make up a literary work are infinite and translators should take all of them into account as much as possible if they are to produce a text in a TL of at least approximate merit as that of the original. As Landers states, “some of the capabilities that the literary translator must command [are] tone, style, flexibility, inventiveness, knowledge of the SL language, the ability to glean meaning from ambiguity, an ear for sonority (. . .)” (8). In order to reproduce, at least to the largest possible extent, such literary elements as they were implemented in the ST, it is necessary that translators possess certain literary qualities and skills, as this aspect of literary translation is where the importance of translator’s creativity is most visible: “creative translators are able to imagine the realities they are expressing, reaching beyond the text to identify the characters, situations and ideas that lie behind it (. . .)” (Levý 34).

However, only some of the categories that add up to the effect that literature aims to produce on readers are purely poetic, for instance the author's style, figures of speech, motifs, atmosphere, descriptions, tone or imagery. While this is a problem for itself, literary texts also contain general translation problems that fall within the category of grammar, syntax and the overall level of correspondence between two languages. This problem is, of course, integral to all types of translation, but is very significant for literary translation since it directly affects the form of the text. Through the order of words or clauses and parts of speech that authors intentionally use, much of the effect of a literary text is transferred. Furthermore, on the level of language itself, these categories determine the general legibility and flow of a certain text, which is why the structure of a text, in optimal circumstances, should not get in the way of the message and effect of a literary work. If the structures of a TT are awkward due to certain incompatibilities of the SL and TL, the readers will direct their attention to such details and consequently reduce their engrossment in the text.

On top of that, all these aspects are related to the problem of fidelity of translations or the famous 'word-for-word' vs 'sense-for-sense', 'literal' vs 'free approach' to translation. For instance, if translators introduce translation shifts and change a clause or word order to avoid clumsiness and ambiguity in the TT, do they, to a certain degree, change and adapt the original, thus affecting the authenticity of the text and translation? This problem, as many will say, is at the core of the entire history of translation theory:

The history of translation theory can in fact be imagined as a set of changing relationships between the relative autonomy of the translated text, or the translator's actions, and two other concepts: equivalence and function. Equivalence has been understood as 'accuracy', 'adequacy', 'correctness', 'correspondence', 'fidelity', or 'identity' (. . .) Function has been understood as the potentiality of the translated text to release diverse effects, beginning with the communication of information and the production of a response comparable to the one produced by the foreign text in its own culture. (Venuti 5)

With all that in mind, it is fairly obvious why literary translators usually have such a difficult task before them – how can a literary translator reconcile all these factors and produce a TT of similar effect and value as that of the ST? It seems that the least effort of literary translators is to preserve the most important literary tropes so as to preserve the uniqueness of the author's style; then, to

strive to reproduce syntactical and grammatical structures as closely as possible to the original, but introduce translation shifts so as not to distract readers from the text itself; and, finally, and probably most importantly for literary translation, to think of creative ways to deal with concrete problems related to the nature of literary texts. The final requirement is, of course, the most 'artistic' one, and thus the vaguest, but it makes a difference in the perception of the quality of literary translations. As Landers states, "even our best efforts will never succeed in capturing in all its grandeur the richness of the original" (8), but that does not render literary texts ultimately untranslatable. If translators manage to capture the literary form of the original in the 'spirit' of the TL, the harm to the aesthetic value of a literary ST should be, theoretically, minimal, as they will get close to translating not merely words, but all the hidden meanings, effects and form of the ST. And that is precisely the problem of literary translation, as it will be visible throughout the following translation analysis.

5. Analysis of Translation of Clive Barker’s “The Book of Blood”, “The Midnight Meat Train”, and “Dread”

The translation analysis is problem-oriented and categorized by general translation problems and specific translation problems related to the stories themselves. Regarding general translation problems, the most frequent issues arising from lack of correspondence between the SL and the TL in terms of their syntax and grammar will be discussed – namely translation shifts and change of voice. Each of these will be clarified by examples from my translations. Afterwards, some of the most significant semantics-related problems from the short stories will be analyzed – idioms, phrasal verbs, collocations, register and wordplays, along with examples that illustrate strategies used for translation thereof. Since it is impossible to include all translation problems, examples have been chosen based on their relevance and on how well they illustrate the problems discussed in the analysis. Many other translation problems will not be visible solely from analyzed examples, therefore the most significant problems of translation of each story, besides those mentioned in the following sections, will be briefly described above.

The most important aspect in the translation of “The Book of Blood” (“BoB”) is preserving its vivid visual and sound effects, as it will be presented in the analysis of some of its specific translation problems – metaphors, sounds and imagery. The analysis of “The Midnight Meat Train” (“MMT”) shows how horror establishes the desired emotional response of the readers and evokes suspense throughout the narrative, which is why it is important to keep the text suspenseful and immersive by following the flow of the original while consistently re-creating numerous gory descriptions of the atrocities and atmosphere. However, the analysis of its specific problems focuses on images and descriptions of horror, as those are the most relevant ones for this case study. The third story, “Dread”, is significant for its psychological effect on the reader. Therefore, the most important factor in its translation is following the syntax of the ST because it is closely related to the characters’ states of mind, as well as preserving psychological fear illustrated by emotional and psychological states of characters, descriptions of the experiments and authenticity of conversations through which the characterization is established. However, since many examples from “Dread” fall within the same categories as those from the other two stories, the section on its specific translation problems will discuss the translation of a short poem/prayer.

Based on the foregoing, the first part of the analysis, general translation problems, is more related to translation studies and certain translation strategies. The second part of the analysis,

which is focused on specific translation problems in the short stories, is more illustrative of my approach to translation and reasoning behind solutions for certain translation problems.

5.1. General Translation Problems

5.1.1. Translation shifts

In *A Linguistic Theory of Translation*, John Catford first used the term ‘translation shifts’, defining them as “departures from formal correspondence in the process of going from the SL to the TL” (qtd. in Hatim and Munday 26). A formal correspondent is “any TL category (unit, class, structure, element of structure, etc.) which can be said to occupy, as nearly as possible, the ‘same’ place in the ‘economy’ of the TL as the given SL category occupies in the SL” (qtd. in Hatim and Munday 27). Translation shifts are present as both level shifts, i.e. instances where grammatical categories of one language must be translated by lexis in another language, and category shifts, which occur far more often. Category shifts comprise structure, class, unit/rank shifts and intra-system shifts, which will be explained by examples from the translations of the three short stories.

Structure shifts occur when the syntactic rules of one language do not allow that the structure of the sentence be rendered phrase-for-phrase in another language. They may be mirrored only at the expense of the naturalness of the TT. This is why, for instance, the following sentence requires a change in the order of its constituents.

(1) *Around his balding head a nimbus of pale green light shimmered and wove.* (“BoB” 4)

If the structure of the ST sentence is followed, a potential literal translation would read:

**Oko njegove pročelave glave aureola blijedog zelenog svjetla treperila je i ispreplitala se.*

This structure sounds unnatural in Croatian due to the word order, which is why the translation follows a pattern that is more commonly used in the TT and why a simile has been introduced:

Blijedo zeleno svjetlo treperilo je poput aureole i ispreplitalo se oko njegove pročelave glave.

Class shifts occur when one part of speech in the ST, for instance a noun, does not correspond with the part of speech in the TT and is translated as, for instance, a verb. One such example is the following sentence:

(2) *There would need to be consultations with the Fathers (. . .)* (“MMT” 17)

If translated by using the same parts of speech as in the ST, the structure would be unnatural in the TT:

**Moralo bi biti savjetovanja s Ocima (. . .)*

Therefore, the noun ‘consultations’ has been replaced by the verb ‘*posavjetovati*’:

Morao bi se posavjetovati s Ocima (. . .)

Also, in many instances class shifts have been introduced due to the fact that English allows N + of + N or N+N structures in which one noun modifies the other:

(3) *acts of cruelty, violence and depravity* (“BoB” 1)

(4) *ghost bodies* (“BoB” 6).

Literal renditions such as **djela okrutnosti, nasilja i izopačenosti* or **duh tijela* are incorrect in Croatian and therefore these nouns should be replaced by a different word class, for instance a corresponding adjective, thus creating a class shift:

*okrutna, nasilna i izopačena djela
sabrasna tijela.*

Rank shifts include changes necessary because the rank in the SL, i.e. “hierarchical linguistic units of sentence, clause, group, word and morpheme” (Munday 61), does not correspond with the same rank in the TL. For example, it might be necessary to replace an adjective by an entire clause in order to make it function in the TT:

(5) *his ill-fitting suit* (“MMT” 18)

(6) *baiting-victims* (“Dread” 5).

In (5), the adjective ‘ill-fitting’ should not be translated as ‘*loše pristajuće*’, since verbal adjectives are not commonly used in Croatian in this sense. Therefore, to create a more natural description, this modifier may be replaced by a relative clause. The same applies to the translation of ‘baiting-victims’:

*odijelu koje mu je loše pristajalo
žrtava koje je mamio.*

The final type of translation shift is the intra-system shift, which occurs “when the SL and TL possess approximately corresponding systems but where ‘the translation involves selection of a non-corresponding term in the TL system’” (Munday 61). Most notable in this category are changes related to singular and plural forms, which are self-explanatory – ‘a door’ is always ‘*vrata*’ in Croatian since it is a case of *pluralia tantum*. However, in the following examples, shifts in the category of number are necessary for other reasons.

(7) *She felt his agonies* (. . .) (“BoB” 8)

Osjećala je njegovu agoniju (. . .)

(8) *All he could hear were the noises in his head.* (“Dread” 23)

Mogao je čuti samo buku u glavi.

In (7), ‘noises’ (pl.) have been changed into ‘*buka*’ (sg.) simply because ‘*buka*’ is not used that often in its plural form, at least not in this sense. Another possible solution would be to translate it as ‘*zvukovi*’, but keeping the original expression for the sake of consistency seems as a better solution in this case. Similarly, ‘agony’ in Croatian refers to the mental state, not actions, which is why it is never used in a plural form. Therefore, rather than changing the original expression, its singular form has been used.

5.1.2. *Change of voice*

Many problems in translation arise from the use of passive voice and translators must “weigh this potential change in content and focus against the benefits of rendering a smooth, natural translations in contexts where the use of the passive for instance would be stylistically less acceptable (. . .)” (Baker 106). This is particularly true for Croatian, a language not very fond of

passive structures, and literature in general, where insistence on passive voice may unnecessarily clutter a TL text.

(9) *After all, wasn't his career sanctioned by the highest possible authorities?* (“MMT” 34)

If the passive form is to be kept in Croatian, the agential phrase ‘*od strane*’, which is often suggested to be avoided in Croatian, would have to be inserted. Consequently, a potential translation would read:

**Na kraju krajeva, nije li njegova karijera bila odobrena od strane vrhovnih nadležnih tijela?*

Such translation is possible, but it unnecessarily complicates the TT structure, which is why the passive voice may be safely replaced by an active sentence. An active structure renders the same meaning and sounds more natural in Croatian:

Na kraju krajeva, nisu li njegovu karijeru odobrila vrhovna nadležna tijela?

If there is no agent, passive voice in Croatian may also be retained by introducing the reflexive pronoun ‘*se*’, provided that the resulting construction sounds natural. Some examples from my translations are:

(10) *can be glimpsed* (“BoB” 1) – *može se opaziti*

(11) *were being watched* (“MMT” 13) – *nadgledala su se*

(12) *could have been heard* (“Dread” 34) – *mogao se čuti*.

Finally, there are instances when it is virtually impossible to introduce passive voice and make a sentence in Croatian sound natural, for instance:

(13) *would risk being seen and pursued* (“MMT” 25).

If keeping the passive voice is insisted upon, the translation would be unnecessarily complicated and sound unnatural:

**riskirao bi da će biti viđen i proganjen*.

This translation obviously has a clear meaning, but its form is awkward due to the passive voice. Therefore, the sentence seems to sound more natural when replaced by an active clause:

postoji rizik da će ga vidjeti i krenuti za njim u potjeru.

This clause has a better flow in Croatian, the agent is clear from the context, and it allows the phrase ‘*krenuti u potjeru*’ to be used, which seems more appropriate in this context than ‘*progoniti*’, even though the latter may be used as well.

The analysis of translation shifts on Catford’s model and changes in voice provides an insight into changes in sentence structures that arise from different grammatical and syntactic requirements of the ST and TT. However, some shifts must be introduced to translate the meaning correctly, while others are made due to translator’s preferences and the notion of sentence flow (as we have seen above). Regarding voice, active and passive forms should be preserved only if they do not produce incorrect or unnatural sentences in the TT. Otherwise, as far as Croatian is concerned, the voice should be changed in order to convey all necessary information without obstructing the text itself. As concluded by Levý, “actual translation work, however, is pragmatic; the translator resolves for that one of the possible solutions which promises a maximum of effect with a minimum of effort” (156). This is especially true for the above-mentioned sentences and, as the examples have shown, such strategies definitely must be implemented to avoid unnecessarily complicated or even incorrect structures just to adhere to the ST. In such cases, particularly in literature, it may be said that the ‘damage’ inflicted upon the ST structure is less significant than the extent in which the reader’s immersion would be potentially compromised, consequently lowering the effect of both the ST and TT.

5.1.3. Phraseological units – idioms and phrasal verbs

Frameworks provided by Mona Baker in her book *In Other Words* and Rosemarie Gläser in her article “The Translation Aspect of Phraseological Units in English and German” will be used for the analysis of PUs. Short stories translated for this case study contain considerable amounts of idioms, phrasal verbs and other fixed expressions, but only those illustrating particular translation strategies will be mentioned.

In *In Other Words*, Mona Baker states that difficulties in translation of phraseological units arise when there is no equivalent in the TL, when there are similar expressions, but are used in different contexts, when idiomatic expressions are used simultaneously in both their literal and figurative meaning and when idioms are inappropriate to use for certain types of texts (68-71). She proposes several strategies for translating phraseological units, namely using an idiom of similar

meaning and form, idiom of similar meaning, but dissimilar form, paraphrasing and omission (Baker 72-78). Similarly, Gläser analyzes translation of phraseological units in terms of the level of correspondence of phraseological units, i.e. complete, partial or zero equivalence. Based on these templates, the following sections will discuss some of the idioms and phrasal verbs from the short stories and the strategies used for translation thereof.

The first group of idioms represents idioms translated mostly word-for-word because they are of similar meaning and form. This is possible as they “include a congruence or identity of the denotational (. . .) meaning, and also of the connotational, expressive (or emotive) and stylistic meanings” (Gläser 126). Some equivalent idioms are from my translations are:

promised land (“MMT” 12)	<i>obećana zemlja</i>
steeling himself (“MMT”) 26	<i>čeličeći se</i>
face to face (“MMT” 28)	<i>licem u lice</i>
same old song (“Dread” 14)	<i>uvijek ista pjesma</i>
getting on his nerves (“Dread” 28)	<i>išao na živce</i>
in thrall (“Dread” 33)	<i>robovao</i>

Table 1. Equivalent idioms

However, it must be pointed out that such idioms are idiomatic only to a certain extent – their meaning is rather transparent as their constituents are used mostly in a literal sense – and they do not contain complex notions or cultural references. As such, they are virtually universal expressions, which is why it is expected that one-for-one substitution is possible.

On the other hand, a larger number of idioms falls under the category of having similar meaning, but a different form, which is also expected since there are more idioms that are culture-bound and thus more figurative. They may be replaced by similar idioms in the TT because “in the process of interlingual translation one idiom is substituted for another (. . .) not on the basis of the linguistic elements in the phrase, nor on the basis of a corresponding or similar image contained in the phrase, but on the function of the idiom” (Bassnet 32). Below is a list of several partially equivalent idioms from the short stories:

came into their heads (“BoB” 2)	<i>palo na pamet</i>
nobody (“BoB” 2)	<i>nitko i ništa</i>
demanding satisfaction (“BoB” 5)	<i>obraniti čast</i>
from head to foot (“BoB” 9)	<i>od glave do pete</i>
off the hook (“MMT” 15)	<i>progledavati kroz prste</i>
mincemeat (“MMT” 25)	<i>samljeti</i>
cleared Kaufman's head (“MMT” 28)	<i>razbistriio misli</i>
chew over (“Dread” 1)	<i>razglabamo</i>
back on his soapbox (“Dread” 6)	<i>nastaviti držati svoj govor</i>
out of sight, out of mind (“Dread” 21)	<i>daleko od srca, daleko od misli*</i>
the last straw (“Dread” 28)	<i>kap koja je prelila čašu</i>
bone of contention (“Dread” 30)	<i>jabuka razdora</i>
happy as a lamb (34)	<i>sretan kao malo dijete</i>

Table 2. Partially equivalent idioms

Even though most of these are, again, easily replaced by idioms from the TL, two problems related to particular idioms from this category must be pointed out. The first is related to the idiom ‘make mincemeat out of’ and the second to the idiom ‘out of sight, out of mind’. As pointed out by Baker (69), problems may occur when an idiom is used in a literal and figurative sense at the same time. Such is the case with ‘make mincemeat out of sb’, here used in its shorter form – be mincemeat – to denote both that Kaufman will be punished or defeated by the Butcher (figurative meaning) and that he will literally become meat for the Fathers. Luckily, in Croatian, the verb ‘*samljeti*’ denotes that someone will be destroyed by his enemy and mincemeat – ‘*mljeveno meso*’ – is derived from that verb. Therefore, although the form is different, the polysemy of the expression is in this case preserved.

A more complicated problem arises when a partially equivalent idiom in the TL does not make sense in the TT, which is the case with the idiom ‘out of sight, out of mind’ and its usage in “Dread”, where it denotes not only that Stephen has fainted (and literally does not see the world), but that he cannot actually think about it, which is a very important aspect of his characterization in the short story. Thus, the partial equivalent in Croatian, ‘*daleko od očiju, daleko od srca*’, more literally translated as ‘out of sight, out of heart’, is rather inapplicable in this sense as it has

completely different connotations. Therefore, this expression has been translated in a both figurative and literal sense – ‘*daleko od očiju, daleko od misli**’, which seems justified as it makes more sense in the context of the story and is easily understandable by the reader.

Finally, the largest portion of idioms have been translated descriptively simply because they have no full or partial equivalents in Croatian. Paraphrases do express the same, but there is zero equivalence in terms of their idiomaticity. Some examples are the following:

word of mouth (“BoB” 2)	<i>širile glasine</i>
brushed with violence (“MMT” 12)	<i>iskusio je nasilje</i>
break the back of the job (“MMT” 18)	<i>dovrši najteži dio posla</i>
rang a bell (“MMT” 33)	<i>zvučalo mu je poznato</i>
the done thing (“Dread” 3)	<i>radilo</i>
beyond him (“Dread” 3)	<i>nije mogao razumjeti</i>
skeletons in my closet (“Dread” 6)	<i>ništa ne skrivam</i>
a stick to beat with (“Dread” 10)	<i>nešto što može iskoristiti protiv</i>
thin on the ground (“Dread” 11)	<i>malobrojni</i>
kiss better (“Dread” 26)	<i>poljubio da mu bude bolje</i>
a spring in his step (“Dread” 32)	<i>poskakivao je</i>

Table 3. Paraphrased idioms

The same rules apply for phrasal verbs, which will not be analyzed in detail, but instead exemplified by several phrasal verbs from the stories listed in the table below. As idioms, most of them have been paraphrased or described in the TT.

Phrasal verbs – full equivalence	
put on (“BoB” 3)	<i>nabaciti</i>
shake off (“MMT” 12)	<i>otresti se</i>
look down on (“MMT” 16)	<i>s visine gledati</i>
cart away (“MMT” 20)	<i>odvukli</i>
Phrasal verbs – partial equivalence	

stumbled on (“MMT” 14)	<i>naletio</i>
looked on (“MMT” 20)	<i>gledali</i>
stepped in (“MMT” 20)	<i>umiješali</i>
took over (“MMT” 24)	<i>uzeo stvar u svoje ruke</i>
do away with (“MMT” 28)	<i>riješiti</i>
fell to (“Dread” 5)	<i>zadubili su se</i>
put down to (“Dread” 7)	<i>pripisao</i>
doubled up (“Dread” 28)	<i>presavio</i>
Phrasal verbs – zero equivalence	
taking in (“MMT” 21)	<i>uočio</i>
shunted off (“MMT” 22)	<i>krenuo</i>
blotting out (“MMT” 23)	<i>zaklanjajući</i>
dawned on (“MMT” 31)	<i>shvatio</i>
taken in (“MMT” 32)	<i>shvatio</i>
plumped for (“Dread” 2)	<i>ubacio</i>
droned on (“Dread” 3)	<i>nastavi naklapati</i>
rounded up (“Dread” 7)	<i>lovio</i>
pin down (“Dread” 10)	<i>odrediti</i>
caught on (“Dread” 15)	<i>razumjela</i>

Table 4. Translations of phrasal verbs

5.1.4. Collocations

This section will focus mostly on marked collocations used in these short stories since they are significant for translating literary works. Naturally, when translating any text, it is important to keep in mind that same words do not collocate equally well in different languages. For instance, collocations such as

(14) *traffic is heavy* (“BoB” 1) – *promet je gust*

(15) *tricks were played* (“BoB” 5) – *trikovi su se izveli*

cannot be translated literally because, in Croatian, ‘*promet*’ does not collocate with ‘*težak*’ nor ‘*trikovi*’ with ‘*igrati*’.

Certain expressions, such as

- (16) *smiled the smile* (“BoB” 3) - *nasmiješio se*
- (17) *sound a warning* (“BoB” 9) - *upozoravali*
- (18) *died a violent death* (“MMT” 12) – *nasilno umro*

simply cannot be collocated with other words in Croatian – possible expressions such as ‘*smijati osmijeh*’, ‘*smijati se osmijehom*’ or ‘*umrijeti od nasilne smrti*’ are redundant in Croatian – and therefore have to be omitted or translated by other means.

However, literary texts also contain marked collocations, which “involve deliberate confusion of collocational ranges to create new images – a marked collocation being an unusual combination of words, one that challenges our expectations as hearers or readers” (Baker 51). Regarding marked collocations from the stories, they have been translated as literally as possible in relation to the ST because they represent an integral part of the literary text and its effect. Such collocations from the short stories are, for instance:

- (19) *maggoty with life* (“BoB” 4) – *ucrvan od života*
- (20) *regurgitated breath* (“MMT” 18) – *dah koji su povraćali*
- (21) *breath landed on it* (“Dread” 32) – *na nju stao dah.*

Obviously, these collocations do not sound natural in Croatian, but neither do they in English since they are metaphoric and introduced with the purpose of aesthetics, imagery and effect. Therefore, such collocations should be preserved, to the extent in which it is possible, word-for-word, regardless of how unnatural they may seem.

5.1.5. Register

As Hatim and Munday state, “register mediates between language and situation (i.e. we use language registers to access situations)” (77). When translating literature, it is very important to preserve the character’s register since it serves as a method of characterization, helps us visualize a certain situation, determine the level of its formality and form judgments about characters. As pointed out by Landers, “(. . .) every utterance (. . .) conveys a set of associations that go beyond the literal denotation of word themselves. Consciously and unconsciously, human beings equate words and expressions, grammatical constructions, even intonation patterns, with socially-defined

non-linguistic characteristics such as class, status and educational level” (59-60). These points will be illustrated in more detail by the following examples.

The following conversation from “Dread” occurs between Stephen and a stereotypical, arrogant policeman, whose personality is evident from the moment he speaks (irrelevant parts of the conversation have been omitted for brevity).

- (22) *“Get up, son.”*
“What are you doing down there? I said get up.”
“Name, lad?”
“Come on, take a hold of yourself.”
“You high on something?”
“You’d better move on.”
“Shut up, son.”
“You want to be a derelict, is that it?” (“Dread” 27-28)

In translation of this conversation, it is necessary to render the situation as if it would happen in real life, preserving the jargon of a typical authoritative policeman who would stumble upon what he thinks is a drunk or drugged adolescent, as well as to express his threatening and unsympathetic tone. Not taking into account the additional explanations provided by the author, these notions must be preserved in the character’s diction as if there were no additional context. With that in mind, the above-mentioned sentences have been translated as:

- “Ustaj, sinko.”*
“Šta radiš tamo dolje? Reko’ ustaj.”
“Mali, ime.”
“’Ajde, sredi se.”
“Jesi se nadrogir’o?”
“Bolje ti je da se pomakneš.”
“Začepi, sinko.”
“Znači ti bi bio propalitet, je l’da?”

Another such conversation occurs in “The Midnight Meat Train”, when Kaufman meets a man in a deli whose register reflects his stereotypes – as Kaufman concludes, he is an “opinionated brute” (“MMT” 15). Sentences irrelevant at the moment have been excluded from the example below.

- (23) *“Coffee. You deaf?”*
“Looks bad, huh?”
“Three people like that. Carved up.”
“I mean, it’s a cover up isn’t it? They know who did it.”
“See, they do all this cloning stuff and it gets out of hand (. . .) There’s something down there they won’t tell us about. Cover-up, like I say. Lay you anything.”

Through his diction, we can infer, just as Landers pointed out, the man’s class, educational level and status. These notions, represented by his jargon and grammaticality of his utterances, also have to be preserved in the translation and readers must be able to visualize the situation and the character clearly. Therefore, the translation of the above-mentioned sentences read:

- “Kava. ‘Si gluha?’”*
“Izgleda loše, ‘a?’”
“Da troje ljudi tako završi. Iskasapljeni.”
“Mislim, to je krinka, je l’ da? Znajju oni ‘ko je to napravio.’”
“Kužiš, prčkaju po tom kloniranju pa stvari malo izmaknu kontroli. (. . .) Tamo dolje je nešto o čemu ne žele pričati. Krinka, kažem ti. Dam se kladit’.”

5.1.6. Wordplays

As Alexieva pointed out, “one of the basic difficulties in pun translation lies in the fact that there exists interlingual asymmetry on top of the intralingual asymmetry (140). Interlingual differences and intralingual features of languages often make wordplays impossible to translate without either creating another wordplay that belongs to another domain than the original one or translating the sense and losing the wittiness of the expression. In the following paragraphs, several wordplays from the short stories will be analyzed, some of which are translatable, while others have been translated descriptively and thus lost.

- (24) *It rattled the windows. It rattled the mind, too. (“BoB” 1)*
Potresla bi prozore. Potresla bi i ljude.

This wordplay is based on the polysemy of the word rattle, meaning both ‘to make short, sharp knocking sounds’ and ‘to worry or make someone nervous’. The wordplay is somewhat preserved in the final translation, but it has been changed to a certain degree. In the translation, the

polysemous Croatian verb *'potresti'* has been used since that verb denotes both 'to shake something' and 'to upset someone'. Because of that, 'mind' has also been changed by 'people'. The wordplay and its meaning is preserved, but the analogy is different in the TT.

- (25) (...) *was a haunted house, and no-one could possess it for long* (...) ("BoB" 1)
(...) *bila je opsjednuta i nitko ju nije mogao dugo posjedovati* (...)

In this sentence, the wordplay is based on the polysemy of the word 'possess' which means both 'to own' and 'to haunt' and its synonymy with the word 'haunted'. This pun is really hard to preserve in Croatian, since 'haunted' can be translated either by *'uklet'* or *'opsjednut'* and there are no similar words which would denote possession other than *'posjedovati'*. Therefore, the verbs *'opsjedati'* and *'posjedovati'* have been used, as they are at least phonologically similar. However, it seems unlikely that the original wordplay can be preserved because the Croatian equivalents for 'haunted' and 'possess' are completely unrelated.

- (26) *The car rock and rolled.* ("MMT" 22)
Vagon se tresao, lupao i udarao.

This wordplay is based on the analogy between the train's movement and rock and roll music. Thus, it has been translated by making a reference to a song "*Trese, lupa, udara*", since this reference is related both to the rock genre and renders a precise description of the movement and sound of the train in the story.

- (27) (...) *without an organ that made sense, or senses.* ("MMT" 34)
(...) *bez smislenih organa, bez osjetila.*

Finally, this pun has been translated descriptively because it is hardly possible to preserve it in Croatian and keep the same meaning. 'Sense' (*'osjetilo'*, *'osjet'*, *'čulo'*, etc.) is in its form unrelated to any potential translations of 'make sense' that I am aware of and thus the wordplay has been omitted, but the meaning of the sentence has been preserved.

These examples illustrate how the

root cause of these (...) difficulties lies in the fact that the semantic and pragmatic effects of source-text wordplay find their origin in particular structural characteristics of the source

language for which the TL more often than not fails to produce a counterpart, such as the existence of certain homophones, near-homophones, polysemic clusters, idioms, or grammatical rules” (Delabastita 223).

This certainly does not make puns completely untranslatable, but in many cases it involves changing the ST to a certain degree. In these translations, wordplays have been preserved where it seems they can be preserved, at least partially. In other cases, if the sense of the utterance would be compensated or if wordplays are based on words unrelated in the TL, they have been omitted.

5.2. Specific translation problems in “The Book of Blood”

Besides general translation problems discussed above, there are many specific translation problems related to “The Book of Blood” that do not arise solely from the lack of correspondence between the SL and TL, but from the text as a literary work. Naturally, there are many more problems related to translation of this story, but only the most relevant and most interesting ones will be analyzed in the following section.

5.2.1. Metaphors in “The Book of Blood”

Many metaphors in this short story are related to water in one sense or another and they are all presented in the following table, accompanied by corresponding translations.

It is at these intersections, where the crowds of dead mingle and cross, that this forbidden highway is most likely to spill through into our world. (“BoB” 1)	<i>Na tim će se raskrižjima, gdje se gomile mrtvih komešaju i prelaze, zabranjena autocesta najvjerojatnije preliti u naš svijet.</i>
His face came easily, so very easily, splashing into her consciousness with his smile and his unremarkable physique, still unmanly. (“BoB” 4)	<i>Njegovo joj se lice prikazalo lako, tako lako, zapljusnuvši njezinu svijest svojim osmijehom i neupečatljivim izgledom, još uvijek nemuževnim.</i>
Mary stared at him still, seeing the halo on him, feeling new sensations waking in her, coursing through her. (“BoB” 4)	<i>Mary je zurila u njega, nepomična, gledajući aureolu iznad njega, osjećajući kako se u njoj bude novi osjeti, kako kroz nju protječu.</i>

She could see the colour of her breath as she exhaled it: a pinky orange glamour in the bubbling air. (“BoB” 4)	<i>Mogla je vidjeti boju svoga daha kada bi izdahnula – ružičasto-narančasti sjaj u mjehurastom zraku.</i>
He looked up from his tinkering and his face - washed with a blue light she could see from the corner of her eye - bore an expression of enquiry. (“BoB” 6)	<i>Prestao je prtljati i podignuo pogled, a njegovo je lice – preplavljeno plavim svjetlom koje je mogla vidjeti krajičkom oka – imalo upitan izraz.</i>
Fuller was peering at her more closely, his face now swimming in a sea of pulsing orange light . (“BoB” 7)	<i>Fuller ju je pomnije promatrao, a lice mu je sada plutalo u moru pulsirajućeg narančastog svjetla.</i>
Suddenly, it broke, like a dam , and the black waters poured through, inundating the room. (“BoB” 7)	<i>Iznenada se raspukne poput brane i kroz njega poteku crne vode, preplavljujući sobu.</i>
She felt his spine ripple : she could see his brain whirl . (“BoB” 7)	<i>Osjetila je kako mu se kralješnica izvija – mogla je vidjeti njegove uzburkane misli.</i>
And fought, and poured obscenities out at his attackers. (“BoB” 8)	<i>I borio se i sipao psovke na svoje napadače.</i>
Reality swam - there was scarcely a floor to be seen beneath her. (“BoB” 8)	<i>Stvarnost je plutala – pod se ispod nje jedva nazirao.</i>
In a sea of blue darkness , surrounded on every side with a civilization they neither knew nor understood, their living hearts met and married. (“BoB” 9)	<i>U moru plave tame, okruženi sa svih strana civilizacijom koju su niti poznavali niti razumjeli, njihova su se živa srca sreća i sjedinila.</i>
They were lost along the highway, their malice dammed . (“BoB” 10)	<i>Bili su izgubljeni duž autoceste, a njihova zloba prepriječena.</i>
She would read them all, report them all, every last syllable that glistened and seeped beneath her adoring fingers, so that the world would know the stories that the dead tell. (“BoB” 11)	<i>Sve će ih pročitati, sve će ih ispriповјediti, sve do posljednjeg sloga što se sjajio i klizio pod njezinim prstima koji su ga ljubili, kako bi svijet upoznao priče koje kazuju mrtvi.</i>

Table 5. Metaphors associated with water in “The Book of Blood”

Most of these metaphors have been translated literally. Such expressions need to be preserved in their original form as much as possible, as they are part of the author's style and the imagery he wants to convey. As Newmark states,

original metaphors, created or quoted by the SL writer (. . .) in authoritative and expressive texts (. . .) should be translated literally, whether they are universal, cultural or obscurely subjective (. . .) [because they] (a) contain the core of an important writer's message (. . .) [and] (b) such metaphors are a source of enrichment for the target language. (112)

Luckily, many of these expressions are already widely used in a figurative sense in Croatian, which is why they function well in the TL. However, it can be said that Newmark's position is not applicable to every metaphor and that they should be changed if their literal translations would create empty metaphors, or if there is a metaphor which would produce the intended effect better than its literal counterpart. Therefore, a few metaphors from the stories have been changed to render their sense more precisely, as described the following examples.

- (28) (. . .) *his face - washed with a blue light* (. . .) ("BoB" 6)
(. . .) *lice – preplavljeno plavim svjetlom* (. . .)

A literal translation – '*oprano plavim svjetlom*' – does not express the meaning of this metaphor as precisely as, for instance, '*preplavljen*'. In this sense, '*preplavljen*' renders the image of a face being completely illuminated by a blue light much better than the literal '*oprano*', while still preserving the relation to water. Even though the wording is slightly changed, the metaphor and the intended effect remains the same as it is in the ST.

Another example of changing metaphors is the sentence

- (29) *She felt his spine ripple: she could see his brain whirl.* ("BoB" 7)
Osjetila je kako mu se kralješnica izvija – mogla je vidjeti njegove uzburkane misli.

Rippling of the spine refers to McNeal being tortured by the dead. If this metaphor is translated literally – *mreškati* or *nabirati* – the image would not be as effective as it is in the ST and it would sound rather strange in Croatian. If we think of rippling water, we see the image of a wavy, 'bent' water surface, which collocates well with the noun spine (*kralješnica*), and 'bending' (*izvijanje*) of the spine creates an image that is effective in terms of the torment McNeal is going through at that moment. Furthermore, one could say that '*mreškanje*' or '*nabiranje*' evokes rather peaceful

images, which does not seem as the image intended for a reader of the ST. The remaining part of the sentence contains another metaphor – ‘brain whirl’ – which has been translated as ‘*uzburkane misli*’ for two reasons. Firstly, a literal translation, something along the lines of ‘*kako mu se mozak uskovitlao/okretao/izokrenuo*’ does not have the same connotation and, it may be said, is slightly too literal. Secondly, as the metaphor denotes a state in which one cannot think clearly, ‘brain’ has been replaced with ‘thoughts’ (*‘mislī*’), since these notions belong to the same source domain. The final translation – ‘*uzburkane misli*’ – collocates well in a figurative sense and preserves the relation of the metaphor to the water and the chaotic state of McNeal’s mind.

(30) (. . .) *syllable that glistened and seeped beneath her adoring fingers* (. . .) (“BoB” 11)
(. . .) *sloga što se sjajio i klizio pod njezinim prstima*

Finally, in this case, a metaphor more natural to Croatian in terms of its connotations has been introduced at the expense of losing the original reference to water. ‘Seeping syllables’ refer to Mary caressing McNeal’s soft, but scarred skin, and the verb ‘*kliziti*’ in Croatian denotes the same motion and sensation. On the other hand, potential literal counterparts, such as ‘*curiti*’ or ‘*sipiti*’ could hardly activate the same cognitive domains due to their lack of equivalent figurative meaning.

In this section, metaphors have been analyzed since not only are they integral parts of any literary text, but translation of metaphors and poetic language in general is at the heart of the ‘free’ vs ‘literal’ argument. These examples serve as an elaboration on how some metaphors can be translated more freely because then they will have an effect closer to that of the original metaphor. This approach is closer to what Nida calls the dynamic translation and equivalence:

In such a translation one is not so concerned with matching the receptor-language message with the source-language message, but with the dynamic relationship, that the relationship between receptor and message should be substantially the same as that which existed between the original receptors and the message (129).

This point is very important for literature since its purpose revolves around its effect on the reader. If the most important motifs are preserved, certain expressions may be changed to a certain degree for the purpose of achieving the same effect in the TT. One might say that such translation

strategies represent unfaithfulness to the ST, but that does not deny the fact that it is possible, and sometimes necessary, to play with the wording without changing the core of the original meaning and effect in order to render an image more faithful to that of the ST.

5.2.2. Sounds and imagery “The Book of Blood”

Being atmospheric as it is, “The Book of Blood” relies heavily on the descriptions of the merging of the worlds of the living and the dead. It is not therefore surprising that it contains many vivid descriptions of particular images and sounds. Regarding words that denote sound, the most difficult problem is to find corresponding expressions in Croatian, as English abounds in such words, and to maintain consistency in using the same expression in different contexts throughout the story. This will be illustrated by the following examples.

(31) *Their **thrum and throb** (. . .)* (“BoB” 1)

*Njihovo se **brujanje i pulsiranje** (. . .)*

Thrum and throb both denote the same – a rhythmic, humming, steady pulsating sound – but are used in this case alliteratively- This can hardly be produced in the TT if the same sound is to be denoted. Therefore, a literal translation seemed like the best solution in this case, thus sacrificing the alliterative effect of the ST, but at least preserving the sound effects.

Another example of issues arising from descriptions of sounds is the following sentence:

(32) *chattering and howling their Jabberwocky* (“BoB” 6)

zavijaju blebećući o svojim bljezgarijama

The problem in this case is not so much related to finding the equivalent, but rather incorporating it into the structure of the sentence. The Croatian verbs ‘blebetati’ and ‘zavijati’ cannot be combined with direct objects, so potential literal translations, such as ‘zavijajući i blebećući svoje bljezgarije’, sounds unnatural in Croatian. Therefore, this sentence has been translated as if it were written in the following form – ‘howling while jabbering about their Jabberwocky’ – to make it sound more natural in Croatian and to preserve all the original motifs.

These issues may not seem as significant as some other translation problems, but they certainly are if a story relies on descriptions of different nuances of sounds, which is the case with “The Book of Blood”. Therefore, the following table lists numerous expressions from the story

that denote sound, since their variety poses problems in terms of both finding equivalents and maintaining consistency throughout the TT.

thrum and throb (“BoB” 1)	<i>brujanje i pulsiranje</i>
at their most shrill (“BoB” 1)	<i>kreštavi glasovi mrtvih najprodorniji</i>
noise of passage (“BoB” 1)	<i>buka prolaza</i>
din of that traffic (“BoB” 1)	<i>galama prometa</i>
clamour of noises (“BoB” 2)	<i>bučan žamor</i>
noises (“BoB” 2)	<i>buka</i>
banged and thrashed and shouted (“BoB” 3)	<i>udarao je i razbijao i vikao</i>
bellowing his head off (“BoB” 3)	<i>urlajući dok mu glava ne otpadne</i>
buzzed (“BoB” 4)	<i>zujale</i>
drummed (“BoB” 4)	<i>lupkala</i>
whine (“BoB” 4)	<i>cviljenje</i>
chattering and howling their jabberwocky (“BoB” 6)	<i>zavijaju blebećući o svojim bljezgarijama</i>
rattle and shake (“BoB” 7)	<i>udarati i tresti se</i>
beating (“BoB” 7)	<i>lupali</i>
screeching (“BoB” 8)	<i>kričalo</i>
screamed (“BoB” 8)	<i>vrištao</i>
howling (“BoB” 8)	<i>zavijanje</i>
howl (“BoB” 9)	<i>zavijanje</i>
whine (“BoB” 10)	<i>cvilio</i>

Table 6. Sound-related words in “The Book of Blood”

The following sentence, translated in a way to preserve the visual impression and sense rather than following the same sentence structure, with all necessary changes that make it sound more natural in Croatian, will be analyzed as only one example of problems related to translation of imagery, which is vivid throughout the story.

- (33) *They run, unerring lines of ghost-trains, of dream-carriages, across the wasteland behind our lives, bearing an endless traffic of departed souls.* (“BoB” 1)

Nepogrešne linije sablasnih vlakova i snovitih kočija prolaze kroz pustoš skrivenu iza naših života, neprestano prevozeći preminule duše.

In order to translate this image properly, I believe that it is not necessary to follow the author’s style blindly, which is why the inserted phrase ‘unerring lines of ghost-trains’ has been repositioned to the beginning of the sentence so as not to disturb the flow of the TT. As described above, the N (modifier) + N structure has been changed into Adj + N structure, so ‘ghost-trains’ and ‘dream-carriages’ became ‘*sablasni vlakovi*’ and ‘*snovite kočije*’. The word ‘hidden’ has been added to the clause as the literal translation ‘*kroz pustoš iza naših života*’ seemed incomplete in the TT. This insertion seems justified in the context of the story since this secondary reality is indeed hidden from view. Finally, the clause ‘bearing an endless traffic of departed souls’ has been changed into what would read literally as ‘constantly transporting departed souls’. The reason for that change is that a potential word-for-word translation, such as ‘*beskrajno noseći promet preminulih duša*’ would sound awkward in Croatian. The resulting sentence has all the motifs, notions and images that occur in the ST, which is why all the minor changes to its structure may be regarded as justified.

5.3. Specific translation problems in “The Midnight Meat Train” – images of horror

The analysis of specific translation problems in “The Midnight Meat Train” will focus on the translation of different horror scenes and their gory details. The following paragraph contains some of the most vivid descriptions of corpses in the short story.

- (34) *The body **hung upside-down, swinging back and forth** to the rhythm of the train, in unison with its three fellows; an obscene **dance macabre**. Its **arms dangled loosely from the shoulder joints**, into which **gashes an inch or two deep** had been made, so the bodies would **hang** more neatly. Every part of the **dead kid's anatomy** was **swaying** hypnotically. The **tongue, hanging from the open mouth**. The **head, lolling on its slit neck**. Even the youth's **penis flapped** from side to side on his **plucked groin**. The **head wound** and the **open jugular** still **pulsed blood into a black bucket**.* (“MMT” 26)

Translation of this paragraph is more focused on the image, which is why all necessary changes, insertions and interpretations have been introduced to render the image as precisely as possible. The translation reads:

Tijelo je visjelo naopako i ljuljalo se naprijed-nazad u ritmu vlaka, usklađeno s njegova tri druga – izopačeni mrtvački ples. Njegove su se opuštene ruke klatile čitavom dužinom, a na ramenima je imao centimetar ili dva duboke ureze, načinjene kako bi tijela ljepše visjela. Svaki se dio tijela mrtvog mladića hipnotično njihao. Jezik je visio iz otvorenih usta. Glava se ljuljala na rasporenom vratu. Čak je i mladićev penis lepršao s jedne na drugu stranu njegovih očerupanih slabina. Rana na glavi i rasporena vratna vena i dalje su pumpale krv u crnu kantu.

The meaning of the majority of these expressions can be rendered literally, but the form has to be changed to describe all the details. For instance, the expression ‘dangled loosely from the shoulder joints’ can hardly be rendered in Croatian literally, as ‘*opušteno/labavo njihale s ramenih zglobova*’ sounds very awkward and disrupts the flow of the text. Therefore, in the translation, the hands have been described as ‘loose’, and their dangling motion as ‘*klatile čitavom dužinom*’, since that phrase both denotes being fixed at one point and creates an image of a lifeless body swaying. Also ‘joints’ have been omitted from the TT and translated simply as ‘shoulders’, as ‘*rameni zglobovi*’ seems to unnecessarily clutter the TT. Finally, the translation of ‘flapped’ is literal – ‘*lepršao*’ – to preserve the marked collocation, even though it sounds unnatural in Croatian.

Another vivid image from the story is the description of the City Fathers, which has also been translated in a manner that adheres more to the sense than to the words themselves (irrelevant parts of the paragraph have been omitted for brevity):

(35) *The tired flesh of their faces was pulled tight over their skulls, so that it shone with tension. There were stains of decay and disease on their skin, and in places the muscle had withered to a black pus, through which the bone of cheek or temple was showing (. . .) syphilitic bodies scarcely sexed. What had been breasts were leathery bags hanging off the torso, the genitalia shrunken away.* (“MMT” 31)

The translation of this image also implements a more descriptive, interpretative approach in cases when literal translation would produce awkward translations. Firstly, the adjective ‘tired’ has been

replaced by a more appropriate near-synonym ‘*istrošeno*’ (literally ‘worn-out’) because ‘*umorno meso*’ does not have the intended effect of the original. In the clause ‘in places the muscle had withered to a black pus’, the structure has been adapted to fit the TT more naturally. A potential literal translation would read ‘*tamo gdje su se mišići usahli/osušili/ do crnog gnoja*’, which would probably be deemed unnatural in Croatian. Rephrased as ‘*mišići su im mjestimično toliko usahli da su im se kroz crni gnoj (. . .)*’, this clause is just a differently worded original image, which contains all the original motifs and preserves the effect of disgust by the same means. Finally, the sentence ‘What had been breasts were leathery bags hanging off the torso, the genitalia shrunken away’ has also been rephrased due to inappropriateness of potential word-for-word translations, such as ‘*Ono što su nekada bile grudi bile su kožaste vreće koje su visjele s trupa, njihove genitalije zastirte*’. With all that in mind, the final translation reads:

Istrošeno meso na njihovim licima bilo je čvrsto prevučeno preko njihovih lubanja, toliko zategnuto da se sjajilo. Na koži su imali mrlje od raspadanja i bolesti, a mišići su im mjestimično toliko usahli da su im se kroz crni gnoj nazirale jagodične kosti ili sljepoočnice (. . .) spol im se jedva mogao raspoznati na napuhanim, sifilitičnim tijelima. Ono što su nekada bile grudi sada se pretvorilo u kožaste vreće koje su visjele s trupa, zastirući njihove skvrčene genitalije.

Without context, it may seem that these images are easy to preserve, as they mostly require literal translations with certain interventions regarding their structure. However, when a story such as “The Midnight Meat Train” incorporates dozens of similar images of horror, but described by near-synonymous expressions, the real problem is to find equivalents for so many related expressions and to use them consistently throughout the TT – of course, provided that one intends to preserve the multitude of marginally different expressions and images. To illustrate that point, the following table lists several other images of horror from the story along with their corresponding translations.

“(. . .) hacked open and partially disemboweled (. . .) ” (“MMT” 13)	“(. . .) <i>rasporena i s djelomično izvađenom utrobom (. . .)</i> ”
“(. . .) slab had been hung by the feet (. . .) to catch the steady fall of blood from its wounds. ” (“MMT” 13)	“(. . .) <i>komad mesa bio je obješen za noge i visio (. . .) kako bi skupljala krv koja je polagano kapala iz njegovih rana.</i> ”

“(. . .) jugulars had not been severed to bleed them. ” (“MMT” 14)	“(. . .) <i>vratne im vene nisu bile presječene kako bi iskrvarila..</i> ”
“(. . .) meat of her back had been entirely cleft open (. . .) the muscle had been peeled back (. . .)” (“MMT” 27)	“ <i>Meso na njezinim leđima bilo je potpuno raskoljeno (. . .), a mišić joj je bio oguljen (. . .)</i> ”
“(. . .) hands sinking into the lukewarm flesh , and his fingers grasping the open edge of muscle (. . .)” (“MMT” 27)	“(. . .) <i>ruke tonu u mlako meso, prsti grabe otvoreni mišić (. . .)</i> ”
“The cleaver divided the air at some speed (. . .) The cleaver sliced his coat-arm and buried itself (. . .) The impact half-severed the leg and the weight of the body opened the gash even further. (. . .) buried it instead in his neck . It transfixed the column and appeared in a little gout of gore on the other side.” (“MMT” 29)	“ <i>Satara je prilično brzo presjekla zrak (. . .) Satara mu je rasjekla rukav na kaputu i zarila se (. . .) Udar je napola razrezao nogu, a urez se još više otvorio pod težinom tijela. (. . .) zario u vrat. Probo je kralješnicu i pojavio se s druge strane u obliku malene kapljice krvi.</i> ”
“The two wounds spouted little arcs of blood. ” (“MMT” 29)	“ <i>Krv brizne iz dviju rana u obliku malenih lukova.</i> ”

Table 7. Images of horror in “The Midnight Meat Train”

5.4. Specific translation problems in “Dread” – translation of a children’s prayer

Since most of the translation problems in “Dread” have been analyzed throughout the paper, this section will focus on the translation of a children’s prayer, i.e. the first stanza of the hymn “Gentle Jesus, Meek and Mild” by Charles Wesley. As Jakobson states, “poetry by definition is untranslatable (118). The problem with translating poetry is that “in verse the form of words contributes to the construction of the meaning of the text (. . .) The sense may be translated, while the form often cannot. And the point where form begins to contribute to sense is where we approach untranslatability” (Hatim and Munday 10). Even though the poetry has been and will continue to be translated, these statements are definitely true, at least to a certain extent, and this is also visible from the following lines from “Dread”.

(36) *Gentle Jesus, meek and mild,
Look upon this little child,
Pity my – simplicity
Suffer me to come to thee. (“Dread” 30)*

*Dragi Isuse, dobri i mili,
Ljubavi me svojom ti zakrili,
Moju jednostavnost sažalijevaj,
Vječno da dijelim s tobom raj.*

Since the keyword of this stanza seems to be ‘simplicity’ (as Stephen’s mind has been reduced to that of a child, he could not remember such a *simple* word, it is considered to be one of the virtues in Christianity, etc.), it has been preserved as the main motif, while the rest of the poem has been built around it. Consequently, the only other aspect regarding the form of the poem that has been preserved is the AABB rhyme scheme. The original heptameter has been lost because the main motif, ‘*jednostavnost*’ (‘simplicity’), must be combined with ‘*moju*’, which is a total of six syllables. Since there are no monosyllabic imperative forms of verbs in Croatian, and imperatives are regularly used in prayers, the meter has been changed from heptameter to decasyllabic lines. In terms of motifs, those appearing in the first and third line of the poem have been preserved, whereas the second and fourth line have been translated freely by introducing motifs characteristic of usual children’s prayers – love, protection, eternity and heaven.

Needless to say, this prayer certainly can be translated more closely to the original and this iteration is just one of many possible. However, it serves as a good example of how difficult it is to preserve both the form and content of poetry. Moreover, even such a simple poem, which is practically insignificant for the meaning of the story, illustrates why in many cases poetry treads on the brink of untranslatability.

6. Conclusion

In the section discussing the general problems of literary translation, it has been stated that most problems arise from the intertwining of language and its grammar and syntax with the form and poetic aspects of literary texts. This case study also illustrates all those difficulties. In the section discussing general translation problems occurring in the three short stories, it has been shown how certain changes and shifts must be introduced due to grammatical and syntactic restrictions of the TL. On the other hand, while discussing specific translation problems, it has been pointed out how, in order to preserve all motifs in the TT, certain changes must be introduced not only to the form, but also to certain expressions and even motifs. In literary texts, be it horror or any other genre, the task of reconciling the incompatibility of languages and simultaneously producing the desired effect and aesthetic value of a ST, without meddling with the author's message and wording, seems to be possible only to a certain extent. For that reason, the problem of 'word-for-word' or 'sense-for-sense' approach to literary translation remains one of the most significant, and apparently unsolvable problems of literary translation.

To conclude this case study and to illustrate this point further, literary translation may be once again contrasted to that of non-literary texts. All translation problems analyzed and discussed throughout this study seem to be much more easily resolved in non-literary texts. As long as all information has been understood and reproduced in non-literary TTs, it does not matter if one sentence has been divided into two or if an idiomatic expression has been translated literally – as long as it is accurate. But perfect understanding of the text does not seem to be enough in case of literature. In contrast with non-literary texts, it is the “impact (. . .) on our senses, which does not concern only reason but also feelings, imagination [and] experiences” (Kazakova 2843), expressed through a constantly evolving, but still somewhat rigid medium of language, where problems of literary translation emerge. With that in mind, this analysis of the translation of three short stories includes instances of both literal and free approach to translation, which reflect only potential strategies to solving numerous problems of literary translation exemplified by works of horror fiction. All these translations might be analyzed even further and rendered differently, with an equally valid reasoning, simply because – and this is especially true for literary translation – “a translation is never finished” (Newmark 4).

References

- Alexieva, Bistra. "There Must Be Some System in this Madness. Metaphor, Polysemy, and Wordplay in a Cognitive Linguistics Framework." *Traductio. Essays on Punning and Translation*, edited by Dirk Delabastita. New York, Routledge, 2014.
- Badley, Linda. *Writing Horror and the Body. The Fiction of Stephen King, Clive Barker, and Anne Rice*. Westport, Connecticut, Greenwood Press, 1996. PDF file.
- Baker, Mona. *In Other Words. A Coursebook on Translation*. New York, Routledge, 1992.
- Barker, Clive. "Foreword". *Books of Blood. Volumes 1-3*. London, Little, Brown Book Group, 1998, vii-xi.
- Bassnet, Susan. *Translation Studies*. 3rd ed. New York, Routledge, 2005. PDF file.
- Bloom, Clive. "Introduction." *Gothic Horror. A Reader's Guide from Poe to King and Beyond*, edited by Clive Bloom. New York, St. Martin's Press, 1998, 1-22. PDF file.
- Campbell, Ramsey. "Introduction." *Books of Blood. Volumes 1-3*. London, Little, Brown Book Group 1998, xiii-xiv.
- Carroll, Noël. *The Philosophy of Horror or Paradoxes of the Heart*. New York, Routledge, 2004. PDF file.
- Clifford, Landers E. *Literary Translation. A Practical Guide*. N.p., Multilingual Matters, 2001. PDF file.
- Corness, Patrick, translator, edited by Zuzana Jettmarová. *The Art of Translation*. By Jiří Levý. Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2011. PDF file.
- Delabastita, Dirk. "Focus on the Pun: Wordplay as a Special Problem in Translation Studies." *Target*, vol. 6, no. 2, 1994, 223-243.
- Gläser, Rosemarie. "The Translation Aspect of Phraseological Units in English and German." *Papers and Studies in Contrastive Linguistics*, vol. 18, 123-134.
- Hatim, Basil and Munday, Jeremy. *Translation. An Advanced Resource Book*. New York, Routledge, 2004. PDF file.
- Jakobson, Roman. "On Linguistic Aspects of Translation." *The Translation Studies Reader*, edited by Lawrence Venuti. London, Routledge, 2000 113-118. PDF file.
- Joshi, S. T. *The Modern Weird Tale*. Jefferson, North Carolina, McFarland & Company, Inc., 2001. PDF file.

- Kazakova, Tamara A. "Strategies of Literary Translation." *Journal of Siberian Federal University. Humanities & Social Sciences*, vol. 8, no. 12, 2015, pp. 2842-2847. PDF file.
- Levý, Jirí. "Translation as a Decision Process." *The Translation Studies Reader*, edited by Lawrence Venuti. London, Routledge, 2000 148-159. PDF file.
- Lovecraft, H. P. "Supernatural Horror in Literature." N.p., n.d. PDF file.
- Munday, Jeremy. *Introducing Translation Studies. Theories and Applications*. 2nd ed. New York, Routledge, 2008. PDF file.
- Newmark, Peter. *A Textbook of Translation*. Upper Saddle River, New Jersey, Prentice-Hall International, 1988. PDF file.
- Nicholson, John. "On Sex and Horror." *Horror. A Reader's Guide from Poe to King and Beyond*, edited by Clive Bloom. New York, St. Martin's Press, 1998, 249-277. PDF file.
- Nida, Eugene. "Principles of Correspondence." *The Translation Studies Reader*, edited by Lawrence Venuti. London, Routledge, 2000 126-140. PDF file.
- Parks, Tim. *Translating Style. A Literary Approach to Translation. A Translation Approach to Literature*. 2nd ed. New York, Routledge, 2014.
- Venuti, Lawrence. "Introduction." *The Translation Studies Reader*, edited by Lawrence Venuti. London, Routledge, 2000 1-8. PDF file.

Appendix I: Clive Barker – Knjiga krvi

Mrtvi imaju autoceste.

Nepogrešne linije sablasnih vlakova i snovitih kočija prolaze kroz pustoš skrivenu iza naših života, neprestano prevozeći preminule duše. Njihovo se brujanje i pulsiranje može čuti u slomljenim dijelovima svijeta, kroz pukotine stvorene okrutnim, nasilnim i izopačenim djelima. Njihov se teret – zalutale mrtve – može opaziti u trenucima kada srce samo što ne prsne, a prizori koji bi trebali biti skriveni postaju jasno vidljivi.

Te autoceste imaju putokaze, mostove i odmorišta. Imaju naplatne postaje i raskrižja.

Na tim će se raskrižjima, gdje se gomile mrtvih komešaju i prelaze, zabranjena autocesta najvjerojatnije preletjeti u naš svijet. Promet je na tim križanjima gust, a kreštavi glasovi mrtvih najprodorniji. Bezbrojna stopala koja su tuda prošla stanjila su pregrade koje odjeljuju jednu stvarnost od druge.

Jedno takvo raskrižje na autocesti mrtvih nalazilo se u kući broj 65 u Tollington Placeu. Obična, sprijeda obložena ciglom i izgrađena po uzoru na georgijanski stil, kuća broj 65 u svakom drugom pogledu bijaše neupečatljiva. Stara, zanemariva kuća, lišena jeftine raskoši na koju je nekada polagala pravo, zjapila je prazna posljednjih desetak godina ili više.

Ono što je stanare tjeralo od kuće broj 65 nije bila sve veća vlaga. Nije to bila ni trulež u podrumu niti klizište što je ispred kuće stvorilo pukotinu koja se protezala od praga do strehe – bila je to buka prolaza. Na gornjem katu galama prometa nikada nije jenjavala. Razbila je žbuku na zidovima i svinula grede. Potresla bi prozore. Potresla bi i ljude. Kuća broj 65 u Tollington Placeu bila je opsjednuta i nitko ju nije mogao dugo posjedovati, a da ne poludi.

U toj se kući nekada davno počinilo zlodjelo. Nitko nije znao kada ili kakvo. No čak ni neuki promatrač nije mogao ne osjetiti kako ga ugođaj kuće tlači, pogotovo na najvišem katu. Kuća broj 65 odisala je uspomenom na krv i njezinim nagovještajem, mirisom koji se zadržavao u sinusima i okretao čak i najotpornije želuca. Nametnici, ptice, pa čak i muhe izbjegavaše ovu zgradu i njezinu okolinu. Babure nisu puzale po njezinoj kuhinji, čvorci se nisu ugnijezdili na njezinu tavanu. Kakvo god nasilje da se ovdje počinilo, rastvorilo je kuću tako snažno poput noža što raspara riblji trbuh; i kroz taj su prorez, kroz tu ranu na svijetu, mrtvi provirivali i dolazili do riječi.

Barem se tako pričalo...

Bio je treći tjedan istrage u kući broj 65 u Tollington Placeu. Tri tjedna neviđenog uspjeha u sferi nadnaravnog. Uz pomoć dvadesetogodišnjaka pod imenom Simon McNeal, novopridošlog medija, Odsjek za parapsihologiju Sveučilišta u Essexu zabilježio je gotovo nepobitne dokaze života nakon smrti.

U sobi na najvišem katu, tom klaustrofobičnom hodniku od sobe, mali je McNeal navodno prizvao mrtve, a oni su na njegov zahtjev ostavljali pregršt dokaza svojih posjeta, pišući stotinama ruku po svijetlim oker zidovima. Pisali su, čini se, što god im je palo na pamet. Svoja imena, naravno, kao i svoje datume rođenja i smrti. Komadiće uspomena i lijepe želje za svoje živuće

potomke, čudne, eliptične fraze koje su ukazivale na njihovu sadašnju patnju i oplakivale njihove izgubljene radosti. Neke su ruke bile četvrtaste i ružne, neke nježne i ženstvene. Bilo je vulgarnih crteža i napola dovršenih šala uz stihove romantične poezije. Loše nacrtana ruža. Križić-kružić. Popis za kupovinu.

Do ovog su zida plača došli i poznati – tamo su bili Mussolini, Lennon i Janis Joplin – ali i oni koji su bili nitko i ništa, zaboravljeni ljudi, potpisali su se pokraj velikana. Bila je to prozivka mrtvih koja je rasla iz dana u dan, kao da su se među izgubljenim plemenima širile glasine, zavodeći ih da napuste tišinu i obilježe ovu pustu sobu svojom svetom prisutnošću.

Nakon što se čitavi život bavila istraživanjem vidovitosti, doktorica Florescu prilično se naviknula na neosporive, poražavajuće činjenice. Bilo joj je gotovo ugodno pomiriti se s tim da se dokazi zasigurno nikada neće pojaviti. Sada se, suočena s iznenadnim i izvanrednim uspjehom, osjećala istovremeno ushićeno i zbunjeno.

Sjedila je, kao i tijekom tri nevjerojatna tjedna, u dnevnoj sobi na katu, jedan red stepenica ispod radne sobe te je nekako zaprepašteno slušala bučan žamor s gornjeg kata, jedva se usuđujući povjerovati da joj je dozvoljeno prisustvovati tom čudu. Prije je bilo nagovještaja, mučnih naznaka glasova iz drugog svijeta, no ovo je bio prvi put da je ta provincija tražila da ju se čuje.

Na gornjem je katu buka prestala.

Mary je pogledala na svoj sat – bilo je šest sati i sedamnaest minuta poslijepodne.

Iz nekog razloga, koji su posjetitelji najbolje znali, nikada nije bilo puno kontakta iza šest sati. Čekat će do pola sedam pa otići gore. Što će ju danas zateći? Tko će doći u tu otrcanu malenu sobu i ostaviti svoj trag?

„Da postavim kamere?“ upita Reg Fuller, njezin pomoćnik.

„Hajde, molim te“, promrmlja ona, ometena iščekivanjem.

„Pitam se što ćemo dobiti danas.“

„Dat ćemo mu deset minuta.“

„Dobro.“

Na gornjem je katu McNeal zalegnuo u kut sobe i gledao jesenje sunce kroz sićušan prozor. Osjećao se pomalo zatočeno, potpuno samo na tom prokletom mjestu, no i dalje se samom sebi smješкао – imao je onaj usiljeni, blaženi osmijeh koji je rastapao čak i najtvrdja srca. Pogotovo srce doktorice Florescu – oh, da, ta je žena bila očarana njegovim osmijehom, njegovim očima, njegovim izgubljenim pogledom koji bi nabacio za nju...

Bila je to dobra igra.

Zaista, isprva je bila samo to – igra. Sada je Simon znao da igraju za veće uloge; ono što je započelo kao nekakvo ispitivanje detektorom laži pretvorilo se u vrlo ozbiljno natjecanje – McNeal protiv Istine. Istina je bila jednostavna – on je bio prevarant. Na zid je zapisivao sve svoje 'natpise duhova' sićušnim krhotinama olova koje je skrivao pod jezikom – udarao je i razbijao i vikao bez ikakvog poticaja doli samog nestašluka – a nepoznata imena koja je ispisivao bila su, ha, smijao se na tu pomisao, imena koja je pronašao u telefonskim imenicima.

Da, bila je to zaista dobra igra.

Ona mu je toliko mu toga obećavala, mamila ga slavom, poticala svaku laž koju je izmislio. Obećanja o bogatstvu, pljesku za pojavljivanje na televiziji, obožavanju kakvo nikada nije vidio. Dokle god stvara duhove.

Ponovno se nasmiješio. Nazivala ga je svojim Posrednikom – nevinim glasnikom. Ona će se uskoro popeti gore – njezin pogled na njegovu tijelu, njegov glas na rubu suza od njezina očajničkog uzbuđenja zbog još jednog niza naškrabanih imena i besmislica.

Volio je kada ga je gledala golog ili gotovo golog. Sve je svoje seanse izvodio odjeven samo u gaće kako bi se onemogućila uporaba bilo kakvih skrivenih pomagala. Blesava mjera opreza. Trebalo mu je samo olovo pod jezikom i dovoljno energije da se pola sata baca po sobi, urlajući dok mu glava ne otpadne.

Znojio se. Prsa su mu se sjajila od znoja, a kosa zalijepila za blijedo čelo. Danas mu je bilo naporno – jedva je čekao izaći iz sobe, sprati sve sa sebe i neko vrijeme uživati u tome kako mu se dive. Posrednik je stavio ruku u svoje gaće i lijeno se igrao sa sobom. Negdje je u sobi bila zatočena muha – ili možda više njih. Prošla je sezona muha, no mogao ih je čuti negdje u blizini. Zujale su i uznemireno letjele po prozoru ili oko žarulje. Čuo je njihove sićušne glasove, no nije se obazirao na njih, previše zadubljen u svoje misli o igri i jednostavnu ugodu koju je osjećao dok je sama sebe milovao.

Kako su zujali ti bezopasni glasovi kukaca, zujali i pjevali i negodovali. Kako su negodovali.

Mary Florescu lupkala je prstima po stolu. Danas joj je vjenčani prsten bio labav, osjetila je kako se miče u ritmu njezina tapkanja. Ponekad ju je stiskao, a ponekad bio labav – bila je to jedna od malenih zagonetki koje nikada nije pošteno analizirala, nego jednostavno prihvatila. Štoviše, danas je bio vrlo labav – gotovo spreman da spadne. Pomislila je na Alanovo lice. Alanovo ljupko lice. Pomislila je na njega dok je gledala kroz obruč na svom vjenčanom prstenu, kao da gleda niz tunel. Je li takva bila njegova smrt – nošen sve dalje i dalje niz tunel u tamu? Nabila je prsten još snažnije na prst. Činilo joj se da kroz jagodice kažiprsta i palca gotovo može okusiti gorčinu metala. Bio je to neobičan osjet, neka vrsta iluzije.

Kako bi isprala gorčinu, pomislila je na dječaka. Njegovo joj se lice prikazalo lako, tako lako, zapljusnuvši njezinu svijest svojim osmijehom i neupečatljivim izgledom, još uvijek nemuževnim. Kao u djevojčice – zaista – njegova zaokruženost, ljupka čistoća njegove kože – njegova nevinost.

Prsti su joj i dalje bili na prstenu, a kiselina koju je okusila bila je sve jača. Podignula je pogled. Fuller je razvrstavao opremu. Blijedo zeleno svjetlo treperilo je poput aureole i ispreplitalo se oko njegove proćelave glave.

Izenada joj se zavrtila u glavi.

Fuller nije ništa ni vidio ni čuo. Spustio je glavu i zadubio se u svoj posao. Mary je zurila u njega, nepomična, gledajući aureolu iznad njega, osjećajući kako se u njoj bude novi osjeti, kako kroz nju protječu. Zrak se iznenada činio živim – same molekule kisika, vodika i dušika nakupile su se oko nje i prisno ju zagrlile. Aureola se oko Fullerove glave širila i njezin se odsjaj vidio u svakom predmetu u sobi. Širio se i neprirodan osjet u njezinim jagodicama. Mogla je vidjeti boju

svoga daha kada bi izdahnula – ružičasto-narančasti sjaj u mjehurastom zraku. Mogla je čuti, prilično jasno, glas stola za kojim je sjedila – tiho cviljenje njegove čvrste prisutnosti.

Svijet se rastvarao – bacao je njezina osjetila u ekstazu, laskavo ih odvodio u divlju zbunjenost doživljaja. Iznenada je mogla spoznati svijet kao sustav, ne politički ili vjerski, nego sustav osjeta, sustav koji se prostirao od živog mesa do nepomičnog drveta njezina stola, do ustajalog zlata na njezinom vjenčanom prstenu.

I dalje od toga. S onu stranu drveta, s onu stranu zlata. Stvorila se pukotina koja je vodila prema autocesti. U glavi je čula glasove koji nisu dolazili iz živih usta.

Pogledala je prema gore ili joj je prije neka sila tako silovito zabacila glavu te se zatekla kako zuri u strop. Bio je prekriven crvima. Ne, to je suludo! *Činio se* živim, doduše ucrvan od života – pulsira, pleše.

Mogla je vidjeti dječaka kroz strop. Sjedio je na podu sa svojim izbočenim udom u ruci. Glava mu je bila zabačena poput njezine. Izgubio se u svojoj ekstazi poput nje. Nova joj je sposobnost vida otkrila treperavo svjetlo unutar i oko njegova tijela – obrublivalo je strast koja je ležala u njegovoj utrobi i njegovu glavu rastoplenu od užitka.

Pokazala joj je još jedan prizor, laž koja se u njemu nalazila, odsutnost moći na mjestu gdje je smatrala da se nalazi nešto predivno. Nije imao sposobnost razgovora s duhovima, nikada ga nije imao, to je jasno vidjela. On je bio mali lažljivac, dječak lažljivac, ljupki, blijedi dječak lažljivac bez suosjećanja ili mudrosti da bi shvatio što se drznuo učiniti.

Sada je bilo gotovo. Laži su se izrekle, trikovi su se izveli, a ljudi na autocesti, kojima je dozlogrdilo da ih se krivo predstavlja i ismijava, zujali su oko pukotine u zidu, želeći obraniti svoju čast.

Tu je pukotinu *ona* otvorila – *ona* ju je nesvjesno pipkala i po njoj čeprkala, postupno je otključavajući. To je učinila njezina žudnja za dječakom – njezino beskrajno razmišljanje o njemu, njezina frustracija, njezina gorljivost i njezino gađenje prema toj gorljivosti proširilo je pukotinu. Od svih moći preko kojih se sustav pojavljivao, najsnažnije su bile ljubav, njezin pratilac strast i njihov pratilac gubitak. I tu je bila ona, utjelovljenje svih triju. Snažno je voljela, željela i osjećala da su prve dvije nemoguće. Umotana u agoniju osjećaja koji je sama poricala, vjerujući da je dječaka voljela samo kao svog Posrednika.

Nije istina! Nije istina! Željela ga je, željela ga je *sada*, duboko u sebi. Samo što je sada bilo prekasno. Promet se više nije mogao zaustaviti – zahtijevao je, da, *zahtijevao* je pristup malom šaljivdžiji.

Nije to mogla spriječiti. Sve što je mogla učiniti jest tiho i užasno uzdahnuti gledajući kako se autocesta ispred nje otvara, shvativši da ne stoje na bilo kakvom raskrižju.

Fuller je čuo zvuk.

„Doktorice?“ Prestao je prtljati i podignuo pogled, a njegovo je lice – preplavljeno plavim svjetlom koje je mogla vidjeti krajičkom oka – imalo upitan izraz.

„Jeste li nešto rekli?“ upita on.

Razmišljala je, osjećajući mučninu u želucu, kako će sve ovo završiti.

Ispred sebe je prilično jasno vidjela eterična lica mrtvih. Mogla je vidjeti dubinu njihove patnje i suosjećati s tim koliko su bolno željeli da ih se čuje.

Jasno je vidjela da autoceste koje su se križale u Tollington Placeu nisu obični prolazi. Nije zurila u sretno, bezbrižno prometovanje svakidašnjih mrtvacu. Ne, ta se kuća otvorila na putu kojim su kročile samo žrtve i počinitelji nasilja. Muškarci, žene, djeca koja su umrla trpeći svu bol koju su njihovi živci mogli podnijeti, u čije su se umove urezale okolnosti njihove smrti. Zornije od bilo koje riječi, njihove su oči opisivale njihovu patnju, njihova su sablasna tijela i dalje nosila rane od kojih su umrli. Mogla je vidjeti i kako se njihovi koljači i mučitelji bezbrižno skiću među nevinima. Ta čudovišta, ti pomahnitali, izopačeni krvnici pomućena uma provirili su u svijet – nezamisliva stvorenja, nečuvana, zabranjena čudesa naše vrste koja zavijaju blebećući o svojim bljezgarijama.

Sada ih je dječak iznad nje osjetio. Vidjela ga je kako se polagano okreće u tihoj sobi, znajući da glasovi koje je čuo nisu bili glasovi muha, a negodovanje nije bilo negodovanje kukaca. Bio je svjestan, iznenada, da živi u sićušnom kutku svijeta i da njegovi ostali dijelovi, Treći, Četvrti i Peti Svijet, gladni i neumoljivi, pritišću njegova polegnuta leđa. Za nju je prizor njegove panike imao i miris i okus. Da, mogla ga je okusiti kako je oduvijek čeznula, ali to nije bio poljubac koji je sjedinio njihove osjete, već njegova sve veća panika. Preplavilo ju je – bila je ispunjena suosjećanjem. Prestrašeni je pogled bio njezin koliko i njegov – iste su malene riječi strugale o njihova suha grla:

„Molim vas –“

Koje dijete nauči.

„Molim vas –“

Kojim se pridobiva pažnja i darovi.

„Molim vas –“

Koje čak i mrtvi, zasigurno, čak i mrtvi znaju i kojima se pokoravaju.

„Molim vas –“

Danas neće biti takve milosti, bila je sigurna. Ovi su duhovi očajavali na autocesti mnogo žalosnih godina, noseći rane s kojima su umrli i ludilo iz kojeg su klali. Izdržali su njegovu lakomislenost i bezobrazluk, njegove gluposti, izmišljotine koje su od njihovih muka napravili igru. Željeli su izreći istinu.

Fuller ju je pomnije promatrao, a lice mu je sada plutalo u moru pulsirajućeg narančastog svjetla. Osjetila je njegove ruke na svojoj koži. Imale su okus po octu.

„Jeste li u redu?“ reče on, a zadah mu je bio poput željeza.

Odmahnula je glavom.

Ne, nije bila u redu, ništa nije bilo u redu.

Pukotina je svakom sekundom sve više zijevala – kroz nju je mogla vidjeti još jedan svod, siva nebesa nadvijena nad autocestu. Preplavila su samu kuću.

„Molim vas“, rekla je, a pogled joj se podizao prema krovu koji je polagano nestajao.

Šire. Šire –

Krhki se svijet u kojem je živjela toliko raširio da je gotovo puknuo.

Iznenada se raspukne poput brane i kroz njega poteku crne vode, preplavljujući sobu.

Fuller je znao da nešto nije u redu (iznenadan se strah našao u boji njegove aure), no nije razumio što se događa. Osjetila je kako mu se kralješnica izvija – mogla je vidjeti njegove uzburkane misli.

„Što se događa?“ reče on. Pitanje je bilo tako dirljivo da se htjela nasmijati.

U radnoj sobi na katu iznad razbio se vrč za vodu.

Fuller ju je pustio i potrčao prema vratima. Počela su udarati i tresti se još dok im je prilazio, kao da su s druge strane lupali stanovnici pakla. Kvak se okretala i okretala i okretala. Boja je na zidovima nabubrila. Ključ je imao goruće crveni odsjaj.

Fuller pogleda iza sebe prema doktorici, koja je i dalje stajala nepomično u tom grotesknom položaju, zabačene glave, razrogačenih očiju.

Posegnuo je za kvakom, no vrata su se otvorila prije no što ih je uspio dotaknuti. Hodnik iza vrata potpuno je nestao. Tamo gdje je stajao dobro poznati interijer, sada se do horizonta protezao pogled na autocestu. Taj je prizor u trenu ubio Fullera. Njegov um nije imao snage upiti taj pogled – nije mogao upravljati opterećenjem koje je prolazilo svakim njegovim živcem. Srce mu je stalo; čitav mu se sustav izokrenuo; zatajio mu je mjehur, zatajila su mu crijeva, udovi su mu se zatresli i posrnuli. Dok je padao na pod, lice mu se napuhalo poput vrata, a njegov se leš tresao poput kvake. Već je postao nepomična tvar – jednako spreman na ovo poniženje kao drvo ili čelik.

Negdje na istoku, njegova se duša pridružila ranjenoj autocesti, na putu prema raskrižju gdje je trenutak prije umro.

Mary Florescu je znala da je sama. Iznad nje se čudesni dječak, njezino prevarantsko dijete, previjalo i kričalo dok su mrtvi stavljali svoje osvetničke ruke na njegovu svježju kožu. Znala je njihovu namjeru – mogla ju je vidjeti u njihovim očima – nije bilo ništa novo u vezi nje. Ova je posebna patnja bila dio tradicije svake povijesti. Iskoristit će ga kako bi zabilježili svoje oporuke. On će biti njihova stranica, njihova knjiga, posrednik za njihove autobiografije. Knjiga krvi. Knjiga načinjena od krvi. Knjiga ispisana krvlju. Pomislila je na grimorije načinjene od mrtve ljudske kože – vidjela ih je, dotaknula ih. Pomislila je na tetovaže koje je vidjela – neki su od njih bili nakazni izložci, a drugi samo radnici bez majica na ulici, na čijim su leđima bile izbodene poruke upućene njihovim majkama. Ne bi bilo prvi put da se ispiše knjiga krvi.

No na takvoj koži, na tako sjajnoj koži – oh, Bože, to je pravi zločin. Vrištao je dok su ga mučili komadićima razbijenog vrča za vodu koji su poput igala skakutali po njegovu mesu i preoravali ga. Osjećala je njegovu agoniju kao da je njezina i nije bila tako strašna...

A opet je vrištao. I borio se i sipao psovke na svoje napadače. Nisu se obazirali. Opolkili su ga, oglušili se na svaku molbu ili molitvu i radili na njemu sa svim zanosom stvorenja prisiljenih da predugo šute. Mary je slušala kako mu se glas umara od svih prigovora i borila se protiv težine straha u svojim udovima. Mora nekako otići gore u sobu, pomisli. Nije bilo važno što se nalazi iza vrata ili na stepenicama – trebao ju je i to je bilo dovoljno.

Ustala je i osjetila kako joj je kosa poletjela prema gore, mlateći poput zmija u kosi gorgonske Meduze. Stvarnost je plutala – pod se ispod nje jedva nazirao. Daske su u kući bile prozirne poput duhova, a pod njima je bjesnila i zjapila uzavrela tama. Pogledala je prema vratima, čitavo vrijeme osjećajući mrtvilo kojem se tako teško bilo oduprijeti.

Očito ju nisu željeli gore. Možda me se, pomisli ona, čak pomalo i boje. Ta ju je pomisao učinila odlučnom; zašto su se uopće trudili zastrašiti ju ako im je sama njezina prisutnost, nakon što je otvorila ovu rupu u svijetu, sada predstavljala prijetnju?

Nabubrena su vrata bila otvorena. Zavijanje na kaotičnoj autocesti progutalo je kuću iznad njih. Zakoračila je kroz vrata usredotočivši se na to kako njezina stopala i dalje dotiču čvrsti pod, unatoč tome što ga njezine oči više nisu mogle vidjeti. Nebo iznad nje bilo je modro, autocesta široka i zavojita, a mrtvi su navirali s obje strane. Probijala se kroz njih kao kroz gomilu živih ljudi a njihova su idiotska lica buljila u nju, mrzeći ju što je upala na njihov posjed.

Više nije bilo „molim vas“. Sada nije ništa govorila; samo je stisnula zube i škiljila prema autocesti, stupajući naprijed kako bi pronašla stepenice za koje je znala da su tamo. Spotakla se u trenutku kada ih je dotaknula, a iz gomile se začulo zavijanje. Nije mogla reći jesu li se smijali njezinoj nespretnosti ili upozoravali koliko je daleko stigla.

Prva stepenica. Druga stepenica. Treća stepenica.

Premda su je razdirali sa svih strana, pobjeđivala je gomilu. Ispred sebe mogla je vidjeti vrata sobe gdje je njezin maleni lažljivac izvaljeno ležao, okružen svojim napadačima. Gaće su mu bile oko gležnjeva – prizor je izgledao poput nekakvog silovanja. Više nije vrištao, no pogled mu je bio bijesan od užasa i straha. Barem je još uvijek bio živ. Prirodni je otpor njegova mlada uma napola prihvatio spektakl koji se pred njim odvijao.

Izenada je naglo okrenuo glavu te pogledao ravno kroz vrata u nju. U ovoj je krajnosti iskopao istinsku sposobnost, vještinu koja je bila samo djelić Maryjine, no dovoljna da se s njom poveže. Razmijenili su poglede. U moru plave tame, okruženi sa svih strana civilizacijom koju su niti poznavali niti razumjeli, njihova su se živuća srca srela i sjedinila.

„Žao mi je“, reče on tiho. Bilo je beskrajno dirljivo. „Žao mi je. Žao mi je.“ Odvratio je pogled, otkinuo ga od njezina.

Bila je sigurna da se nalazi gotovo pri vrhu stepeništa, noge su joj i dalje koračale po zraku koliko je mogla vidjeti, a lica putnika bila su iznad, ispod i oko nje. No mogla je vidjeti, vrlo nejasno, obris vrata, dasaka i greda sobe u kojoj je Simon ležao. Sada je izgledao kao hrpa krvi, od glave do pete. Mogla je vidjeti oznake, hijeroglif agonije na svakom centimetru njegova trupa, njegova lica, njegovih udova. Na trenutak je izgledao kao da je iz njega bljesnula neka vrsta usredotočenosti pa ga je mogla vidjeti u praznoj sobi, kao i sunce koje sja kroz prozor i razbijeni vrč za vodu pokraj njega. Zatim bi joj koncentracija popustila i umjesto toga bi ugledala nevidljivi svijet koji se prikazao, a on bi visio u zraku dok su sa svih strana po njemu pisali, čupali mu kosu i dlake s tijela da bi očistili stranicu, pisali po njegovim pazuhima, pisali po njegovim kopcima, pisali po njegovu spolovilu, po procjepu na stražnjici, po njegovim tabanima.

Samo su rane bile zajedničke tim dvama prizorima. Bilo da je gledala kako ga spisateljji muče ili samog u sobi, on je krvario i krvario.

Sada je došla do vrata. Ispružila je drhtavu ruku kako bi dotaknula čvrstu kvaku, no koliko god da se koncentrirala, kvaka joj se nije prikazivala. Mogla se usredotočiti samo na pasliku stvarnosti, no i to je bilo dovoljno. Zgrabila je kvaku, okrenula je i silovito otvorila vrata radne sobe.

Bio je tamo, ispred nje. Razdvajala su ih ne više od dva ili tri metra opsjednuta zraka. Oči su im se ponovno susrele i između njih prošao je pogled svojstven i svijetu živih i svijetu mrtvih. Bilo je suosjećanja u tom pogledu, kao i ljubavi. Izmišljotine su iščezle, laži postale prašina. Tamo gdje su bili dječakovi manipulativni osmijesi, sada se nalazila istinska ljupkost – kao i na njezinu licu.

A mrtvi su, uplašeni tog pogleda, okrenuli glave. Lica su im se ukočila, kao da im se koža rastegnula preko kostiju, meso im je potamnilo poput masnica, a glasovi čeznutljivo iščekivali poraz. Pružila je ruku kako bi ga dotaknula jer se više nije morala boriti protiv čopora mrtvih; oni su sa svih strana padali u svoju jamu, poput umirućih muha koje padaju s prozora.

Nježno je dotaknula njegovo lice. Taj je dodir bio poput blagoslova. Suze su mu navrle na oči i potekle niz njegov isječen obraz, miješajući se s krvlju.

Mrtvi sada nisu imali glasove, čak ni usta. Bili su izgubljeni duž autoceste, a njihova zloba prepriječena.

Plohu po plohu, soba se počela ponovno graditi. Ispod njegova jecajućeg tijela nazirao se pod, svaki čavao, svaka zamrljana daska. Prozori su postali jasno vidljivi – a vani je sumračna ulica odzvanjala dječjim žamorom. Autocesta je potpuno nestala iz vidika živih ljudi. Njezini su putnici okrenuli lica tami i otišli u zaborav, ostavivši u materijalnom svijetu samo svoje znakove i talismane.

Dok su prelazili preko raskrižja, putnici su ležerno gazili zadimljeno i napuhano tijelo Rega Fullera, koje se nalazilo nasred stepenica u kući broj 65. Nakon dugo vremena sama se Fullerova duša našla u vrevi i pogledavala prema mesu koje je nekada nastanjivala, prije nego ga je gomila zdrobila i presudila mu.

Na katu, u sve mračnijoj sobi, Mary Florescu kleknula je pokraj malog McNeala i gladila ga po glavi prekrivenoj skorenom krvlju. Nije htjela napustiti kuću kako bi zatražila pomoć dok nije bila sigurna da se njegovi mučitelji neće vratiti. Sada se nije čuo nikakav zvuk osim zrakoplova koji je cvilio po stratosferi tražeći put do jutra. Čak je i dječakovo disanje bilo tiho i pravilno. Nije ga okruživalo svjetlo aureole. Svaki je osjet bio na mjestu. Vid. Sluh. Dodir.

Dodir.

Sada ga je dirala kako se nikada prije nije usudila, klizeći jagodicama preko njegova tijela, tako nježno, prolazeći prstima po ispupčenjima na koži poput slijepe žene koja čita brajicu. Na svakom milimetru njegova tijela nalazile su se sićušne riječi ispisane mnoštvom ruku. Čak je i kroz krv mogla raspoznati uredno urezane riječi. U zagasitom je svjetlu čak mogla iščitati poneku frazu. To je van svake sumnje bio dokaz, a ona je željela, oh, Bože, kako je željela da ga nije pronašla. A opet, nakon što je provela čitavi život čekajući, bilo je tu – otkriće života s onu stranu mesa, zapisano u samom mesu.

Dječak će preživjeti, to je bilo jasno. Krv se već sušila, a nebrojene su rane zacjeljivale. Na kraju krajeva, bio je zdrav i snažan – neće biti nikakvih dugotrajnih tjelesnih oštećenja. Njegova je ljepota zauvijek nestala, naravno. Odsada će u najboljem slučaju biti stvar koja će pobuđivati znatiželju, a u najgorem gađenje i užas. No ona će ga štititi, a on će vremenom naučiti kako ju upoznati i vjerovati joj. Njihova su srca postala nerazdvojna.

I nakon nekog vremena, kada riječi na njegovu tijelu postanu kraste i ožiljci, čitat će mu. Slijedit će, uz beskrajnu ljubav i strpljenje, priče koje su na njemu ispričali mrtvi.

Priču na njegovu trbuhu ispisanu lijepim pisanim slovima. Svjedočanstvo ispisanom prekrasnim, otmjenim rukopisom koje je prekrivalo njegovo lice i tjeme. Priču na njegovim leđima i njegovoj goljenici, na njegovim dlanovima.

Sve će ih pročitati, sve će ih ispričovjediti, sve do posljednjeg sloga što se sjajio i klizio pod njezinim prstima koji su ga ljubili, kako bi svijet upoznao priče koje kazuju mrtvi.

On je bio Knjiga krvi, ona njegov jedini prevoditelj.

Kada se spustio mrak, prestala je bdjeti nad njim i odvela ga golom u ugodnu noć.

I tako se ovdje nalaze priče napisane na Knjizi krvi. Čitaj ako ti je drago i uči.

One su karta te mračne autoceste koja vodi od života prema nepoznatim odredištima. Nekolicina će morati njome krenuti. Većina će mirno prolaziti osvijetljenim ulicama, ispraćena iz života uz molitve i milovanje. No nekolicinu, nekoliko odabranih, zateći će užasi, doskakutat će kako bi ih bacili na autocestu prokletih.

Stoga čitaj. Čitaj i uči.

Najbolje je biti pripremljen za najgore, na kraju krajeva, i mudro je naučiti hodati prije nego izdahneš.

Appendix II: Clive Barker – Ponoćni vlak smrti

Leon Kaufman više nije bio novi u gradu. Palača ugrade – tako bi ga uvijek nazivao u danima svoje nevinosti. No to je bilo u vrijeme kada je živio u Atlanti, a New York je i dalje bio neka vrsta obećane zemlje, gdje je sve bilo moguće.

Kaufman je sada već tri i pol mjeseca živio u svom gradu iz snova, a Palača ugrade činila se manje ugodnom.

Je li zaista prošlo samo jedno godišnje doba otkako je izašao iz autobusne postaje Port Authority i pogledao niz 42. ulicu prema raskrižju s Broadwayjem? Tako malo vremena za izgubiti toliko mnogo dragocjenih iluzija.

Sada se sramio čak i pomisliti na svoju naivnost. Žacnuo bi se kada bi pomislio kako je stao i naglas izjavio:

„New York, volim te.“

Voli? Nikad.

To je u najboljem slučaju bila očaranost.

Sada, nakon samo tri mjeseca života sa svojim predmetom obožavanja, nakon što je proveo dane i noći u njegovu prisustvu, izgubio je svoju auru savršenstva.

New York je bio samo grad.

Vidio ga je kako se ujutro budi kao drolja i vadi ubijene ljude iz svojih zubi, a zamršenu kosu čisti od samoubojstava. Vidio ga je kasno u noći, kada su se njegove prljave zabačene ulice besramno udvarale izopačenosti. Gledao ga je u vruća poslijepodneva, lijenog i ružnog, ravnodušnog prema zvjerstvima koja su se svakih sat vremena događala u njegovim zagušljivim prolazima.

Nije bio Palača ugrade.

Rađao je smrt, ne užitak.

Svatko koga je upoznao iskusio je nasilje; ono je bilo dio života. Bilo je gotovo šik poznavati nekoga tko je nasilno umro. To je bio dokaz da živiš u tom gradu.

No Kaufman je volio New York izdaleka gotovo dvadeset godina. Otkad je odrastao, većinu je vremena planirao svoju ljubavnu vezu. Stoga nije bilo jednostavno otresti se te strasti kao da ju nikada nije osjećao. Još je uvijek bilo trenutaka, vrlo rano, prije nego što bi zasvirale policijske sirene, ili u sumrak, kada je Manhattan i dalje bio čudesan.

Zbog tih trenutaka i zbog svojih snova i dalje mu je davao priliku, čak i kada se ponašao gore nego što dolikuje jednoj dami.

Nije činio takav oprost jednostavnim. U tih nekoliko mjeseci koliko je Kaufman živio u New Yorku, njegove su ulice bile preplavljene prolivenom krvi.

Zapravo, ne toliko same ulice koliko tuneli pod njima.

'Pokolj u podzemnoj' bila je krilatica mjeseca. Samo proteklog tjedna bila su prijavljena još tri ubojstva. Tijela su bila pronađena u jednom od vagona u podzemnoj željeznici na AVENIJI AMERIKA, rasporena i s djelomično izvađenom utrobom, kao da je neki spretan djelatnik klaonice bio prekinut u svom poslu. Ubojstva su bila tako savršeno stručna da je policija ispitala svaku osobu s dosjeom koja je u prošlosti imala veze s mesarskom djelatnošću. Nadgledala su se

postrojenja za pakiranje mesa na dokovima, u klaonicama tražili tragovi. Obećano je brzo uhićenje, ali ono se nije dogodilo.

Posljednja tri trupla nisu bila prva pronađena u takvom stanju; baš na dan kada je Kaufman stigao, u *Timesu* je izašla priča koja je svakom morbidnom tajniku u uredu još uvijek bila glavna tema razgovora.

Prema toj je priči posjetitelj iz Njemačke, koji se kasno u noći izgubio u podzemnoj željeznici, pronašao tijelo u vlaku. Žrtva je bila lijepo građena, privlačna tridesetogodišnjakinja iz Brooklyna. Bila je potpuno svučena. Svaki komadić odjeće, svaki komad nakita. Čak i naušnice.

Pažljiv i sistematičan način na koji je odjeća bila složena i stavljena u zasebne plastične vrećice na sjedalu pokraj leša bio je još bizarniji od svlačenja.

To nije bilo djelo poludjela koljača. To je bio vrlo organiziran um – luđak s izraženim osjećajem za urednost.

Nadalje, nasilje koje se nad njim počinilo bilo je još bizarnije od njegovog pažljivog svlačenja. U izvještajima se tvrdilo, premda policijska uprava to nije uspjela potvrditi, da je tijelo bilo pedantno obrijano. Bila je uklonjena svaka dlaka – s glave, s prepona, ispod pazuha; sve odsječeno i spaljeno do mesa. Čak su i obrve i trepavice bile iščupane.

Konačno, ovaj suviše ogoljen komad mesa bio je obješen za noge i visio s rukohvata pričvršćenog za krov vagona, a crna plastična kanta, u ravnini s crnom plastičnom vrećicom, bila je postavljena ispod trupla kako bi skupljala krv koja je polagano kapala iz njegovih rana.

U tom je stanju – svučeno, obrijano, ovješeno i gotovo izbljedjelo od krvarenja – pronađeno tijelo Lorette Dyer.

Bilo je odvratno, bilo je pedantno i bilo je vrlo zbunjujuće.

Nije bilo silovanja niti ikakvih znakova mučenja. Žena je bila obrađena brzo i učinkovito kao da je komad mesa. A mesar je i dalje bio na slobodi.

Gradski su oci, pametni kakvi jesu, potpuno obustavili izvještaje o klanju za javnost. Bilo je rečeno da se čovjek koji je pronašao tijelo nalazi u pritvoru pod policijskom zaštitom u New Jerseyju, skriven od znatiželjnih novinara. No zataškavanje je propalo. Neki je pohlepni policajac otkrio najvažnije detalje novinaru iz *Timesa*. Sada su svi u New Yorku znali groznu priču o klanjima. To je bila glavna tema razgovora u svakoj zalogajnici, kafiću i, naravno, podzemnoj željeznici.

No Loretta Dyer bila je tek prva.

Sada su bila pronađena još tri tijela u identičnim okolnostima; premda je ovom prilikom posao očigledno bio prekinut. Nisu bila obrijana sva tijela i vratne im vene nisu bile presječene kako bi iskrvarila. Postojala je još jedna, još značajnija razlika u vezi novootkrivenih tijela – na taj prizor nije naletio turist, već novinar *New York Timesa*.

Kaufman je proučio izvještaj koji se protezao naslovnicom novina. Priča ga nije pretjerano uzbuđivala, za razliku od tipa koji je sjedio pokraj njega za šankom u zalogajnici. Osjećao je samo blago gađenje zbog kojeg je gurnuo tanjur s prekuhanim jajima ustranu. To je bio samo dodatan dokaz dekadencije ovog grada. Nije mogao uživati u njegovoj bolesti.

Međutim, budući da je bio čovjek, nije mogao potpuno zanemariti krvave detalje na stranici ispred sebe. Članak nije bio napisan senzacionalistički, ali se zbog jednostavnog i jasnog stila pisanja tema činila još više zapanjujućom. Također, nije mogao ne zapitati se o čovjeku koji stoji iza tih zvjerstava. Je li samo jedan luđak bio na slobodi ili više njih, svi potaknuti na kopiranje

prvog ubojstva? Možda je ovo bio samo početak užasa. Možda će uslijediti još ubojstava, dok u konačnici ubojica iz zanesenosti ili iscrpljenosti ne prekorači sigurnosne mjere i ne bude uhvaćen. Dotada će taj grad, Kaufmanov voljeni grad, živjeti u nekom stanju između hysterije i ekstaze.

Bradati muškarac pokraj njega prevrne Kaufmanovu kavu.

„Sranje!“ reče.

Kaufman se pomakne sa stolca kako bi izbjegao kapljice kave koje su se slijevale niz šank.

„Sranje“, reče muškarac ponovno.

„Nema veze“, reče Kaufman.

Pogleda čovjeka s pomalo prijezirnim izrazom lica. Nespretni je gad pokušavao pokupiti kavu ubrusom, koji se, dok je to činio, pretvarao u kašu.

Kaufman se zatekne kako se zapitivao je li taj kreten sa svojim rumenim obrazima i svojom neurednom bradom sposoban počiniti ubojstvo. Je li postojao nekakav znak na njegovu suviše uhranjenom licu, nekakav trag u obliku njegove glave ili pokretu njegovih malenih očiju koji je odavao njegovu istinsku narav?

Čovjek progovori.

„Oš drugu?“

Kaufman odmahne glavom.

„Kavu. Običnu. Crnu“, reče kreten djevojci iza šanka. Ona podigne glavu dok je čistila hladnu masnoću s roštilja.

„Ha?“

„Kava. 'Si gluha?“

Čovjek se iskesi Kaufmanu.

„Gluha“, reče.

Kaufman primijeti da su mu nedostajala tri zuba na donjoj čeljusti.

„Izgleda loše, 'a?“ reče.

Na što je mislio? Kavu? Manjak zubi?

„Da troje ljudi tako završi. Iskasapljeni.“

Kaufman kimne.

„Dođe ti da se zapitaš“, reče.

„Svakako.“

„Mislim, to je krinka, je l' da? Znaju oni 'ko je to napravio.“

Kakav blesav razgovor, pomisli Kaufman. Skinuo je naočale i stavio ih u džep – bradato lice više nije izgledalo izoštreno. To je bio barem nekakav napredak.

„Gadovi“, reče on. „Jebeni gadovi, svi oni. Dam se kladit' da je krinka.“

„Za što?“

„Imaju dokaze – samo nas k'o idiote drže u neznanju. Tamo vani ima nečeg što nije ljudsko.“

Kaufmanu je bilo jasno. Kreten je ispaljivao teorije zavjere. Tako ih je često čuo; panaceja.

„Kužiš, prčkaju po tom kloniranju pa stvari malo izmaknu kontroli. Šta znaš, možda uzgajaju jebena čudovišta. Tamo dolje je nešto o čemu ne žele pričati. Krinka, kažem ti. Dam se kladit'.“

Kaufmanu je uvjerenost tog čovjeka bila privlačna. Čudovišta vrebaju. Šest glava – tucet očiju. Pa zašto ne?

Znao je zašto ne. Zato što je to nudilo izliku njegovom gradu – progledavalo mu je kroz prste. Kaufman je čitavim srcem vjerovao da će čudovišta koja će se pronaći u tunelima biti savršeno ljudska.

Bradati je čovjek bacio novac na šank i ustao, odvučavši svoju debelu stražnjicu sa zamrljanog plastičnog stolca.

„Vjerojatno je jebeni policajac“, dobaci za završnu riječ. „Htio je biti jebeni junak, a umjesto toga postao je jebeno čudovište.“ Groteskno se iskesio. „Dam se kladit“, nastavi i otetura ne izgovorivši više ni riječi.

Kaufman polako izdahne kroz nos, osjećajući kako napetost u njegovu tijelu jenjava. Mrzio je takve susrete – zbog njih se osjećao kao da mu je jezik zapleten, osjećao se neučinkovito. Kada malo bolje razmisli, mrzio je takve ljude – svojeglave sirovine koje je New York tako dobro uzgajao.

Bližilo se šest sati kada se Mahogany probudio. Jutarnja se kiša do sumraka pretvorila u lagano rominjanje. Zrak je mirisao otprilike onoliko čisto koliko je to bilo moguće na Manhattanu. Protegnuo se u krevetu, zbacio prljavu plahtu i ustao se da krene na posao.

U kupaonici se kiša slijevala po kutiji od klima-uređaja, što je ispunilo stan ritmičkim zvukom nalik pljeskanju. Mahogany je uključio televiziju kako bi zaglušio buku, nezainteresiran za bilo što što je imala za ponuditi.

Otišao je do prozora. Šest katova niže ulica je vrvjela od prometa i ljudi.

Nakon napornog dana na poslu New York je bio na putu kući – igrati se, voditi ljubav. Ljudi su potekli iz svojih ureda u svoje automobile. Neki bi od njih, preznojeni od cjelodnevnog rada u loše prozračenim uredima, bili razdražljivi; drugi bi, dobroćudni poput ovaca, lutali kući preko Avenija, kojima ih je ispraćala beskrajna bujica tijela. Ostali bi se čak i tada još uvijek nagurali u podzemnoj željeznici, slijepi na grafite na svakom zidu, gluhi na žamor vlastitih glasova i hladnu tutnjavu tunela.

Mahogany je uživao razmišljajući o tome. Na kraju krajeva, nije pripadao običnom stadu. Mogao je stajati uz svoj prozor, s visine gledati tisuće glava ispod sebe i znati da je odabran čovjek. Imao je rokove koje je morao poštovati, naravno, poput ljudi na ulici. No njegov posao nije bio besmislen kao njihov, već više poput svete dužnosti.

Morao je i živjeti i spavati i srati poput njih. No nije ga pokretala financijska nužda, već zahtjevi povijesti.

Pripadao je slavnoj tradiciji koja se protezala dalje od Amerike. Bio je noćni vrebac – poput Jacka Trbosjeka, poput Gillesa de Raisa, živuće utjelovljenje smrti, utvara s ljudskim licem. Bio je lovac na snove i buditelj užasa.

Ljudi ispod njega nisu mogli znati njegovo lice; ne bi se ni potrudili dvaput ga pogledati. No oko bi mu zapelo za njih, odmjeravajući ih i odabirući samo najzrelije u paradi prolaznika, odabirući samo zdrave i mlade koji će pasti pod njegov posvećeni nož.

Mahogany je ponekad priželjkivao svijetu otkriti svoj identitet, no imao je dužnosti koje su ga jako opterećivale. Nije mogao očekivati slavu. Njegov je život bio tajan, a samo je njegov ponos priželjkivao priznanje.

Na kraju krajeva, pomislio bi, pozdravlja li govedo mesara dok posrće na koljena?

Sve u svemu, bio je zadovoljan. Bilo je dovoljno pripadati toj slavnoj tradiciji, uvijek će morati biti dovoljno.

Međutim, neke su se stvari otkrile u zadnje vrijeme. Naravno, nije on bio kriv za njih. Nitko ga nije mogao kriviti. No vremena su bila loša. Život nije bio jednostavan kao prije deset godina. Bio je jednako toliko stariji, naravno, zbog čega ga je posao još više iscrpljivao, a obveze su predstavljale sve veći teret na njegovim leđima. Bio je odabran čovjek, što je povlastica s kojom je teško živjeti.

Zapitao bi se, tu i tamo, je li došlo vrijeme da razmisli o podučavanju mlađeg čovjeka njegovim dužnostima. Morao bi se posavjetovati s Ocima, no zamjena će se, prije ili kasnije, morati pronaći, a osim toga, smatrao je da bi bio zločin potratiti njegovo iskustvo i ne uzeti pripravnika.

Bilo je toliko sreće za prenijeti. Trikova njegova izvanredna zanata. Kako najbolje vrebati, rezati, svlačiti, ispuštati krv. Najbolje meso za tu svrhu. Najjednostavniji način za odlaganje ostataka. Toliko puno detalja, toliko stečene stručnosti.

Mahogany odluta u kupaonicu i pusti vodu u tuš kabini. Dok je ulazio, pogledao je svoje tijelo. Trbušinu, sijede dlake na obješenim prsima, ožiljke i prištiće razasute po blijedoj koži. Stario je. Međutim, večeras je, kao i svake druge večeri, imao posla...

Kaufman je odjurio u predsoblje sa svojim sendvičem, otkopčao ovratnik i stresao kišu s kose. Sat iznad dizala pokazivao je sedam sati i šesnaest minuta. Radit će do deset, ne dulje.

Dizalo ga je odvezlo gore, na dvadeseti kat, do ureda *Pappas*. Nesretan, klipsao je kroz labirint praznih stolova i zaklopljenih strojeva do svog malenog posjeda, koji je i dalje bio osvjetljen. Žene koje su čistile urede i dalje su ćaskale s druge strane hodnika – izuzev toga, mjesto je bilo beživotno.

Svukao je kaput, s njega stresao kišu koliko god je mogao te ga objesio.

Zatim je sjeo ispred hrpe narudžbi s kojima se borio gotovo čitava tri protekla dana i počeo raditi. Trebat će mu još samo jedna večer, bio je siguran, da dovrši najteži dio posla, a i bilo mu je lakše usredotočiti se bez neprestanog lupanja daktilografa i pisaćih strojeva svuda oko njega.

Odmotao je svoj sendvič sa šunkom i ekstra majonezom od peciva s cjelovitim žitaricama te se udobno smjestio za ostatak večeri.

Sada je bilo devet sati.

Mahogany se sredio za noćnu smjenu. Odjenuo je svoje uobičajeno tamno odijelo, uredno svezao smeđu kravatu i stavio srebrnu dugmad za manšete (dar od prve supruge) na rukave besprijeckorno izglačane košulje, stanjena mu se kosa sjajila od ulja, nokti bili odrezani i ulašteni, a lice zacrvenjeno od kolonjske vode.

Torba mu je bila spakirana. Ručnici, pribor, pancirna pregača.

Pogledao se u zrcalo da vidi kako izgleda. Sudeći po vanjskom izgledu, pomisli, još bi uvijek mogao proći kao muškarac od četrdeset pet, pedeset godina.

Dok si je proučavao lice, prisjećao se svoje dužnosti. Prije svega, mora biti oprezan. Pogledi će ga pratiti na svakom koraku njegova puta, promatrajući i ocjenjujući njegov večerašnji nastup. Mora izaći poput nevinašca, da ne budi ikakvu sumnju.

Kada bi barem znali, pomisli. Ljudi koji su hodali, trčali i skakutali pokraj njega po ulicama – koji su se sudarali s njim bez isprike – koji su ga prijezirno gledali – koji su se smijali kako je debeo, kako naduto izgleda u odijelu koje mu je loše pristajalo. Kada bi barem znali što radi, što je zapravo i što nosi sa sobom.

Oprezno, reče samom sebi i isključi svjetlo. Stan je bio mračan. Otišao je do vrata i otvorio ih, naviknut na hodanje po tami. Sretan u njoj.

Kišni su se oblaci potpuno raščistili. Mahogany se spustio Avenijom Amsterdam do podzemne željeznice u 145. ulici. Danas će ponovno ići AVENIJOM AMERIKA, svojom najdražom rutom, a često i najplodnijom.

Spuštao se stepenicama prema podzemnoj željeznici sa žetonom u ruci. Kroz automatizirana vrata. Sada mu je nosnice ispunio miris tunela. Ne miris dubokih tunela, naravno. Oni su imali vlastiti miris. No čak ga je i zagušljivi elektrizirani zrak na ovoj plitkoj ruti umirivao. Dah koji su povraćali milijuni putnika kružio je ovim podzemnim hodnicima, miješao se s dahom daleko starijih stvorenja; stvorova s glasovima mekima poput gline, s gnusnim tekom. Kako ih je volio. Miris, tamu, tutnjavu.

Stajao je na peronu i kritički promatrao svoje suputnike. Bila su samo dva tijela o kojima je razmišljao hoće li ih slijediti, no među njima je bilo toliko smeća – toliko malo vrijednih potjere. Fizički uništeni, pretili, bolesni, klonuli. Tijela uništena pretjerivanjem i ravnodušnošću. To mu se kao stručnjaku gadilo, premda je razumio slabosti koje su upropaštavale najbolje među ljudima.

Na postaji se zadržao više od sat vremena, lutajući između perona dok su vlakovi dolazili i odlazili, dolazili i odlazili, a s njima i ljudi. Oko njega se nalazilo toliko malo kvalitete da je klonuo duhom. Činilo mu se da svaki dan mora čekati sve duže i duže ne bi li našao meso koje vrijedi iskoristiti.

Sada je već bilo skoro pola jedanaest, a on još nije ugledao ni jedno jedino stvorenje koje bi bilo zaista idealno za klanje.

Nema veze, govorio si je, ima još vremena. Uskoro će poteći gomila iz kazališta. Među njima se uvijek moglo naći jedno ili dva snažna tijela. Dobro uhranjeni intelektualci koji čvrsto drže odreske od kazališnih karata i iznose mišljenja o različitim umjetnostima – o, da, naći će se nešto tamo.

Ako ne, a bilo je noći kada se činilo da nikada neće naći nešto odgovarajuće, morat će se odvesti u centar grada i stjerati u kut par ljubavnika koji su ostali vani dokasna ili pronaći jednog ili dva sportaša, svježe iz teretane. Oni bi uvijek ponudili dobar materijal, samo što je s tako zdravim primjercima uvijek dolazila opasnost od opiranja.

Sjetio se kako je uhvatio dva crna mužjaka prije godinu dana ili više, između njih je bilo možda četrdeset godina razlike, možda su bili otac i sin. Opirali su se noževima pa je proveo šest tjedana u bolnici. Bila je to tijesna borba zbog koje je počeo sumnjati u svoje vještine. Još gore, zbog nje se zapitao što bi mu njegovi gospodari učinili da je zadobio smrtne ozljede. Bi li ga dostavili njegovoj obitelji u New Jerseyju i pokopali ga kao pravog kršćanina? Ili bi njegov leš bio bačen u mrak za njihove potrebe?

Mahoganyju je za oko zapeo naslov u *New York Postu* bačenom na sjedalo preko puta njega: „Policija traži ubojicu svim snagama“. Nije mogao odoljeti osmijehu. Isparile su pomisli na neuspjeh, slabost i smrt. Na kraju krajeva, on je bio taj čovjek, taj ubojica, a večeras je pomisao na uhićenje bila smiješna. Na kraju krajeva, nisu li njegovu karijeru odobrila vrhovna nadležna tijela? Nijedan ga policajac nije mogao zatvoriti, nijedan sud osuditi. Same sile zakona i reda, koje su od potjere za njim činile takvu predstavu, jednako su služile njegovim gospodarima kao i on sam; gotovo je želio da ga neki nebitan policajac uhvati i trijumfalno dovede pred suca samo kako bi

vidio izraz njihovih lica kada bi iz mraka došlo saznanje da je Mahogany zaštićen čovjek, iznad svakog propisa iz zakonika.

Sada je već dobrano prošlo deset i trideset. Potekli su posjetitelji kazališta, no zasad ništa nije izgledalo obećavajuće. Ionako je htio pustiti da prođe gužva – samo slijediti jedan ili dva odabrana komada s kraja reda. Čekao je svoju priliku onako kako to čini svaki mudar lovac.

Kaufman nije bio gotov do jedanaest, sat vremena nakon što si je obećao dati dopust. No živciranje i dosada dodatno su otežavali posao, znamenke na papirima ispred njega postajale su mutne. U jedanaest i deset bacio je kemijsku olovku i priznao poraz. Oči su ga pekle te ih je trljao dlanovima dok mu se glava nije ispunila bojama.

„Jebiga“, reče.

Nikada nije psovao u društvu. No bilo mu je vrlo utješno samom sebi s vremena na vrijeme reći 'jebiga'. Izašao je iz ureda s vlažnim kaputom preko ruke i krenuo prema dizalu. Osjećao se kao su mu udovi drogirani, a oči je jedva držao otvorenima.

Vani je bilo hladnije nego što je očekivao i zrak ga je malo izvukao iz umrtvljenosti. Hodao je prema podzemnoj željeznici u 34. ulici. Uхвати brzi vlak do Far Rockawayja. Kući je za sat vremena.

Ni Kaufman ni Mahogany to nisu znali, ali na križanju 96. ulice i Broadwayja policija je uhitila osobu za koju je smatrala da je ubojica iz podzemne, zatočivši ju u jednom od vlakova koji je vozio prema centru grada. Maleni čovjek europska podrijetla, naoružan čekićem i pilom, u drugom je vagonu stjerao mladu ženu u kut i prijetio joj da će ju prepoloviti u ime Jehove.

Bilo je upitno je li bio u stanju izvršiti svoju prijetnju. Ispostavilo se da nije dobio ni priliku. Dok su ostali putnici (uključujući dvojicu marinaca) samo gledali, potencijalna je žrtva nogom opalila muškarca u testise. Ispustio je čekić. Ona ga je podignula i slomila mu donju čeljust i desnu jagodičnu kost prije nego što su se umiješali marinci.

Kada je vlak stao kod 96. ulice, dočekali su ih policajci kako bi uhitili Mesara iz podzemne. Automobilom su uletjeli u krdo, derući se poput vila narikača, usrani od straha. Mesar je ležao u jednom kutu vagona s raskomadanim licem. Trijumfalno su ga odvukli. Žena je nakon ispitivanja otišla kući s marincima.

To je mogla biti korisna diverzija, premda u tom trenu Mahogany to nije mogao znati. Policija je potrošila veći dio noći na utvrđivanje identiteta njihova zatvorenika, ponajviše zato što nije mogao raditi ništa više osim sliniti iz svoje polomljene čeljusti. Tek je u tri i trideset ujutro stanoviti zapovjednik Davis, došavši u dežurstvo, prepoznao muškarca – bio je to umirovljeni cvjećar iz Bronxa pod imenom Hank Vasarely. Hanka su, čini se, redovito uhićivali zbog prijetnji i golotinje u javnosti, sve u ime Jehove. Izgled je varao – bio je opasan otprilike koliko i uskršnji zeko. To nije bio Koljač iz podzemne. No dok su policajci to shvatili, Mahogany se već dugo vremena bavio svojim poslom.

Bilo je jedanaest i petnaest kada je Kaufman ušao u brzi vlak do Avenije Mott. Dijelio je vagon s još dvoje putnika. Jedna od njih bila je sredovječna crnkinja u ljubičastom kaputu, a drugi blijedi, prištavi adolescent koji je ošamućeno zurio u grafit 'Poljubi moje bijelo dupe' na stropu.

Kaufman je bio u prvom vagonu. Čekalo ga je trideset-petominutno putovanje. Pustio je da mu se oči sklope, umiren ritmičkim ljuljanjem vlaka. Putovanje je bilo naporno i bio je umoran.

Nije vidio da su svjetla u drugom vagonu zatreperila i ugasila se. Nije vidio ni Mahoganyjevo lice kako zuri kroz vrata između vagona, tražeći još mesa.

Crnkinja je izašla u 14. ulici. Nitko nije ušao.

Kaufman je nakratko otvorio oči, uočio prazan peron na postaji 14. ulice i zatim ih ponovno zatvorio. Vrata su zasiktala i zatvorila se. Plutao je onim toplim stanjem između budnosti i sna, a u glavi su mu počeli lepršati snovi. Bio je to lijep osjećaj. Vlak je ponovno krenuo, zvekećući kroz tunele.

Kaufman je možda, negdje u pozadini svog uspavanog uma, napola primijetio da su se vrata između drugog i prvog vagona otvorila. Možda je namirisao nagli nalet zraka iz tunela i primijetio da je buka kotača na trenutak postala glasnija. No odlučio je to zanemariti.

Možda je čak čuo i natezanje dok je Mahogany svladavao mladića ošamućena pogleda. No zvuk je bio previše udaljen, a san previše primamljiv. Nastavio je drijemati.

Iz nekog je razloga sanjao majčinu kuhinju. Njegova je majka sjeckala repu i pritom se ljupko smiješila. U snu je bio još uvijek malen i gledao prema gore u njezino ozareno lice dok je radila. Cap. Cap. Cap.

Oči mu se naglo otvore. Njegova je majka nestala. Vagon je bio prazan, a mladić je otišao.

Koliko je dugo drijemao? Ne sjeća se da je vlak stao na postaji Zapadne 4. ulice. Ustao je, a glava mu je bila snena pa je skoro pao kada se vlak silovito zaljuljao. Čini se da je uhvatio prilično veliku brzinu. Možda je vozač jedva čekao stići kući, ušuškati se u krevet sa svojom suprugom. Išli su prilično brzo, ustvari je bilo užasno zastrašujuće.

Preko prozora između vagona bio je navučen zastor koji prije, koliko se sjećao, nije bio spušten. U Kaufmanovu se trijeznu glavu ušuljala blaga zabrinutost. Što ako je dugo spavao, a kondukter ga previdio? Možda su prošli Far Rockaway i vlak je sada grabio na putu prema gdje god da ostavljaju vlakove preko noći.

„Jebiga“, reče naglas.

Da ode naprijed i pita vozača? To je bilo užasno glupo pitanje – gdje sam? Je li u ovo doba noći kao odgovor mogao dobiti išta više od izljeva uvreda?

Zatim je vlak počeo usporavati.

Postaja. Da, postaja. Vlak je izronio iz tunela u prljavo svjetlo na postaji kod Zapadne 4. ulice. Nije propustio nijedno stajalište.

Pa kamo je onda otišao dječak?

Ili je zanemario upozorenje na zidu vagona koje je branilo prijelaz iz jednog vagona u drugi tijekom vožnje ili je otišao naprijed u vozačevu kabinu. Vjerojatno je još uvijek između vozačevih nogu, pomisli Kaufman, namrgođen. Ne bi bilo prvi put. Na kraju krajeva, ovo je bila Palača ugode i svi su imali pravo na malo ljubavi u mraku.

Kaufman slegne ramenima. Što ga briga kamo je dječak otišao?

Vrata su se zatvorila. Nitko nije ušao u vlak. Nakon postaje vlak je krenuo drugim tračnicama, a svjetla su zatitrala jer je iskoristio više struje kako bi ponovno uhvatio brzinu.

Kaufman je osjetio kako ga iznova obuzima želja za snom, no čitavo mu je tijelo bilo puno adrenalina zbog iznenadnog straha da će se izgubiti, a od nervoze su mu kroz udove prolazili trnci.

I osjetila su mu se izoštrila.

Čak je i uz lupanje i tutnjanje kotača po šinama čuo zvuk deranja tkanine iz susjednog vagona. Je li netko derao košulju sa sebe?

Ustao je, zgrabivši rukohvat kako ne bi izgubio ravnotežu.

Prozor između vagona bio je potpuno zastrt, no zurio je u njega, škiljeći kao da bi iznenada mogao otkriti da ima rendgenski vid. Vagon se tresao, lupao i udarao. Zaista je ponovno jurio.

Još jedan zvuk paranja.

Zar netko nekoga siluje?

Osjetivši ništa drugo doli umjerenog voajerističkog nagona, prošao je vagonom koji se njihao poput klackalice do vrata između vagona, nadajući se da zavjesa ima rupu. Oči su mu i dalje bile usredotočene na prozor i nije primjećivao lokve krvi po kojima je hodao.

Sve dok...

...mu se peta nije okliznula. Pogledao je dolje. Želudac mu je gotovo ugledao krv prije nego mozak pa mu se sendvič sa šunkom od peciva s cjelovitim žitaricama podigao do pola jednjaka i zapeo u stražnjem dijelu grla. Krv. Nekoliko je puta duboko udahnuo ustajali zrak i odvratio pogled – natrag prema prozoru.

Njegova je glava govorila – krv. Ništa ne može otjerati tu riječ.

Sada je bio na metar ili dva od vrata. Morao je pogledati. Cipela mu je bila krvava i tanak je trag krvi vodio do susjednog vagona, no i dalje je morao gledati.

Morao je.

Napravio je još dva koraka prema vratima i pregledao zavjesu, tražeći njezinu manu – i izvučeni konac bio bi dovoljan. Imala je sićušnu rupu. Zalijepio je oko na nju.

Njegov je um odbijao prihvatiti ono što su njegove oči gledale iza vrata. Odbijao je taj prizor jer je bio stravičan, poput prizora iz sna. Razum mu je govorio da to ne može biti stvarno, no njegovo je meso znalo da jest. Tijelo mu se ukočilo od užasa. Njegove se netremične oči nisu mogle odvojiti od zapanjujućeg prizora iza zavjese. Stajao je pred vratima dok je vlak i dalje zveketao, dok mu je krv otjecala iz udova, a mozak bolio od nedostatka kisika. Pred očima mu bljesne jarka svjetlost nalik na mrlje, zaklanjajući to zvjerstvo.

Zatim se onesvijestio.

Bio je u nesvijesti kada je vlak došao do Ulice Jay. Nije čuo vozačevu obavijest da će svi putnici nakon te postaje morati presjesti na drugi vlak. Da je to čuo, zapitao bi se kakvog to smisla ima. Nijedan vlak nije izbacivao sve putnike u Ulici Jay; linija je išla do Avenije Mott preko trkališta Aqueduct, pokraj Aerodroma JFK. Pitao bi se kakav je to vlak mogao biti. Samo što je već znao. Istina je visjela u susjednom vagonu. Zadovoljno se smiješila samoj sebi iza krvave pancirne pregače.

Bio je to Ponoćni vlak smrti.

Nemoguće je znati koliko je vremena prošlo kada padneš u mrtvačku nesvijest. Mogle su proći sekunde ili sati prije nego su Kaufmanove oči ponovno zatreperile i otvorile se, a um usredotočio na novonastalu situaciju.

Sada je ležao ispod sjedala, ispružen pokraj drhtavog zida vagona, nevidljiv. Sudbina je zasad bila na njegovoj strani, pomislio je – zasigurno je ljuljanje vagona uspjelo pomaknuti njegovo onesvijesteno tijelo iz vidokruga.

Pomislio je na grozotu u vagonu broj dva i ponovno progutao bljuvotinu. Bio je sam. Gdje god da je kondukter bio (možda ubijen), nije ga nikako mogao pozvati upomoć. A vozač? Je li

umro za kontrolnom pločom? Je li vlak čak i sada jurio kroz nepoznati tunel, tunel bez ijedne prepoznatljive stanice, prema svom uništenju?

Čak i ako ne dođe do pogibeljnog sudara, tu je uvijek bio Mesar, koji je i dalje rasparavao, odvojen samo vratima od mjesta gdje je Kaufman ležao.

Kamo god da se okrenuo, na vratima je pisalo Smrt.

Buka je bila zaglušna, pogotovo sada kada je ležao na podu. Kaufmanu su se tresli zubi u desnim i osjećao se kao da mu se lice ukočilo od podrhtavanja – čak ga je i lubanja boljela.

Osjetio je kako mu se u iscrpljene udove postupno vraća snaga. Oprezno je ispružio prste i stisnuo šake kako bi u njima ponovno potaknuo krvotok.

Kako mu se vraćao osjet, tako mu se vraćala i mučnina. Neprestano mu se priviđao užasan, brutalan prizor iz susjednog vagona. Prije je viđao fotografije ubijenih ljudi, naravno, no ovo nisu bila obična ubojstva. Bio je u istom vlaku kao i Mesar iz podzemne, čudovište koje je svoje žrtve, obrijane i gole, za noge vješalo na rukohvate.

Koliko će vremena proći prije nego što ubojica zakorači kroz vrata i uzme ga k sebi? Ako ga ne dokrajči koljač, dokrajčit će ga iščekivanje, bio je siguran.

Čuo je pokret iza vrata.

Instinkt je uzeo stvar u svoje ruke. Kaufman se odgurnuo dalje pod sjedalo i sklupčao u sićušnu lopticu, okrenuvši problijedjelo lice prema zidu. Zatim je pokrio glavu rukama i zatvorio oči čvrsto poput djeteta koje se boji babaroge.

Vrata se otvore. Škljoc. Fiju. Nalet zraka od tračnica. Mirisao je čudnije od bilo kojeg zraka koji je Kaufman prije osjetio – i bio je hladniji. U njegovim se nosnicama našao nekakav iskonski zrak, neprijateljski i neshvatljiv. Zadrhtao je od njega.

Vrata se zatvore. Škljoc.

Mesar je bio blizu i Kaufman je to znao. Možda stoji samo nekoliko centimetara od mjesta gdje je ležao.

Je li već spustio pogled prema Kaufmanovim leđima? Je li se već sagnuo s nožem u ruci kako bi zgrabio Kaufmana iz njegova skrovišta, poput puža odvojena od kućice?

Ništa se nije dogodilo. Nije osjetio dah na vratu. Kralješnica mu se nije rasporila.

Čulo se samo lupanje stopala u blizini Kaufmanove glave – nakon čega je zvuk utihnuo. Kaufman ispusti dah koji je držao u plućima dok ga nisu zaboljela, čulo se kako struže o njegove zube.

Mahogany je bio gotovo razočaran što je usnuli muškarac sišao na Zapadnoj 4. ulici. Nadao se da će te noći imati još jedan posao koji će ga zaokupiti pri silasku. Ali ne – muškarac je otišao. Potencijalna žrtva ionako nije izgledala baš zdravo, pomisli u sebi, vjerojatno je bio neki anemični židovski računovođa. Meso uopće ne bi bilo kvalitetno. Mahogany prošeće duž vagona do vozačeve kabine. Tamo će provesti ostatak putovanja.

Isuse moj, pomisli Kaufman, ubit će vozača.

Čuo je otvaranje vrata kabine. Zatim Mesarov glas – tih i hrapav.

„Bok.“

„Bok.“

Poznavali su se.

„Gotovo?“

„Gotovo.“

Kaufmana je šokirala banalnost tog razgovora. Gotovo? Što to znači – gotovo?

Promaklo mu je nekoliko sljedećih riječi jer je vlak naletio na posebno bučan dio tračnica.

Kaufman više nije mogao odoljeti, a da ne pogleda. Pažljivo se ispružio i preko ramena pogledao prema drugoj strani vagona. Mogao je vidjeti samo Mesarove noge i donji dio otvorenih vrata kabine. Kvrugu. Htio je ponovno vidjeti lice tog čudovišta.

Sada se začuo smijeh.

Kaufman je procjenjivao koliko je situacija rizična – matematika panike. Ako ostane tu gdje je, Mesar će prije ili kasnije pogledati dolje prema njemu i samljati ga. S druge strane, ako napusti svoje skrovište, postoji rizik da će ga vidjeti i krenuti za njim u potjeru. Što je bilo gore – mirovati i umrijeti zatočen u rupi ili pobjeći i umrijeti nasred vagona?

Kaufman je sama sebe iznenadio svojom odvažnošću – pomaknut će se.

Ispuzao je ispod sjedala neizmjerljivo polako, ni trena ne skidajući pogleda s Mesarovih leđa. Kada je izašao, počeo je puzati prema vratima. Svaki mu je korak bio patnja, no Mesar se činio previše zaokupljen razgovorom da bi se okrenuo.

Kaufman je došao do vrata. Krenuo se ustajati, čitavo se vrijeme pokušavajući pripremiti na prizor koji će ga dočekati u vagonu broj dva. Ugrabio je ručku; i otvorio vrata.

Buka tračnica postala je glasnija i zapljusnuo ga je val nezamislivo smrdljivog sparnog zraka. Mesar je to sigurno čuo ili osjetio. Sigurno će se okrenuti...

Ali ne. Kaufman se provukao kroz prorez koji je otvorio i otišao naprijed prema krvavoj odaji iza njega.

Olakšanje ga je učinilo nepažljivim. Nije uspio pošteno zakračunati vrata iza sebe, a ona su se počela otvarati od treskanja vlaka.

Mahogany izviri iz kabine i zabljuje se u vrata na drugoj strani vagona.

„Jebote, što je to bilo?“ reče vozač.

„Nisam dobro zatvorio vrata. To je sve.“

Kaufman je čuo kako Mesar prilazi vratima. Sagnuo se uz nasuprotni zid, sklupčan od zaprepaštenosti, iznenada svjestan koliko su mu crijeva puna. Vrata se s druge strane povuku i zatvore, a koraci ponovno utihnu.

Siguran, barem na još jedan dah.

Kaufman otvori oči, čeličeći se za klaonicu koja ga čeka.

Nije to mogao izbjeći.

Sva su mu osjetila bila ispunjena – smrad rasporenenih iznutrica, prizor tijela, osjet tekućine na podu pod prstima, škripanje rukohvata pod težinom trupala, čak i zrak, slanog i krvavog okusa. Jureći kroz mrak, dijelio je taj sobičak sa samom smrću.

No sada nije osjetio mučninu. Nije osjećao ništa osim običnog gađenja. Čak se zatekao kako pomalo znatiželjno promatra tijela.

Njemu najbliži leš bili su ostaci prištavog mladića kojeg je vidio u vagonu broj jedan. Tijelo je visjelo naopako i ljuljalo se naprijed-nazad u ritmu vlaka, usklađeno s njegovim tri druga – izopačeni mrtvački ples. Njegove su se opuštene ruke klatile čitavom dužinom, a na ramenima je imao centimetar ili dva duboke ureze, načinjene kako bi tijela ljepše visjela. Svaki se dio tijela mrtvog mladića hipnotično njihao. Jezik je visio iz otvorenih usta. Glava se ljuljala na rasporenom vratu. Čak je i mladićev penis lepršao s jedne na drugu stranu njegovih očerupanih slabina. Rana

na glavi i rasporena vratna vena i dalje su pumpale krv u crnu kantu. Čitav je prizor izgledao otmjeno – znak dobro odrađena posla.

Iza tog tijela bila su obješena trupla dviju mladih bjelkinja i muškarca tamnije puti. Kaufman je nakrivio glavu kako bi im pogledao lica. Bila su prilično bezizražajna. Jedna je djevojka bila prekrasna. Zaključio je da je muškarac bio Portorikanac. Svima je bila ostrižena kosa i dlake na tijelu. Štoviše, zrak je još uvijek bio ispunjen snažnim mirisom striženja. Kaufman se uspravio iz čučućeg položaja klizeći uz zid, a pritom se jedno žensko tijelo okrenulo, pokazujući svoja leđa.

Nije bio spreman na taj posljednji užas.

Meso na njezinim leđima bilo je potpuno raskoljeno od vrata do stražnjice, a mišić joj je bio oguljen, otkrivajući svjetlucave kralješke. Bio je to posljednji trijumf Mesarova zanata. Tu su visjeli obrijani, iskrvareni, rasporeni ljudski komadi, otvoreni poput riba, zreli za proždiranje.

Bili su tako savršeno užasni da se Kaufman gotovo nasmiješio. Osjetio je kako ga ludilo doziva, škaklja po mozgu, mami u zaborav, obećava ispraznu ravnodušnost prema svijetu.

Počeo se nekontrolirano tresti. Osjetio je kako mu glasnice pokušavaju vrisnuti. Bilo je nepodnošljivo – a opet, ako vrisne, uskoro će završiti poput stvorenja koja su se nalazila ispred njega.

„Jebiga“, reče glasnije nego što je namjeravao, a zatim se odgurne od zida i počne hodati niz vagon između njišućih trupala, promatrajući hrpe lijepo složene odjeće i osobnih stvari koje su ležale na sjedalima pokraj svojih vlasnika. Pod stopalima je osjetio pod ljepljiv od osušene žuči. Čak je i čvrsto zatvorenih očiju suviše jasno vidio krv u kantama – bila je gusta i opojna, a u njoj su se vrtjela zrnca šljunka.

Sada je prošao pokraj mladića i ispred sebe ugledao vrata vagona broj tri. Sve što je morao učiniti jest probiti se kroz taj izopačeni špalir. Natjerao se krenuti dalje, pokušavajući zanemariti taj užas i usredotočiti se na vrata koja će ga odvesti natrag do zdravog razuma.

Prošao je pokraj prve žene. Još nekoliko metara, reče samom sebi, najviše deset koraka, manje ako bude hodao samouvjeren.

Zatim su se svjetla ugasila.

„Isuse Kriste“, reče.

Vlak se naglo zaljulja i Kaufman izgubi ravnotežu.

U potpunom crnilu ispruži ruke ne bi li pronašao oslonac te, mašući rukama, obrgli tijelo pokraj sebe. Prije nego što se uspio zaustaviti, osjetio je kako mu ruke tonu u mlako meso, prsti grabe otvoreni mišić na leđima mrtve žene, a jagodice dotiču kralješnicu. Obraz mu je bio prislonjen uz ćelavo bedreno meso.

Zavrištao je; a još dok je vrištao, svjetla su zatitrala i uključila se.

Nakon što su svjetla zatitrala, a njegov vrisak minuo, s druge strane vagona broj jedan čuo je kako se zvuk Mesarovih koraka približava vratima koja su ih odjeljivala.

Pustio je tijelo koje je grlio. Lice mu je bilo zamrljano krvlju koja je tekla iz njegove noge. Osjetio ju je na svom obrazu poput ratničkih boja.

Vrisak je Kaufmanu razbistrio misli i iznenada se osjećao nekako osnaženo. Neće biti potjere kroz vlak, to je znao; neće biti kukavičluka, ne sada. Ovo će biti primitivno suočavanje, dva ljudska bića, licem u lice. I neće biti trika – niti jednog – koji neće razmotriti kao sredstvo za svladavanje svog neprijatelja. Ovo je bila stvar preživljavanja, kratko i jasno.

Zatrese se kvaka na vratima.

Kaufman pogleda oko sebe tražeći oružje, a pogled mu je bio miran i proračunat. Oko mu je zapelo za hrpu odjeće pokraj tijela Portorikanca. Tamo se nalazio nož, ležao je među prstenjem od umjetnog dragog kamenja i lančića od umjetnog zlata. Besprijeckorno čisto oružje s dugačkom oštricom, vjerojatno njegov ponos i dika. Posegnuvši iza mišićavog tijela, Kaufman iskopa nož iz hrpe. Dobro mu je ležao u ruci; štoviše, osjećao se ushićeno.

Vrata su se otvarala i ugledao je lice koljača.

Kaufman je pogledao niz klaonicu prema Mahoganyju. Nije djelovao toliko zastrašujuće, samo još jedan proćelavi, pretili pedesetogodišnjak. Lice mu je bilo krupno, a oči duboko usađene. Usta su mi bila prilično malena, a usne lijepo oblikovane. Ustvari je imao ženska usta.

Mahoganyju nije bilo jasno odakle se ovaj uljez stvorio, no bio je svjestan da je to još jedan previd, još jedan znak sve veće nesposobnosti. Mora se smjesta riješiti tog podrapanog stvorenja. Na kraju krajeva, udaljeni su najviše dva do tri kilometra od posljednje stanice. Mora sasjeći tog malog čovjeka i objesiti ga za pete prije nego stignu do odredišta.

Prešao je u vagon broj dva.

„Spavao si“, reče, prepoznavši Kaufmana. „Vidio sam te.“

Kaufman ne reče ništa.

„Trebao si napustiti vlak. Što si pokušavao napraviti? Sakriti se od mene?“

Kaufman je i dalje šutio.

Mahogany zgrabi dršku satara koja je visjela s njegovog kožnog remena. Bila je uprljana krvlju, kao i njegova pancirna pregača, njegov čekić i njegova pila.

„Bilo kako bilo“, reče, „morat ću te se riješiti.“

Kaufman podigne nož. Izgledao je malo sitno pokraj Mesarova pribora.

„Jebiga“, reče.

Mahogany se iskesio na samouvjerenost malenog čovjeka da će se obraniti.

„Nisi trebao ovo vidjeti – to nije za takve kao što si ti“, reče, napravivši još jedan korak prema Kaufmanu. „Ovo je tajna.“

„Oh, znači on je jedan od onih koji su nadahnuti božanstvom?“ pomisli Kaufman. To nešto objašnjava.

„Jebiga“, reče još jednom.

Mesar se namršti. Nije mu se sviđalo što je taj maleni čovjek ravnodušan prema njegovu radu, prema njegovu ugledu.

„Svi moramo jednom umrijeti“, reče. „Trebao bi biti prilično zadovoljan – nećeš biti spaljen kao većina njih – tebe mogu iskoristiti. Da nahranim oce.“

Kaufman se na to samo iskesi. Prošlo je vrijeme kada ga je ta gnjusna gegajuća grdosija terorizirala.

Mesar je otkao sataru sa svog remena i prijeteći počeo njome zamahivati.

„Mali prljavi Židov poput tebe“, reče, „trebao bi biti zahvalan što uopće nečemu koristi – najviše čemu možeš stremiti jest da budeš meso.“

Bez upozorenja, Mesar zamahne. Satara je prilično brzo presjekla zrak, no Kaufman zakorači unatrag. Satara mu je rasjekla rukav na kaputu i zarila se u goljenicu Portorikanca. Udar je napola razrezao nogu, a urez se još više otvorio pod težinom tijela. Otkriveno je meso bilo poput vrhunskog odreska, sočno i primamljivo.

Mesar je počeo izvlačiti sataru iz rane i u tom je trenu Kaufman poletio. Nož je jurnuo prema Mahoganyjevu oku, no zbog krive se prosudbe zario u vrat. Probo je kralješnicu i pojavio se s druge strane u obliku malene kapljice krvi. Ravno kroz vrat. U jednom potezu. Ravno kroz vrat.

Oštrica je Mahoganyju izazvala osjećaj gušenja, gotovo kao da mu je u grlu zapela pileća kost. Ispustio je blesav, malodušan zvuk nalik na kašalj. Krv mu je potekla s usana, obojivši njegova ženska usta poput ruža. Satara lupi o pod.

Kaufman izvuče nož. Krv brizne iz dviju rana u obliku malenih lukova.

Mahogany posrne na koljena, zureći u nož koji ga je ubio. Maleni ga je čovjek gledao prilično mirno. Nešto je govorio, no Mahoganyjeve su se uši oglušile na te opaske, kao da je bio pod vodom.

Mahogany iznenada oslijepi. Znao je da više neće ni vidjeti ni čuti, osjećajući nostalgiju prema svojim osjetilima. To je bila smrt – zasigurno se ovila oko njega.

Međutim, njegovi su dlanovi i dalje osjetili materijal hlača pod prstima i vruće prskanje po koži. Čini se da mu je život teturao na vršcima prstiju dok su mu ruke grabile još jedan, posljednji osjet... zatim mu je tijelo posrnulo, a njegove se ruke, njegov život i njegova sveta dužnost sklupčale pod težinom sivog mesa.

Mesar je bio mrtav.

Kaufman duboko udahne ustajali zrak i ugrabi rukohvat kako bi umirio svoje teturavo tijelo. Suze su zaklonile nered u kojem je stajao. Prošlo je nešto vremena – nije znao koliko; izgubio se u snu o pobjedi.

Zatim je vlak počeo usporavati. Osjetio je i čuo kočenje. Obješana su se tijela naglo zaljuljala prema naprijed dok je jureći vlak skvičao po tračnicama oblivenima sluzi.

Kaufmana obuzme znatiželja.

Hoće li vlak skrenuti u Mesarovu podzemnu klaonicu, ukrašenu mesom koje je nakupio tijekom svoje karijere? A i onaj nasmijani vozač, tako ravnodušan prema masakru, što će on učiniti kada se vlak zaustavi? Može samo nagađati što će se sljedeće dogoditi. Može se suočiti s bilo čim; samo gledaj.

Iz zvučnika se začuje pucketanje. Vozačev glas:

„Ej, stigli smo. Bolje da zauzmeš položaj, zar ne?“

Zauzmeš položaj? Što to znači?

Vlak se sada kretao sporo poput puža. S druge strane prozora bio je mrkli mrak. Svjetla su zatitrala i zatim se ugasila.

Ovaj se put nisu ponovno uključila. Kaufman je ostao u potpunoj tami.

„Krećemo za pola sata“, začuje se iz zvučnika poput bilo koje druge obavijesti na stanici.

Vlak je stao. Zvuk kotača na tračnicama i zvuk jurnjave, na koje se Kaufman tako naviknuo, iznenada nestanu. Čuo je samo brujanje razglasa. Nije vidio a ma baš ništa.

Zatim se začulo siktanje. Vrata su se otvarala. U vlak je ušao smrad tako jedak da je Kaufman smjesta prekrio lice rukom kako ga ne bi osjetio.

Činilo mu se da je čitavu vječnost stajao u tišini s rukom preko usta. Ne vidim zlo. Ne čujem zlo. Ne govorim zlo.

Zatim je druge strane prozora zatreperilo svjetlo. Bacilo je sjenu na vrata i postupno se pojačavalo. Uskoro je u vagonu bilo dovoljno svjetla da Kaufman vidi Mesarovo zgužvano tijelo pokraj svojih stopala i žučkasto meso koje je visjelo svuda oko njega.

Čuo se i šapat iz tame izvan vlaka, žamor sićušnih zvukova poput glasova kukaca. U tunelu su se nalazila ljudska bića koja su se vukla prema vlaku. Kaufman je sada mogao vidjeti njihove obrise. Neki su od njih nosili baklje koje su gorjele mrtvački smeđim plamenom. Buku su možda stvarala stopala koja su koračala po vlažnoj zemlji, škljocanje njihovih jezika ili i jedno i drugo.

Kaufman nije bio toliko naivan kao prije sat vremena. Postoji li ikakva sumnja oko namjere tih stvorova koji su izlazili iz crnila prema vlaku? Mesar je klao muškarce i žene kao meso za te kanibale – dolazili su jesti u vagon kao u restoran u kojem je zvono označilo da je večera poslužena.

Kaufman se sagnuo i pokupio sataru koju je Mesar ispustio. Buka koju je stvarao dolazak stvorenja postajala je glasnija svakim trenom. Odmaknuo se od otvorenih vrata i krenuo prema drugoj strani vagona, no vrata iza njega bila su otvorena i odande se također čuo šapat dolaska.

Sklopčao se uz jedno sjedalo i taman se krenuo sakriti ispod njega kada se iza vrata pojavila ruka, toliko tanka i krhka da je bila gotovo prozirna.

Nije mogao odvratiti pogled. Ne zato što se smrznuo od užasa kao onda kada je stajao uz prozor. Jednostavno je htio gledati.

Stvorenje je zakoračilo u vagon. Baklje koje su gorjele iza njega bacile su sjenu na njegovo lice, no njegov se obris mogao jasno vidjeti.

Ništa u vezi njega nije bilo neobično.

Imalo je dvije ruke i dvije noge baš kao i on; glava mu nije bila neprirodna oblika. Tijelo mu je bilo sitno, a dah hrapav od napora koje je uložilo da se popne u vlak. Izgledalo je više staro nego ludo; generacije izmišljenih ljudoždera nisu ga pripremile za njegovu potresnu ranjivost.

Slična su stvorenja izlazila iz tame iza njega i vukla se prema vlaku. Štoviše, ulazila su kroz sva vrata.

Kaufman je bio zatočen. Odmjeravao je sataru u ruci, gledao kako mu najbolje leži, spreman za bitku s drevnim čudovištima. Unijeli su baklju u vagon i ona je osvijetlila lica njihovih vođa.

Bili su potpuno ćelavi. Istrošeno meso na njihovim licima bilo je čvrsto prevučeno preko njihovih lubanja, toliko zategnuto da se sjajilo. Na koži su imali mrlje od raspadanja i bolesti, a mišići su im mjestimično toliko usahli da su im se kroz crni gnoj nazirale jagodične kosti ili sljepoočnice. Neki su od njih bili goli poput beba, a spol im se jedva mogao raspoznati na napuhanim, sifilitičnim tijelima. Ono što su nekada bile grudi sada se pretvorilo u kožaste vreće koje su visjele s trupa, zastirući njihove skvrčene genitalije.

Oni zavijeni odjećom izgledali su još gore od onih koji su bili goli. Kaufman je uskoro shvatio da je trula tkanina, omotana oko njihovih ramena ili svezana oko struka, načinjena od ljudskih koža. Ne od jedne, nego tuceta ili više koža nabacanih jedna preko druge poput bijednih trofeja.

Sada su vođe tog tih grotesknih stvorenja koja su stajala u redu za obrok došli do tijela i položili vitke ruke na njihove goljenice, klizeći po obrijanom mesu gore-dolje, što je, čini se, godilo njihovim osjetilima. Njihovi su isplaženi jezici plesali, a kapljice pljuvačke slijetale na meso. Oči čudovišta titrale su naprijed-nazad od gladi i uzbuđenja.

Naposljetku je jedno od njih ugledalo Kaufmana.

Oči su mu na trenutak prestale titrati i usredotočile se na njega. Lice mu je imalo upitan izraz, bilo je toliko zbunjeno da je izgledalo smiješno.

„Ti“, reče. Glas mu je bio jednako oronuo kao i usne iz kojih je izašao.

Kaufman malo podigne sataru, procjenjujući svoje izgledе. Bilo ih je možda trideset u vagonu i puno više vani. No izgledali su tako slabo i nisu imali drugog oružja, osim svoje kože i kostiju.

Čudovište ponovno progovori, a glas mu je bio prilično ugodan kada se sabralo – cjevovod nekoć odgojena, nekoć šarmantna muškarca.

„Ti si sljedeći, zar ne?“

Pogleda dolje prema Mahoganyjevu tijelu. Očito je vrlo brzo shvatilo situaciju.

„Ionako je bio star“, reče, ponovno pogledavši Kaufmana suznim očima, pomno ga proučavajući.

„Jebi se“, reče Kaufman.

Stvorenje se pokušava zajedljivo nasmijati, no gotovo je zaboravilo kako se to radi i nastala je grimasa koja je otkrila usta puna sistematično naoštrenih zubi.

„Sada ti ovo moraš raditi za nas“, reče, iskesivši se poput zvijeri.

„Ne možemo preživjeti bez hrane.“

Rukom potapša meso na stražnjoj strani trupla. Kaufman nije imao odgovor na tu ideju. Samo je zgroženo zurio u nokte koji su klizili procjepom na stražnjici, pipajući meki, nabreknuti mišić.

„Nama se ovo ne gadi ništa manje nego tebi“, reče stvorenje. „No moramo jesti ovo meso ili ćemo umrijeti. Sam Bog zna da ne žudim za njim.“

Stvor je unatoč tome slinilo.

Kaufman uspije progovoriti. Glas mu je bio tih, više zbog zbrke osjećaja nego straha.

„Što ste vi?“ Prisjetio se bradata čovjeka iz zalogajnice. „Jeste vi nekakvi izrodi?“

„Mi smo Gradski oci“, reče stvor. „I majke i kćeri i sinovi. Graditelji, zakonodavci. Mi smo stvorili ovaj grad.“

„New York?“ reče Kaufman. „Palaču ugode?“

„Prije nego što si se rodio ti, prije nego što se rodio bilo tko od živućih ljudi.“

Dok je govorilo, stvorenje je zarilo nokte pod kožu raspolovljena tijela i gulilo tanki, rastezljivi sloj slasnog mišića. Druga su stvorenja iza Kaufmana počela spuštati tijela s rukohvata, a njihove su ruke s jednakom ugodom bile položene na glatka prsa i komade mesa. I oni su počeli s njih guliti kožu.

„Donijet ćeš nam još“, reče otac. „Još mesa. Prošli je bio slab.“

Kaufman je zurio u nevjerici.

„Ja?“ reče. „Hraniti vas? Što ti misliš što sam ja?“

„Moraš to činiti za nas i za starije od nas. Za one koji su se rodili prije nego što je itko zamislio ovaj grad, dok je Amerika bila prekrivena šumom i pustinjom.“

Krhka ruka uperi prstom prema van.

Kaufmanov je pogled pratio prst koji je upirao u tminu. Izvan vlaka nalazilo se još nešto, nešto što ranije nije primijetio; puno veće od bilo čega ljudskog.

Čopor stvorenja razmaknuo se kako bi pustio Kaufmana da prođe i pažljivije prouči što god da je stajalo vani, ali nije mogao pomaknuti noge.

„Hajde“, reče otac.

Kaufman pomisli na grad koji je volio. Jesu li ovo zaista njegovi starosjedioci, njegovi mudraci, njegovi stvoritelji? Morao je vjerovati da jesu. Možda su se na njegovoj površini nalazili ljudi – birokrati, političari i kojekakva nadležna tijela – koji su znali za ovu groznu tajnu i čiji su životi bili posvećeni očuvanju ovih gadosti, hraneći ih poput divljaka koji žrtvuju janjad svojim bogovima. Bilo je nešto strašno poznato u tom obredu. Zvučalo mu je poznato – ne njegovom svjesnom umu, nego njegovom dubljem, starijem jastvu.

Njegove su se noge, koje više nisu slušale njegov um, nego instinkt za štovanje, pomaknule. Prošle su kroz hodnik tijela i zakoračile iz vlaka.

Baklje su vani polagano počele osvjetljivati beskrajnu tamu. Zrak se činio krutim, bio je tako težak od mirisa drevne zemlje. No Kaufman nije osjetio nikakav miris. Spustio je glavu – to je bilo sve što je mogao učiniti da ponovno ne padne u nesvijest.

Bila je tamo; preteča čovječanstva. Izvorni Amerikanac, kojemu je ovo bila domovina prije Passamaquoddyja ili Cheyennea. Njegove su ga oči, ako ih je uopće imalo, promatrale.

Tijelo mu se treslo. Zubi su mu cvokotali.

Mogao je čuti zvuk njegova tijela – kucanje, pucketanje, jecanje.

Lagano se pomaknulo u mraku.

Zvuk njegovih kretnji bio je čudesan. Poput planine koja se uspravlja.

Kaufman podigne lice prema njemu i bez razmišljanja o tome što ili zašto to čini, padne na koljena u govna ispred Oca svih otaca.

Svaki dan njegova života vodio je ovom danu, svaki trenutak hitao prema ovom neprocjenjivom trenutku svetog užasa.

Da je u toj jami bilo dovoljno svjetla da ga vidi u cijelosti, njegovo bi mlako srce možda prsnulo. Bilo kako bilo, osjetio je kako leprša u njegovim prsima dok je gledao to što je gledao.

To je bio div. Bez glave ili udova. Bez osobine slične ljudskima, bez smislenih organa, bez osjetila. Ako je bilo nalik čemu, onda je to bilo jato riba. Tisuće usta koja se istovremeno kreću, pupaju, cvjetaju i usklađeno sahnju. Boje su se na njemu prelijevale kao na sedefu, no ponekad su bile žarkije od bilo koje boje koju je Kaufman poznao ili mogao odrediti.

To je bilo sve što je Kaufman mogao vidjeti i više od onoga što je želio vidjeti. Bilo je puno više toga u tami što je titralo i mahalalo.

No više nije mogao gledati. Odvratio je pogled, nakon čega je netko iz vlaka napucao nogometnu loptu koja se otkotrljala i zaustavila ispred Oca.

Barem je mislio da je to bila nogometna lopta, dok ju nije pažljivije promotrio i shvatio da je to ljudska glava, Mesarova glava. Koža na licu bila je oguljena u trakama. Imala je krvavi odsjaj dok je ležala ispred svog Gospodara.

Kaufman odvrati pogled i ode natrag u vlak. Činilo se da plače iz svakog dijela tijela osim iz očiju. Prizor iza njega bio je toliko paklen da su mu suze isparile.

Stvorenja su u vlaku već navalila na večeru. Jedno je stvorenje kopalo slatki plavi zalogajčić ženinog oka iz duplje. Drugi je u ustima imao šaku. Pokraj Kaufmanovih nogu ležalo je Mesarovo bezglavo truplo, koje je i dalje oblino krvarilo na mjestu gdje mu je vrat bio progrižen.

Maleni otac s kojim je ranije razgovarao stane ispred Kaufmana.

„Hoćeš li nam služiti?“ upita nježno, onako kako bi netko zamolio kravu da ga prati.

Kaufman je zurio u sataru, Mesarov simbol službe. Stvorenja su sada napuštala vagon, vukući za sobom napola pojedena tijela. Kako su iznosili baklje iz vagona, tako se vraćala tama.

No prije nego što su svjetla potpuno nestala, otac ispruži ruku i zgrabi Kaufmana za lice, silovito ga okrenuvši kako bi se pogledao u prljavi prozor vagona.

Odrasac je bio slab, no Kaufman je prilično dobro mogao vidjeti kako se promijenio. Bljeđi nego što bi bilo koji živi čovjek trebao biti, prekriven prljavštinom i krvlju.

Otac je i dalje rukom čvrsto držao Kaufmanovo lice, nakon čega je zakačio kažiprst za njegova usta i gurnuo ga niz jednjak, a noktom grebao stražnji dio njegova grla. Kaufman se ispo vraća po uljezu, no nije imao više volje suzbiti napad.

„Služi“, reče stvorenje. „U tišini.“

Kaufman je prekasno shvatio namjeru prstiju...

Iznenada je osjetio čvrst stisak oko jezika i zavrtanje pri njegovu korijenu. Kaufman u šoku ispusti sataru. Pokušao je vrištati, ali nije bilo zvuka. U grlu mu je bila krv, čuo je kako mu meso puca i zgrčio se od patnje.

Ruka je zatim izašla iz njegovih usta, a pred njegovim su se licem našli grimizni prsti prekriveni pljuvačkom, držeći mu jezik između palca i kažiprsta.

Kaufman je zanijemio.

„Služi“, reče otac i ubaci jezik u usta, žvačući ga uz očigledno zadovoljstvo. Kaufman padne na koljena i izbljuje svoj sendvič.

Otac se već vukao prema tami; ostali su stariješine nestali u svojim podzemnim hodnicima na još jednu noć.

Zvučnik počne pucketati.

„Kući“, reče vozač.

Vrata zasikću i zatvore se, a struja zatutnji vlakom. Svjetla zatitraju, zatim se ugase i zatim ponovno upale.

Vlak se počeo kretati.

Kaufman je ležao na podu, suze su mu tekle niz lice, što zbog uznemirenosti, što zbog pomirenosti sa sudbinom. Odlučio je iskrvariti tamo gdje je ležao. Nije važno hoće li umrijeti ili ne. Svijet je ionako pokvaren.

Probudio ga je vozač. Otvorio je oči. Lice koje ga je gledalo odozgo bilo je crno i nije bilo neprijateljsko. Kesilo se. Kaufman je pokušao nešto reći, no usta su mu bila slijepljena od osušene krvi. Tresao je glavom poput slinavca koji pokušava izbaciti neku riječ. Izlazilo je samo roktanje.

Nije bio mrtav. Nije iskrvario.

Vozač ga je podignuo na koljena i pričao s njim kao s trogodišnjakom.

„Imaš posao koji treba odraditi, prijatelju – oduševljeni su tobom.“

Vozač je polizao prste i trljao Kaufmanove natečene usne, pokušavajući ih razdvojiti.

„Imaš puno za naučiti do sutra navečer...“

Puno za naučiti. Puno za naučiti.

Izveo je Kaufmana iz vlaka. Bili su u nekoj postaji koju nikada prije vidio. Imala je bijele pločice i bila je netaknuta – nirvana za one koji su ih održavali. Nije bilo grafita koji bi unakazili zidove. Nije bilo šaltera, a opet ni vrata ni putnika. To je bila linija koja je pružala samo jednu uslugu – vlak s mesom.

Čistači koji su radili jutarnju smjenu već su bili zauzeti ispiranjem krvi sa sjedala i poda u vlaku. Netko je svlačio Mesarovo tijelo, pripremajući ga za otpremu u New Jersey. Svi su oko Kaufmana bili zaposleni.

U zoru je svjetlost poput kiše počela padati kroz rešetke na krovu postaje. Zrnca prašine lebdjela su zrakama svjetlosti, neprestano se okrećući. Kaufman ih je zapanjeno gledao. Nije vidio nešto tako prekrasno od djetinjstva. Divna prašina. Okreće se i okreće, okreće se i okreće.

Vozač je uspio razdvojiti Kaufmanove usne. Usta su mu bila previše izranjavana da bi ih pomaknuo, no barem je mogao s lakoćom disati. I bol je već počela jenjavati.

Vozač mu se nasmiješio, a zatim se okrenuo prema ostalim radnicima u postaji.

„Htio bih vam predstaviti Mahoganyjevu zamjenu. Našeg novog mesara“, priopći.

Radnici pogledaju Kaufmana. U očima im se vidjelo nekakvo poštovanje, što mu se svidjelo.

Kaufman pogleda gore prema sunčevoj svjetlosti koja je sada padala svugdje oko njega. Trznuo je glavom, pokazujući da želi ići gore na otvoreno. Vozač kimne i odvede ga strmim stepeništem do prolaza kroz koji je izašao na pločnik.

Bio je prekrasan dan. Vedro nebo iznad New Yorka bilo je prošarano svjetloružičastim oblacima tankima poput niti, a zrak je mirisao na jutro.

Ulice i Avenije bile su gotovo prazne. Poneki bi taksi prošao raskrižjem u daljini, a motor bi mu zvučao poput šapata; s druge strane ulice prošao bi poneki oznojeni trkač.

Ti će napušteni pločnici vrlo brzo vrvjeti ljudima. Grad će se u neznanju baviti svojim poslom – nikada neće saznati na čemu je izgrađen ili čemu duguje svoj život. Bez oklijevanja, Kaufman padne na koljena i svojim krvavim usnama poljubi prljavi beton, potihoposovavši svoju vječnu odanost njegovu opstanku.

Palača ugođe bez komentara prihvati taj znak poštovanja.

Appendix III: Clive Barker – Strah

Ne postoji užitak jednak strahu. Kada bi neki nevidljivi čovjek mogao sjesti između dvoje ljudi u bilo koji vlak, u bilo koju čekaonicu ili ured, načuo bi razgovore koji se uvijek iznova vraćaju na tu temu. Rasprave bi se zasigurno naizgled mogle ticati nečeg sasvim drugog; rasprave o stanju naroda, bezbrižno čavrljanje o smrti na cestama ili rastućoj cijeni dentalne higijene; no ako ih ogolimo od metafora i aluzija, tamo će, u srcu razgovora, biti strah. Dok se o Božjoj naravi i mogućnosti vječnog života ne raspravlja, rado razglabamo o potankostima bijede. Taj sindrom ne poznaje granica; isti se ritual ponavlja koliko u kupalištima, toliko i u predavaonicama. Poput jezika koji nanovo ispipava bolni zub, vraćamo se i vraćamo i vraćamo na naše strahove, sjedimo i raspravljamo o njima gorljivo poput gladnog čovjeka ispred tanjura prepunog vrele hrane.

Dok je još bio na sveučilištu i bojao se pričati, Stephen Gracea su učili da razgovara o tome zašto se boji. Štoviše, ne samo da razgovara, nego da u potrazi za sićušnim strahovima analizira i secira vršak svakog živca.

U toj je potrazi imao učitelja – Quaida.

Bilo je to doba gurua; bila je njihova sezona. Na sveučilištima diljem Engleske mladi su muškarci i žene uzduž i poprijeko tražili ljude koje bi pratili poput janjadi; a Steve Grace bio je samo jedan od mnogih. Njegova je nesreća bila što je Quaid bio Mesija kojeg je pronašao.

Upoznali su se u studentskom dnevnom boravku.

„Ja sam Quaid“, reče muškarac koji je sjedio za šankom do Stevea.

„Oh.“

„Ti si...?“

„Steve Grace.“

„Da. Slušaš etiku, zar ne?“

„Tako je.“

„Ne vidam te ni na jednom drugom seminaru ili predavanjima iz filozofije.“

„To mi je izborni predmet ove godine. Studiram englesku književnost. Jednostavno nisam mogao ni zamisliti da godinu dana slušam predavanja iz staronordijskog.“

„Pa si se ubacio na etiku.“

„Da.“

Quaid naruči dupli brendi. Nije izgledao baš bogato, a dupli bi brendi taman poremetio Steveov proračun za naredni tjedan. Quaid ga brzo iskapi i naruči još jedan.

„Što piješ?“

Steve je štedio polovicu krigle mlakog *lagera*, odlučivši da će mu potrajati sat vremena.

„Neću ništa.“

„Hoćeš.“

„Ne, u redu je.“

„Još jedan brendi i krigla *lagera* za mog prijatelja.“

Steve se nije odupirao Quaidovoj velikodušnosti. Krigla i pol *lagera* u njegovu nenahranjenom sustavu zasigurno će ublažiti dosadu nadolazećih seminara o „Charlesu Dickensu kao društvenom analitičaru“. Zijevnuo je od same pomisli na to.

„Netko bi trebao napisati diplomski rad o pijenju kao društvenoj aktivnosti.“

Quaid je na trenutak proučio svoj brendi, a onda ga iskapio.

„Ili kao zaboravu“, reče on.

Steve pogleda tog čovjeka. Stariji je možda pet godina od dvadesetogodišnjeg Stevea. Zbunjivala ga je njegova odjevna kombinacija. Otrcane tenisice za trčanje, hlače od samta, sivo-bijela majica koja je vidjela i boljih dana – i preko nje vrlo skupa crna kožna jakna koja je visjela na njegovom visokom, vitkom tijelu. Lice mu je bilo izduljeno i neupečatljivo; oči svijetlo plave, toliko blijede da su se naizgled prelijevale u bjeloočnice, a ispod njegovih ogromnih naočala nazirale su se samo zjenice, sićušne poput ušica igle. Pune usne poput Jaggerovih, ali blijede, suhe i neprivlačne. Zagasito plava kosa.

Quaid bi, zaključi Steve, mogao proći kao nizozemski diler.

Nije nosio bedževe. Oni su bili uobičajena valuta za studentske opsesije pa je Quaid izgledao golo bez nečega što pokazuje u čemu uživa. Je li homoseksualac, feminist, borac za spašavanje kitova; ili fašistički vegetarijanac? Pobogu, što ga je zanimalo?

„Trebao si upisati staronordijski“, reče Quaid.

„Zašto?“

„Na tom se kolegiju ni ne trude ispravljati radove“, reče Quaid.

Steve nije čuo za to. Quaid nastavi naklapati.

„Samo ih bace sve u zrak. Oni koji padnu na prednju stranu dobiju pet. Ako padnu na poleđinu, četiri.“

Oh, to je bila šala. Quaid je pokušavao biti duhovit. Steve se pokušao nasmijati, no Quaid je ostao ravnodušan prema vlastitom pokušaju da bude smiješan.

„Trebao si upisati staronordijski“, reče on ponovno. „Kome uopće treba Berkeley. Ili Platon. Ili...“

„Ili?“

„Sve je to sranje.“

„Da.“

Promatrao sam te na filozofiji...“

Steve se počeo zapitivati o Quaidu.

„...Nikada ne zapisuješ, zar ne?“

„Ne.“

„Mislio sam da si ili nevjerovatno samouvjeren ili te jednostavno ne može više boljeti briga.“

„Nijedno. Samo sam potpuno izgubljen.“

Quaid zagunđa i izvadi kutiju jeftinih cigareta. Ni to se nije radilo. Pušiš ili Gauloises ili Camel ili uopće ne pušiš.

„Ovdje te ne uče pravoj filozofiji“, reče Quaid s očiglednim prijezirom.

„Oh?“

„Nahrane nas malo Platonom ili Benthamom na žličicu – bez prave analize. Ima sva prava obilježja, naravno. Izgleda kao zvijer – neukima čak pomalo i miriše na zvijer.“

„Kakvu zvijer?“

„Filozofiju. *Pravu* filozofiju. Ona je zvijer, Stephen. Ne misliš li tako?“

„Nisam...“

„Divlja je. Grize.“

Iznenada se iskesi poput lisice.

Oh, to ga je zadovoljilo. Još jednom, za sreću: „Grize.“

Stephen kimne. Nije mogao razumjeti tu metaforu.

„Mislim da bismo se trebali osjećati kao da nas naš predmet razdire.“ Quaid se zagrijao za čitavu ideju sakaćenja obrazovanjem. „Trebali bismo se bojati pretresati ideje o kojima trebamo razgovarati.“

„Zašto?“

„Zato što, kada bismo bili dostojni filozofiranja, ne bismo razmjenjivali akademske doskočice. Ne bismo raspravljali o semantici; koristili lingvističke trikove kako bismo prikrili stvarne probleme.“

„Što bismo radili?“

Steve se uz Quaida počeo osjećati kao dio komičarskog dvojca. Samo što Quaid nije izgledao kao da se šali. Lice mu je bilo ozbiljno – njegove su se šarenice pretvorile u sićušne točkice.

„Trebali bismo se približavati zvijeri, Steve, ne misliš li tako? Dosegnuti ju da bismo ju mazili, tetošili, muzli...“

„Što... ovaj... što je ta zvijer?“

Quaid je očito bio malo nažvciran zbog pragmatičnosti tog pitanja.

„To je predmet bilo koje filozofije vrijedne truda, Stephen. To su stvari kojih se bojimo jer ih ne razumijemo. To je tama iza vrata.“

Steve pomisli na vrata. Pomisli na tamu. Počeo je shvaćati što Quaid na svoj zamršeni način pokušava postići. Filozofija je bila način govora o strahu.

„Trebali bismo raspravljati o intimnim stvarima koje se nalaze u našoj psihi“, reče Quaid. „Ako to ne činimo... riskiramo...“

Quaid iznenada više nije bio tako pričljiv.

„Što?“

Quaid je zurio u svoju praznu čašu za brendi; izgledao je kao da želi da se ponovno napuni.

„Hoćeš još jedan?“ reče Steve, moleći se da odgovor bude ne.

„Što riskiramo?“ ponovno upita Quaid. „Pa mislim da ako ne odemo pronaći zvijer...“

Steve je osjetio kako Quaid dolazi do poante.

„...prije ili kasnije zvijer će doći i pronaći nas.“

Ne postoji užitak jednak strahu. Dokle god je strah tuđi.

Idući se tjedan ili dva Steve ležerno raspitivao o zanimljivom g. Quaidu.

Nitko nije znao kako se zove.

Nitko nije sa sigurnošću znao koliko mu je godina; no jedna je tajnica mislila da ima preko trideset, što je bilo iznenađujuće.

Roditelji su mu, kako je od njega načula Cheryl, mrtvi. Ubijeni, mislila je.

Čini se da je to bilo sve što su ljudi znali o Quaidu.

* * *

„Dugujem ti piće“, reče Steve, dotaknuvši Quaida po ramenu.

Izgledao je kao da ga je nešto ugrizlo.

„Brendi?“

„Hvala ti.“

Steve je naručio pića.

„Jesam te prepao?“

„Razmišljao sam.“

„Nijedan filozof ne bi trebao biti bez njega.“

„Čega?“

„Mozga.“

Zadubili su se u razgovor. Steve nije znao zašto je ponovno prišao Quaidu. Taj je čovjek bio deset godina stariji od njega i na drugoj intelektualnoj razini. Da bude iskren, Steve ga se vjerojatno bojavao. Zbunjivali su ga Quaidovi neprekidni govori o zvijerima. A opet je želio još – još metafora – još tog neduhovitog glasa koji mu govori koliko su učitelji beskorisni, koliko su studenti slabi.

U Quaidovu svijetu nije bilo izvjesnosti. Nije imao sekularne gurue i zasigurno nije bio religiozan. Činilo se da nije mogao gledati ni na jedan sustav, bilo politički ili filozofski, bez cinizma.

Premda se rijetko smijao naglas, Steve je znao da se u njegovom pogledu na svijet nalazi gorki humor. Ljudi su janjad i ovce koje traže pastire. Naravno da su prema Quaidovu mišljenju ti pastiri bili izmišljotine. U tami izvan obora postojali su samo strahovi koji su se prilijepili za nevinu ovčetinu – čekajući, mirni poput kamena, svoj trenutak.

Valjalo je sumnjati u sve osim u činjenicu da postoji strah.

Quaidova je intelektualna uobraženost bila uzbudljiva. Steve je uskoro zavolio ikonoklastičku lakoću kojom je Quaid uništavao jedno uvjerenje za drugim. Ponekad je bilo bolno slušati kako Quaid iznosi neosporiv argument protiv nekih Steveovih dogmi. No nakon nekoliko tjedana čak se i sam zvuk uništenja činio uzbudljivim. Quaid je čistio šikaru, rušio stabla, uništavao strnište. Steve se osjećao slobodno.

Narod, obitelj, Crkva, zakon. Sve u pepelu. Sve beskorisno. Sve prevaranti, lanci i gušenje.

Postojao je samo strah.

„Ja se bojim, ti se bojiš, mi se bojimo“, volio je reći Quaid. „On, ona ili ono se boji. Na licu Zemlje ne postoji svjesna stvar koja ne poznaje strah bolje od otkucanja vlastita srca.“

Jedna od Quaidovih najdražih žrtava koje je mamio bila je još jedna studentica filozofije i engleske književnosti, Cheryl Fromm. Odazvala bi se na njegove nečuvenije opaske kao ribe na kišu, a kada bi si njih dvoje počeli međusobno secirati argumente, Steve bi sjeo i promatrao spektakl. Cheryl je bila, Quaidovim riječima, patološki optimist.

„A ti samo sereš“, rekla bi mu kada bi se rasprava malo zaoštrila. „Koga briga što se ti bojiš svoje sjene? Ja se ne bojim. Osjećam se dobro.“

U svakom je slučaju tako izgledala. Cheryl Fromm bila je materijal za mokre snove, ali previše bistra da bi joj se itko upucavao.

„Svi okusimo strah s vremena na vrijeme“, odgovorio bi joj Quaid, a njegove bi blijede oči promatrale njezino lice, čekajući njezinu reakciju, pokušavajući, Steve je znao, pronaći manu u njezinu uvjerenju.

„Ja ne.“

„Nemaš strahova? Nemaš noćnih mora?“

„Nema šanse. Imam dobru obitelj; ništa ne skrivam. Čak ne jedem meso, tako da se ne osjećam loše kada se provezem pokraj klaonice. Nemam nikakvih sranja koja bih mogla otkriti. Znači li to da ne postojim?“

„To znači...“, Quaidove su se oči suzile poput zmijskih, „to znači da tvoje samopouzdanje krije nešto veliko.“

„Vraćamo se noćnim morama.“

„Velikim noćnim morama.“

„Budi konkretan – odredi svoje uvjete.“

„Ne mogu ti reći čega se bojiš.“

„Onda mi reci čega se ti bojiš.“

Quaid je oklijevao. „Na kraju krajeva...“, reče on, „...to je van analize.“

„Ma guzica je moja van analize!“

Steve se na to nasmiješi protiv svoje volje. Cherylina je guzica zaista bila van analize. Moglo se samo kleknuti pred nju i štovati ju.

Quaid nastavi držati svoj govor.

„Ono čega se ja bojim moja je stvar. Nema smisla u širem kontekstu. Znakove mog straha, slike koje moj mozak koristi, ako ti je tako draže, kako bi *ilustrirao* moj strah – ti su znakovi mačji kašalj u usporedbi s pravim užasom koji se nalazi u korijenu moje osobnosti.“

„Ja vidim slike“, reče Steve. „Slike iz djetinjstva koje me podsjećaju na...“ Zastane, smjesta požalivši zbog te ispovijesti.

„Na što?“ reče Cheryl. „Misliš na stvari povezane s lošim iskustvima? Padanje s bicikla ili tako nešto?“

„Možda“, reče Steve. „Ponekad se zateknem kako razmišljam o tim slikama. Ne namjerno, nego samo onda kada se nemam na što usredotočiti. Gotovo kao da mi misli same od sebe skrenu na njih.“

Quaid zadovoljno zagunđa. „Točno tako“, reče on.

„Freud je pisao o tome“, reče Cheryl.

„Što?“

„Freud“, ponovi Cheryl, ovaj put teatralnije, kao da razgovara s djetetom. „Sigmund Freud – možda si čuo za njega.“

Pun prijezira, Quaid se namršti. „Privrženost majci nije odgovor na taj problem. Pravi strahovi u meni, u svima nama, prethode osobnosti. Strah je tu prije nego što uopće imamo pojam o sebi kao pojedincima. Osjećamo strah još dok smo maleni i sklupčani u maternici.“

„Sjećaš se toga, zar ne?“ reče Cheryl.

„Možda“, odgovori Quaid, smrtno ozbiljan.

„Maternice?“

Quaid se osmjehne. Steve pomisli da je taj smiješak poručio: „Znam ono što ti ne znaš.“ Bio je to čudan, neugodan smiješak; smiješak koji je Steve htio isprati iz očiju.

„Lažeš“, reče Cheryl i ustane sa stolca te pogleda Quaida svisoka.
„Možda“, reče on, iznenada postavši pravi gospodin.

Rasprave su nakon toga prestale.

Više nije bilo razgovora o noćnim morama, nije bilo rasprava o stvorenjima koja lupaju po noći. Steve je idućih mjesec dana s vremena na vrijeme znao sresti Quaida, a kada bi ga sreo, Quaid bi uvijek bio u društvu sa Cheryl Fromm. Quaid je prema njoj bio pristojan – čak ju je i uvažavao. Više nije nosio svoju kožnu jaknu jer je ona mrzila miris mrtvih životinjskih tvari. Ta je iznenadna promjena u njihovu odnosu zbunjivala Stephena; no on ju je pripisao svom primitivnom shvaćanju seksualnosti. Nije bio djevac, ali žene su mu i dalje bile misterij – kontradiktorne i zbunjujuće.

Bio je i ljubomoran, premda to samom sebi ne bi potpuno priznao. Zamjerao je što genijalka iz mokrih snova Quaidu oduzima toliko vremena.

Osjećao je još nešto; imao je čudan osjećaj da se Quaid dodvoravao Cheryl iz nekih svojih čudnih razloga. Seks nije bio Quaidov motiv, u to je bio siguran. Ni poštovanje prema Cherylinoj inteligenciji nije bio razlog zbog kojeg joj je posvećivao toliko pažnje. Ne, na neki ju je način tjerao u kut; to je Steveu govorio njegov instinkt. Lovio je Cheryl Fromm kako bi je dokrajčio.

Zatim se, nakon mjesec dana, Quaid tijekom razgovora osvrnuo na Cheryl.

„Ona je vegetarijanka“, reče on.

„Cheryl?“

„Da, Cheryl.“

„Znam. Spomenula je to prije.“

„Da, ali to kod nje nije hir. Strastvena je oko toga. Ne može čak ni pomisliti da pogleda u mesarov izlog. Ne želi dirati meso, pomirisati meso...“

„Oh.“ Steve je bio smeten. Kamo vodi ovo?

„Strah, Steve.“

„Od mesa?“

„Znakovi se razlikuju od osobe do osobe. *Ona se boji mesa*. Govori da je tako zdrava, tako uravnotežena. Sranje! Pronaći ću ga...“

„Pronaći što?“

„Strah, Steve.“

„Nećeš joj valjda...?“ Steve nije znao kojim bi riječima iskazao svoju uznemirenost bez da zvuči kao da ga optužuje.

„Nauditi?“ reče Quaid. „Ne, neću joj nauditi ni na koji način. Sve povrede koje pretrpi nanijet će isključivo sama sebi.“

Quaid je zurio u njega gotovo hipnotički.

„Vrijeme je da počnemo vjerovati jedan drugome“, nastavi Quaid. Nagne se prema njemu.
„Između nas dvojice...“

„Slušaj, mislim da ne želim to čuti.“

„Moramo dotaknuti zvijer, Stephen.“

„Prokleta bila zvijer! Ne želim to slušati!“

Steve ustane ne bi li ga Quaid prestao uznemiravati pogledom i ne bi li okončao razgovor.

„Prijatelji smo, Stephen.“

„Da...“

„Onda poštuj to.“

„Što?“

„Tiho. Ni riječi.“

Steve kimne. To nije bilo obećanje koje je teško održati. Nije imao nikoga kome bi mogao pričati o svojoj tjeskobi bez da mu se smiju.

Quaid je izgledao zadovoljno. Odjurio je i ostavio Stevea da se osjeća kao da se protiv svoje volje pridružio nekom tajnom društvu, a da ni sam nije mogao reći zašto. Quaid je s njim sklopio pakt i to ga je uznemiravalo.

Idući je tjedan izostao sa svih predavanja i većine seminara. Bilješke su ostale neprepisane, knjige nepročitane, eseji nenapisani. U dva navrata kada je uopće ušao u zgradu sveučilišta, šuljao se okolo poput opreznog miša, moleći se da ne naleti na Quaida.

Nije se morao bojati. Jedini put kada je s druge strane prostorije uočio Quaidova pognuta ramena, Quaid je bio zauzet razmjenjivanjem osmijeha sa Cheryl Fromm. Njezin je ugodni, zadovoljni smijeh odzvanjao o zidove odsjeka za povijest. Ljubomora je u potpunosti napustila Stevea. Ne bi bio tako blizu i tako intiman s Quaidom ni da mu se plati.

Vrijeme koje je provodio sam, udaljen od gužve na predavanjima i kratih hodnika, omogućilo je Steveovim mislima da odlutaju. Ponovno su se vratile njegovim strahovima, kao što se jezik vraća zubu, a nokat krasti.

Pa tako i njegovom djetinjstvu.

Kada mu je bilo šest godina, Stevea je udario automobil. Ozljede nisu bile posebno ozbiljne, ali je ostao nagluh zbog potresa mozga. To je za njega bilo izuzetno potresno iskustvo; nije razumio zašto je iznenada odsječen od svijeta. Bila je to neobjašnjiva patnja i dijete je pretpostavilo da će trajati vječno.

U jednom je trenutku njegov život bio stvaran, ispunjen vikom i smijehom. Sljedećeg je trenutka bio odsječen od njega, a vanjski je svijet postao poput akvarija, prepun zijejavajućih, groteskno nasmiješenih riba. Što je bilo još gore, ponekad je bolovao od onoga što liječnici nazivaju tinitus, tutnjave ili zvonjave u ušima. Glava bi mu bila puna najneobičnijih zvukova, vike i zviždanja, koji su svirali poput zvučnih efekata pokreta iz vanjskog svijeta. U tim bi mu se trenucima želudac okrenuo, a oko glave bi mu se omotala željezna vrpca, lomeći njegove misli na komadiće, odvajajući glavu od ruke, namjeru od djelovanja. Odnijela bi ga plima panike i dok mu je glava pjevala i zveketala, uopće nije mogao razumjeti svijet.

No najveći su strahovi dolazili noću. Ponekad bi se probudio u svojoj spavaćoj sobi, koja je (prije nesreće) bila sigurna poput maternice i shvatio bi da mu je u snu počelo zvoniti u ušima.

Oči bi mu se naglo otvorile. Tijelo bi mu bilo natopljeno od znoja. Um bi mu bio ispunjen oštrom galamom s kojom je bio zatočen bez nade za pomilovanje. Ništa mu nije moglo utišati glavu i ništa mu, činilo se, nije moglo vratiti svijet, svijet koji priča, smije se i plače.

Bio je sam.

To je bio početak, sredina i kraj njegova straha. Bio je sasvim sam sa svojom kakofonijom. Zaključan u toj kući, u toj sobi, u tom tijelu, u toj glavi, zatvorenik u gluhom, slijepom mesu.

Bilo je gotovo nepodnošljivo. Dječak bi noću ponekad glasno plakao ne znajući da proizvodi ikakav zvuk, a ribe koje su bile njegovi roditelji uključile bi svjetlo i došle kako bi mu pokušale pomoći, nagnule bi se nad njegov krevet i pravile grimase, dok bi njihova bezvučna usta

radila ružne oblike ne bi li mu pomogla. Njihovi bi ga dodiri napokon umirili; vremenom je njegova majka naučila trik za ublažavanje panike koja bi ga obuzela.

Tjedan dana prije sedmog rođendana vratio mu se sluh, ne savršeno, ali dovoljno dobro da se smatra čudom. Svijet se u trenu ponovno izoštrio; i život je počeo iznova.

Dječaku je trebalo nekoliko mjeseci da ponovno počne vjerovati svojim osjetilima. I dalje bi se budio noću, djelomično očekujući buku u glavi.

No premda bi njegove uši zvonile i na najtišu buku, što je Stevea sprečavalo da ide na *rock* koncerte s drugim studentima, sada je jedva primjećivao svoju blagu gluhoću.

Sjećao se, naravno. Jako dobro. Mogao je ponovno okusiti svoju paniku; osjetiti željeznu vrpцу oko svoje glave. Tu su bili i ostaci straha; od mraka, od samoće.

Međutim, ne boji li se svatko samoće? Potpune samoće.

Steve je sada imao još jedan strah koji je bilo puno teže točno odrediti.

Quaida.

Jednom je pijan otkrio Quaidu sve o svom djetinjstvu, o gluhoći, o noćnim strahovima.

Quaid je znao njegovu slabost – imao je otvoren put do srca Steveova straha. Imao je oružje, nešto što može iskoristiti protiv Stevea ako ikad dođe do toga. Možda je zato odlučio ne razgovarati sa Cheryl (upozoriti je – je li to htio napraviti?) i zbog toga je zasigurno izbjegavao Quaida.

Taj je čovjek u određenim raspoloženjima imao zao pogled. Ništa više, ništa manje. Izgledao je kao čovjek u kojemu je duboko, duboko ukorijenjeno zlo.

Možda su ta četiri mjeseca promatranja ljudi sa stišanim zvukom Steveu omogućila da osjeti sićušne poglede, podrugivanja i osmjehe koji prolijeću ljudskim licima. Znao je da je Quaidov život bio labirint; a karta njegovih zamršenih prolaza bila je urezana na njegovu licu u obliku tisuća sićušnih izraza.

Sljedeća faza Steveove inicijacije u Quaidov tajni svijet nije nastupila gotovo tri i pol mjeseca. Sveučilište se raspustilo zbog ljetnih praznika, a studenti su otišli svojim putem. Steve se kao i inače preko praznika zaposlio u očevoj tiskari; smjene su bile duge i fizički iscrpljujuće, ali nije mogao poreći da mu je posao pružao olakšanje. Akademsko mu je okruženje zatrpalo um, osjećao se kao da su ga na silu hranili riječima i idejama. Sve je to ubrzo iznojio radom u tiskari, koji mu je očistio nered u umu.

Bilo je to lijepo vrijeme – jedva da je pomislio na Quaida.

Vratio se u kampus u kasnom rujnu. Studenti su i dalje bili malobrojni. Većina je kolegija počinjala tek za tjedan dana i nije bilo hrpe djece koja se redovito bunila, koketirala i svađala, pa je kampus odisao melankolijom.

Steve je bio u knjižnici okružen s nekoliko važnih knjiga kojih se domogao prije drugih studenata s njegova kolegija. Knjige su na početku semestra bile poput čistog zlata, literatura je čekala da se prekriži s popisom, a sveučilišna je knjižara vječno tvrdila da su traženi naslovi naručeni. Te bi prijeko potrebne knjige uvijek došle dva dana nakon seminara u kojem se morao obraditi njihov pisac. Steve je ove zadnje godine odlučio preduhitriti pomamu za tih nekoliko primjeraka značajnih djela koje je knjižnica posjedovala.

Začuo se poznati glas.

„Uranio na posao.“

Steve podigne glavu i pogled mu se susretne s Quaidovim sićušnim očima.

„Zadivljen sam, Steve.“

„Čime?“

„Tvojim entuzijazmom prema poslu.“

„Oh.“

Quaid se nasmiješi. „Što tražiš?“

„Nešto o Benthamu.“

„Imam 'Uvod u načela morala i zakonodavstva'. Hoće ti to valjati?“

To je bila zamka. Ne – to je bilo apsurdno. Nudio je knjigu; kako bi se ta obična gesta mogla protumačiti kao zamka?

„Kad bolje razmislim“, smiješak mu se raširi, „mislim da je kod mene primjerak iz knjižnice. Dat ću ti ga.“

„Hvala.“

„Jesu praznici dobro prošli?“

„Da. Hvala. Tebi?“

„Jako su se isplatili.“

Osmijeh mu se pretvorio u tanku crtu ispod njegovih...

„Pustio si brkove.“

Bio je to nezdrav primjerak brkova. Tanki, rijetki i zagasito plavi, lutali su naprijed-nazad ispod Quaidova nosa kao da su tražili put kojim će pobjeći s njegova lica. Quaid je izgledao kao da mu je malo neugodno.

„Je li to za Cheryl?“

Sada mu je sigurno bilo neugodno.

„Pa...“

„Zvuči kao da si imao dobre praznike.“

Nešto je drugo svladalo neugodu.

„Imam nekoliko prekrasnih fotografija“, reče Quaid.

„Kakvih?“

„Fotke s praznika.“

Steve nije mogao vjerovati što čuje. Je li C. Fromm ukrotila Quaida? Fotke s praznika?

„Nećeš vjerovati kada vidiš neke od njih.“

Bilo je nešto u Quaidovu ponašanju zbog čega je nalikovao na Arapa koji prodaje prljave razglednice. Kakve su to vražje fotografije? Fotke Cherylina međunožja koje joj je ispalo dok je čitala Kanta?

„Nisam nikada mislio da si ti fotograf.“

„To mi je postala strast.“

Kesio se dok je izgovarao 'strast'. U njegovom se ponašanju vidjelo jedva potisnuto uzbuđenje. Sav se sjajio od užitka.

„Moraš ih doći vidjeti.“

„Ja...“

„Večeras. Usput ćeš pokupiti Benthama.“

„Hvala.“

„Trenutno imam svoju kuću. Iza ugla kod rodilišta, u Ulici Pilgrim. Broj šezdeset četiri. Nekad iza devet?“

„Dobro. Hvala. Ulica Pilgrim.“

Quaid kimne.

„Nisam znao da u Ulici Pilgrim ima useljivih kuća.“

„Broj šezdeset četiri.“

Ulica Pilgrim bila je na koljenima. Većina se kuća već pretvorila u hrpu kamenja. Nekoliko ih je bilo u procesu rušenja. Unutarnji su im zidovi bili neprirodno otkriveni; ružičaste i blijedozelene tapete, kamini na gornjim katovima koji vise iznad provalija sa zadimljenim ciglama. Stepeništa koja vode od nikamo do nikamo i natrag.

Kuća broj šezdeset četiri bila je osamljena. Kuće na terasama s obiju strana sraunili su buldožeri, ostavljajući samo pustinju zbijene ciglene prašine u kojoj se pokušao nastaniti nekakav hrabar, čak i nesmotren korov.

Bijeli tronogi pas obilazio je svoj teritorij pokraj kuće broj šezdeset četiri, ostavljajući u pravilnim razmacima malene mrlje od pišaline kao znakove vlasništva.

Quaidova je kuća, premda ne baš raskošna, izgledala udobnije od pustoši koja ju je okruživala.

Skupa su pili neko loše crno vino koje je Steve donio, a onda su pušili travu. Quaid je bio puno opušteniji nego što ga je Steve ikad vidio i bilo mu je prilično drago razgovarati o svakodnevnim stvarima, a ne o strahu; ponekad se smijao; čak i ispričao prosti vic. Kuća je iznutra bila toliko prazna da je izgledala oskudno. Na zidovima nije bilo slika; nije bilo nikakvih ukrasa. Quaidove su knjige, kojih je doslovno bilo na stotine, bile nagomilane na podu bez ikakvog poretka koji je Steve mogao prepoznati. Kuhinja i kupaonica bile su primitivne. Čitav je ugođaj bio gotovo samostanski.

Nakon nekoliko lagodnih sati Steve više nije mogao trpjeti svoju znatiželju.

„Onda, gdje su fotke s praznika?“ reče on, svjestan da je pomalo mrmljao i da ga više nije briga.

„Oh, da. Moj eksperiment.“

„Eksperiment?“

„Da budem iskren, Steve, nisam baš siguran da bih ti ih trebao pokazati.“

„Zašto ne?“

„Bavim se ozbiljnim stvarima, Steve.“

„A ja nisam spreman za ozbiljne stvari – to hoćeš reći?“

Steve je mogao osjetiti da je Quaidova tehnika upalila, premda je bilo sasvim jasno što radi.

„Nisam rekao da nisi spreman...“

„Koji je ovo vrug?“

„Fotografije.“

„Kakve?“

„Sjećaš se Cheryl.“

Fotografije Cheryl. Ha.

„Kako bih zaboravio?“

„Neće se vratiti ovaj semestar.“

„Oh.“

„Doživjela je otkrivenje.“
 Quaid je zurio poput baziliska.
 „Kako misliš?“
 „Uvijek je bila tako smirena, nije li?“ Quaid je govorio o njoj kao da je mrtva. „Smirena, staložena i sabrana.“
 „Da, valjda je.“
 „Ta jadna kučka. Samo je htjela da ju netko dobro izjebe.“
 Steve se naceri poput djeteta na Quaidove prljave riječi. To ga je malo šokiralo; kao da je vidio učitelja kojemu kita viri iz hlača.
 „Provela je dio praznika ovdje.“
 „Ovdje?“
 „U ovoj kući.“
 „Onda, sviđa li ti se?“
 „Ona je neuka krava. Uobražena je, slaba je, glupa je. No ne bi ti *dala*, ne bi ti dala nijednu jebenu stvar.“
 „Misliš neće se ševiti?“
 „Oh, ne, skida gaće čim ju pogledaš. Strahovi su to što nije htjela dati...“
 Uvijek ista pjesma.
 „No na koncu sam ju natjerao.“
 Quaid je iza hrpe filozofskih knjiga izvukao kutiju. U njoj je bio snop uvećanih crno-bijelih fotografija, dvostruko većih od razglednica. Steveu je dodao prvu fotografiju u nizu.
 „Vidiš, Steve, zatočio sam ju.“ Quaid je bio ravnodušan poput voditelja dnevnika. „Da vidim mogu li ju natjerati da malo pokaže svoj strah.“
 „Kako misliš zatočio?“
 „Na gornjem katu.“
 Steve se osjećao čudno. Mogao je čuti pjev u ušima, vrlo tiho. Uvijek mu je zvonilo u glavi od lošeg vina.
 „Zatočio sam ju na gornji kat...“, reče Quaid ponovno „...u svrhe eksperimenta. Zato sam uzeo ovu kuću. Nema susjeda koji bi mogli čuti.“
 Nema susjeda koji bi mogli čuti što?
 Steve pogleda u zrnatu fotografiju koju je držao u ruci.
 „Skriveni fotoaparati“, reče Quaid, „nikada neće znati da sam ju fotografirao.“
 Na Fotografiji broj jedan bila je malena, prazna soba. Imala je nešto običnog namještaja.
 „To je ta soba. Na vrhu kuće. Topla. Čak i pomalo zagušljiva. Nema buke.“
 Nema buke.
 Quaid pruži Fotografiju broj dva.
 Ista soba. Sada je većina namještaja bila uklonjena. Uz jedan je zid bila polegnuta vreća za spavanje. Stol. Stolac. Gola žarulja.
 „Tako sam joj uredio sobu.“
 „Izgleda kao ćelija.“
 Quaid zagunđa.
 Fotografija broj tri. Ista soba. Vrč s vodom na stolu. U kutu sobe kanta djelomično prekrivena ručnikom.

„Za što je kanta?“

„Morala je pišati.“

„Da.“

„Sva oprema uključena“, reče Quaid. „Nisam ju *namjeravao* svesti na životinju.“

Čak je i u svom pijanom stanju Steve shvatio Quaidov zaključak. Nije ju *namjeravao* svesti na životinju. Međutim...

Fotografija broj četiri. Komad mesa na stolu u tanjuru bez ukrasa. Iz njega viri kost.

„Govedina“, reče Quaid.

„Ali ona je vegetarijanka.“

„Tako je. To je malo posoljena, prokuhana, dobra govedina.“

Fotografija broj pet. Isto. Cheryl je u sobi. Vrata su zatvorena. Udara po vratima, a ruke, noge i lice su joj mutne od bijesa.

„Stavio sam ju u sobu oko pet ujutro. Spavala je – sam sam ju prenio preko praga. Vrlo romantično. Nije znala koji se vrug događa.“

„Zaključao si ju tamo?“

„Naravno. Eksperiment.“

„Nije ništa znala o tome?“

„Razgovarali smo o strahu, znaš mene. Znala je što želim otkriti. Znala je da želim pokusne kuniće. Ubrzo je razumjela. Jednom kada je shvatila što radim, smirila se.“

Fotografija broj šest. Cheryl sjedi u kutu sobe i razmišlja.

„Mislim da je vjerovala da može čekati duže od mene.“

Fotografija broj sedam. Cheryl gleda u goveđi but, pogledava ga na stolu.

„Lijepa fotografija, zar ne? Pogledaj gađenje na njezinu licu. Mrzila je sam miris kuhanog mesa. Doduše, tada nije bila gladna.“

Broj osam: spava.

Broj devet: piša. Steve se osjećao nelagodno gledajući ju kako čuči nad kantom s gaćama oko zglobova. S tragovima suza na licu.

Broj deset: pije vodu iz vrča.

Broj jedanaest: ponovno spava, u stražnjem dijelu sobe, skvrčena poput fetusa.

„Koliko je dugo bila u sobi?“

„Ovo je bilo nakon samo četrnaest sati. Vrlo je brzo izgubila osjećaj za vrijeme. Vidiš, svjetlo se ne mijenja. Biološki joj se sat prilično brzo sjebao.“

„Koliko je dugo bila unutra?“

„Dok se nije dokazala poanta.“

Broj dvanaest: Budna je, kruži oko mesa na stolu, uhvaćena kako krišom pogledava dolje prema njemu.

„Ta je fotografija nastala iduće jutro. Spavao sam – fotoaparat je sam fotografirao svakih petnaest minuta. Pogledaj joj oči...“

Steve promotri fotografiju izbliza. Cherylino je lice izgledalo nekako deprimirano – imala je iscrpljen, divlji pogled. S obzirom na to kako je zurila u meso, izgledala je kao da ga želi hipnotizirati.

„Izgleda bolesno.“

„Samo je umorna. Ustvari je puno spavala, no činilo se da ju to iscrpljuje više nego ikad. Ne zna je li dan ili noć. I gladna je, naravno. Prošao je dan i pol. Više je nego malo ogladnjela.“

Broj trinaest: ponovno spava, skvrčena u još manju kuglicu, kao da želi progutati samu sebe.

Broj četrnaest: pije još vode.

„Punio sam joj vrč dok je spavala. Spavala je duboko – ne bih ju probudio ni da sam tamo plesao. Potpuno izgubljena.“

Iskesio se. Lud, pomisli Steve, ovaj je čovjek lud.

„Bože, kako je tamo smrdjelo. Znaš kako žene nekad smrde; ne na znoj, na nešto drugo. Jak smrad – mesnat. Krvav. Vrijeme joj je istjecalo. Nije to tako planirala.“

Broj petnaest: dotiče meso.

„Ovdje se počinju nazirati pukotine“, izgovori Quaid, a u njegovu se glasu mogao načuti trijumf. „Ovdje počinje strah.“

Steve je pomno proučio fotografiju. Fotografija je bila zrnasta i detalji su bili mutni, ali je kulerica osjećala bol, zasigurno. Dok je doticala meso, lice joj je bilo iskrivljeno, napola od želje, napola od gađenja.

Broj šesnaest: ponovno je stajala pred vratima i bacala se po njima, mlateći ih svakim dijelom tijela. Usta su joj izgledala poput crne, ljute mrlje koja vrišti na čista vrata.

„Na kraju bi mi uvijek prodikovala kada god bi se suočila s mesom.“

„Koliko je tu vremena prošlo?“

„Skoro tri dana. Gledaš gladnu ženu.“

To nije bilo teško vidjeti. Na sljedećoj je fotografiji mirno stajala nasred sobe, odvrćajući pogled od hrane koja ju je dovodila u napast, a cijelo joj se tijelo ukočilo od nedoumice.

„Izgladnjuješ ju.“

„Prilično jednostavno može preživjeti deset dana bez hrane. Post je uobičajen u svim civiliziranim zemljama, Steve. Šezdeset pet posto britanske populacije općenito pati od pretilosti. Svakako je bila predebela.“

Broj osamnaest: debela djevojka sjedi u kutu sobe i plače.

„Tu je negdje počela halucinirati. Obični, maleni mentalni tikovi. Mislila je da ima nešto u kosi ili sa stražnje strane ruke. Ponekad sam ju znao uhvatiti kako zuri u zrak, gledajući u prazno.“

Broj devetnaest: pere se. Gola je do pasa, grudi su joj teške, lice ispijeno i bezizražajno. Meso je tamnije nijanse nego na prethodnim fotografijama.

„Redovito se prala. Nikada nije dopustila da prođe dvanaest sati bez da se opere od glave do pete.“

„Meso izgleda...“

„Ustajalo?“

„Tamno.“

„Prilično je toplo u njezinoj malenoj sobi – i nekoliko je muha unutra s njom. Pronašle su meso i izlegle jajašca. Da, prilično lijepo sazrijeva.“

„Je li to dio plana?“

„Naravno. Ako se gnušala nad mesom kada je bilo svježije, što će biti s njezinim gađenjem na trulo meso? To je presudan trenutak za njezinu dvojbu, nije li? Što duže čeka s jelom, sve će

joj se više gaditi ono što je dobila za jesti. S jedne je strane zatočena s vlastitim strahom od mesa, a s druge strane sa strahom od smrti. Koji će prvi popustiti?“

Steve sada nije bio ništa manje zatočen.

S jedne strane, ova je šala već otišla predaleko i Quaidov je eksperiment postao sadistička vježba. S druge je strane želio znati koliko je daleko ta priča otišla. Nije mogao poreći da je fascinantno gledati tu ženu kako pati.

Sljedećih sedam fotografija – dvadeseta, dvadeset prva, druga, treća, četvrta, peta i šesta uprizorile su istu rutinu koja se vrtjela u krug. Spavanje, pranje, pišanje, gledanje mesa. Spavanje, pranje, pišanje...

Zatim dvadeset sedma.

„Vidiš?“

Uzela je meso.

Da, uzela ga je, a lice joj je bilo užasnuto. Govedi but sada izgleda vrlo ustajalo, posut mušjim jajašcima. Odvratno.

„Grize ga.“

Još jedna fotografija i lice joj je zabijeno u meso.

Steveu se činilo da osjeti miris trulog mesa na dnu grla. Njegov je um uspio zamisliti smrad gnjilog umaka od pečenja koji mu se prelijeva po jeziku. Kako je to mogla napraviti?

Dvadeset devet: povraća u kantu u kutu sobe.

Trideset: sjedi i gleda u stol. Prazan je. Vrč s vodom bačen je o zid. Tanjur je razbijen. Propala, ljigava govedina leži na podu.

Trideset jedan: spava. Glava joj je ovijena rukama.

Trideset dva: stoji uspravno. Ponovno gleda u meso i prezire ga. Glad koju osjeti jasno se očituje na njezinu licu. Kao i gađenje.

Trideset tri. Spava.

„Koliko je sada prošlo?“ upita Steve.

„Pet dana. Ne, šest.“

Šest dana.

Trideset četiri. Obrisi joj je mutan, očito se baca o zid. Možda udara glavom o nj – Steve nije mogao znati. Prošlo je vrijeme kada je postavljao pitanja. Dio njega nije želio znati.

Trideset pet: ponovno spava, ovaj put pod stolom. Vreća za spavanje poderana je u komadiće, razderano platno i komadi punjenja razbacani po sobi.

Trideset šest: razgovara s vratima, kroz vrata, znajući da joj neće odgovoriti.

Trideset sedam: jede užeglo meso.

Sjedi pod stolom mirno poput pračovjeka u svojoj pećini i kida meso svojim sjekutićima. Lice joj je ponovno prazno; sva je njezina snaga utrošena na svrhu tog trenutka. Na hranjenje. Na hranjenje dok glad ne nestane, dok ne nestane agonija u njezinu truhu i mučnina u njezinoj glavi.

Steve je zurio u fotografiju.

„Prenerazilo me...“, reče Quaid, „...kako je iznenada popustila. Jedan se trenutak činila kao da se nikada jače nije odupirala. Monolog koji je održala ispred vrata bio je ista mješavina prijatni i isprika koje bi izgovarala iz dana u dan. Zatim je pukla. Samo tako. Čučnula je pod stol i pojela govedinu do kosti kao da je vrhunski odrezak.“

Trideset osam: spava. Vrata su otvorena. Svjetlo se ulijeva u sobu.

Trideset devet: soba je prazna.

„Kamo je otišla?“

„Odlutala je na donji kat. Ušla je u kuhinju, popila nekoliko čaša vode i sjedila na stolcu tri ili četiri sata bez da je rekla riječi.“

„Jesi li razgovarao s njom?“

„Naposljetku jesam. Kada se počela izvlačiti iz svoje izgubljenosti. Eksperiment je završio. Nisam joj želio nauditi.“

„Što je rekla?“

„Ništa.“

„Ništa?“

„A ma baš ništa. Mislim da dugo vremena nije bila ni svjesna moje prisutnosti u sobi. Onda sam skuhao nekoliko krumpira i pojela ih je.“

„Nije pokušala nazvati policiju?“

„Ne.“

„Nije bila nasilna?“

„Ne. Znala je što sam učinio i zašto sam to učinio. Nije bilo planirano unaprijed, no vodili smo apstraktne razgovore o takvim eksperimentima. Nije joj se dogodilo ništa loše, razumiješ. Možda je malo izgubila na težini, no to je manje-više bilo sve.“

„Gdje je sad?“

„Otišla je idući dan. Ne znam kamo je otišla.“

„I što je to sve dokazalo?“

„Možda uopće nije ništa dokazalo. No bio je to zanimljiv početak mojih istraživanja.“

„Početak? To je bio samo početak?“

U Steveovom se glasu jasno čulo kako mu se Quaid gadi.

„Stephen...“

„Mogao si je ubiti!“

„Ne.“

„Mogla je skrenuti s uma. Ostati zauvijek nestabilna.“

„Moguće. No malo vjerojatno. Ta je žena imala snažnu volju.“

„No uspio si je slomiti.“

„Da. To je bilo putovanje na koje je bila spremna krenuti. Razgovarali smo o tome da ćemo se ići suočiti s njezinim strahom. I ja sam se našao tu kako bih sredio da Cheryl napravi baš to. Ništa posebno, zaista.“

„Prisilio si ju na to. Inače ne bi otišla.“

„Istina. To ju je obrazovalo.“

„Znači, sad si i učitelj?“

Steve je želio ukloniti sarkazam iz glasa. No bio je tamo. Sarkazam; ljutnja; i malo straha.

„Da, ja sam učitelj“, odgovori Quaid gledajući Stevea postrance, neusredotočeno.

„Poučavam ljude strahu.“

Steve je zurio u pod. „Jesi li zadovoljan time čemu si ju poučio?“

„I naučio, Steve. I ja sam naučio. To je vrlo lijepa mogućnost koja se pruža – istraživati svijet strahova. Pogotovo s inteligentnim ispitanicima. Čak i suočeni s racionalizacijom...“

Steve ustane. „Ne želim to više slušati.“

„Oh? U redu.“

„Imam predavanja rano ujutro.“

„Ne.“

„Što?“

Otkucaj, iščezava.

„Ne. Nemoj još ići.“

„Zašto?“ Srce mu je tuklo. Bojao se Quaida – dotada nije ni shvaćao koliko.

„Imam još knjiga za tebe.“

Steve je osjetio kako se zacrvenio. Malo. Što je mislio u tom trenutku? Da će ga Quaid oboriti poput ragbijaša i početi eksperimentirati s njegovim strahovima?

Ne. Idiotske misli.

„Imam knjigu o Kierkegaardu koja će ti se svidjeti. Gore. Dođem za dvije minute.“

Nasmiješen, Quaid napusti sobu.

Steve čučne te ponovno počne prolaziti kroz snop fotografija. Najviše ga je fascinirao trenutak kada je Cheryl prvi put uzela trulo meso. Lice joj je imalo izraz potpuno nesvojstven ženi koju je poznao. Na njemu je bila ispisana sumnja, zbunjenost i duboki...

Strah.

To je bila Quaidova riječ. Prljava riječ. Izopačena riječ, od ove noći nadalje povezana s Quaidovim mučenjem nedužne djevojke.

Steve je na trenutak pomislio na izraz lica koji je imao dok je zurio u fotografiju. Nije li se i na njemu nalazila ista ta zbunjenost? Možda čak i taj strah koji samo što ga nije obuzeo.

Čuo je zvuk iza sebe, pretih da bi došao od Quaida.

Osim ako se šuljao.

Oh, Bože, osim ako se...

Komad platna s kloroformom pritisne Steveova usta i nosnice. Udahne protiv svoje volje, po sinusima ga opeče para, a oči mu zasuze.

U jednom se kutu svijeta stvorio grumen crnila, taman izvan njegova vidokruga i ta je mrlja počela rasti, pulsirati u ritmu njegova srca koje je tuklo sve brže.

U glavi je mogao vidjeti Quaidov glas poput vela. Izgovarao je njegovo ime.

„Stephen.“

Ponovno.

„...ephen.“

„...phen.“

„...hen.“

„en.“

Čitav se svijet pretvorio u mrlju. Svijet je nestao u tami. Daleko od očiju, daleko od misli. Steve nespretno padne među fotografije.

Kada se probudio, nije bio svjestan da je došao svijesti. Posvuda je bila tama, sa svih strana. Ležao je budan sat vremena širom otvorenih očiju prije nego što je shvatio da su otvorene.

Najprije je za probu pomaknuo ruke i noge, a zatim glavu. Nije bio svezan kao što je očekivao, osim za zglobov. Bio je siguran da se oko njegovog lijevog gležnja nalazi lanac ili nešto slično. Strugalo mu je kožu kada bi se pokušao pomaknuti predaleko.

Pod na kojem je ležao bio je vrlo neudoban, a kada ga je pažljivije popipao, shvatio je da leži na nekakvoj ogromnoj rešetki. Bila je metalna i njezina se pravilna površina prostirala u svim smjerovima, koliko god su mu ruke sezale. Kada je gurnuo ruku kroz rupe u toj mreži, nije osjetio ništa. Samo prazan zrak koji je propadao pod njim.

Prve Quaidove infracrvene fotografije Stephenova zatočeništva uprizorile su njegovo istraživanje. Kako je Quaid i očekivao, njegov se ispitanik prilično razumno odnosio prema svojoj situaciji. Nema hysteriziranja. Nema psovanja. Nema suza. To je bio izazov za ovog ispitanika. Točno je znao što se događa; i logički će reagirati na svoje strahove. Zato će zasigurno biti puno teže slomiti taj um nego Cherylin.

No koliko će ga više zadovoljiti rezultati eksperimenta kada konačno pukne. Neće li se tada njegova duša otvoriti kako bi je Quaid pogledao i dotaknuo? Unutar tog čovjeka bilo je toliko toga što je želio istražiti.

Steveove su se oči postupno priviknule na tamu.

Bio je zatočen u nekakvom oknu. Bilo je široko, procijenio je, oko pet metara i potpuno okruglo. Je li to nekakvo okno za prolaz zraka do nekog tunela ili podzemne tvornice? Steve je u glavi stvarao kartu područja oko Ulice Pilgrim, pokušavajući odrediti gdje bi ga Quaid najvjerojatnije odveo. Ništa mu nije padalo na pamet.

Ništa.

Bio je izgubljen u mjestu koje nije mogao odrediti ni prepoznati. Okno nije imalo kutova na koje bi mogao usredotočiti svoj pogled; a zidovi mu nisu nudili pukotinu ili rupu u kojoj bi sakrio svoju svijest.

Što je bilo još gore, ležao je raširenih ruku i nogu na rešetki koja je visjela iznad tog okna. Njegove oči nisu mogle razabrati tamu ispod njega – činilo se da bi okno moglo biti bez dna. Između njega i njegova pada nalazila se samo tanka mreža rešetki i krhki lanac kojim mu je zglob za nju bio okovan.

Zamislio se kako miran leži pod praznim crnim nebom i nad beskrajnom tamom. Zrak je bio topao i ustajao. Isušio je suze koje su mu iznenada navrle, zbog kojih su mu oči bile poput gume. Kada je počeo vikati upomoć, što je učinio nakon što su suze nestale, tama je s lakoćom progutala njegove riječi.

Nakon što je vikao do promuklosti, ponovno je legao na mrežu. Nije mogao ne zamišljati kako se s druge strane njegova lomljiva kreveta tama proteže u beskonačnost. To je apsurdno, naravno. Ništa nije beskonačno, reče naglas.

Ništa nije beskonačno.

A opet nikada neće znati. Kada bi pao u beskrajnu tamu ispod sebe, padao bi i padao i padao i ne bi vidio kako se približava dno okna. Premda je pokušao misliti na ljepše, pozitivnije slike, njegov je um zamišljao njegovo tijelo kako se strovaljuje niz to grozno okno, čije je dno samo korak od njegova jureća tijela, a njegove ga oči ne vide, njegov ga mozak ne predosjeća.

Dok ne udari.

Hoće li ugledati svjetlo nakon što mu se glava raspori od udara? Hoće li, u trenutku kada mu se tijelo pretvori u iznutrice, razumjeti zašto je živio i umro?

Zatim pomisli: „Quaid se ne bi usudio.“ „Ne bi se usudio!“ zakriješti. „Ne bi se usudio!“

Tišina je proždimala riječi. Čim bi počeo vikati kroz nju, bilo bi kao da nije ni pisnuo.

Zatim druga misao – vrlo zločesta. Pretpostavimo da je Quaid pronašao ovaj okrugli pakao kako bi ga stavio u njega jer ga *nikada* ne bi pronašli, *nikada* ga ne bi istražili. Možda je htio otići u krajnost s ovim eksperimentom.

U krajnost. Smrt je bila jedna krajnost. Pa ne bi li to za Quaida bio eksperiment nad eksperimentima? Gledati čovjeka kako umire – gledati kako pristiže strah od smrti, samo vrelo strave. Sartre je pisao o tome kako nijedan čovjek ne može znati kako će umrijeti. No znati kako će umrijeti drugi, intimno – gledati vratolomije koje bi um zasigurno izveo kako bi izbjegao gorku istinu – to je trag koji vodi do naravi smrti, zar ne? To bi moglo barem malo pripremiti čovjeka na vlastitu smrt. Proživjeti tuđi strah kroz druge bio je najsigurniji, najpametniji način za dotaknuti zvijer.

Da, pomisli on, Quaid bi me mogao ubiti; iz užasa koje sam proživljava.

Ta pomisao Steveu pruži gorko zadovoljstvo. Taj Quaid, taj nepristrani istražitelj, taj tobožnji učitelj bio je opsjednut užasima jer je njegov strah bio najdublji.

Zato je morao gledati kako se drugi nose sa svojim strahovima. Trebao je rješenje, bijeg od sebe.

Razmišljanje o svemu tome trajalo je satima. Steveov je um u tami bio poput žive, no nije se dao kontrolirati. Bilo mu je teško držati se jedne struje misli dugo vremena. Misli su mu bile poput riba, malenih, brzih riba koje bi se izmigoljile iz njegovih ruku čim bi ih zgrabio.

No u podlozi svakog zapleta njegovih misli ležala je spoznaja da mora nadmudriti Quaida. To je bilo sigurno. Mora biti smiren; dokazati da je beskoristan ispitanik za Quaidovu analizu.

Fotografije nastale za to vrijeme prikazivale su Stevena kako zatvorenih očiju leži na rešetki, pomalo namršten. Ponekad bi, paradoksalno, preko njegovih usana preletio osmijeh. Ponekad je bilo nemoguće znati spava li ili se budi, razmišlja li ili sanja.

Quaid je čekao.

Naposljetku su Steveove oči počele titrati ispod kapaka, što je bio očigledan znak da sanja. Bilo je vrijeme, dok ispitanik spava, da se zavrti kotač na razapinjaču...

Steve se probudio s rukama u lisičinama. Mogao je vidjeti zdjelicu vode na tanjuru pokraj sebe; a pokraj nje još jednu zdjelicu, punu mlake, neslane kaše. Zahvalno je jeo i pio.

Dok je jeo, primijetio je dvije stvari. Prvo, buka koju je stvarao dok je jeo glasno mu je odzvanjala u glavi; i drugo, osjećao je nekakvu spravu, nekakvo stezanje na sljepoočnicama.

Fotografije su prikazivale Stevea kako nespretno pokušava dosegnuti svoju glavu. Oko glave mu je čvrsto svezan pojas. Drži čepiće duboko u njegovim ušima, sprečavajući ulazak bilo kakvog zvuka.

Fotografije su prikazivale zbunjenost. Zatim ljutnju. Zatim strah.

Steve je bio gluh.

Mogao je čuti samo buku u glavi. Škljocanje zubi. Pljuskanje na nepcu i gutanje. Zvukovi su tutnjali između njegovih ušiju poput pucnjeva.

Suze su mu navrle na oči. Udarao je po rešetki, no nije mogao čuti lupanje peta po metalnim šipkama. Vrištao je dok se nije osjećao kao da mu grlo krvari. Nije čuo nijedan svoj vapaj.

U njemu nastane panika.

Fotografije su prikazivale njezino rođenje. Lice mu se crvenilo. Oči su mu bile razrogačene, grimasa je otkrivala njegove zube i desni.

Izgledao je poput prestrašenog majmuna.

Preplavili su ga odveć poznati osjećaji iz djetinjstva. Prisjećao ih se poput lica starih neprijatelja; tih drhtavih udova, tog znoja, te mučnine. U očaju je podignuo zdjelu s vodom i zalio lice. Hladna ga je voda šokirala, što mu je na trenutak odvrátilo misli od ljestava panike kojima su se penjale. Ponovno je legao na rešetku, a tijelo mu je bilo poput daske, nakon čega reče samom sebi da diše duboko i ravnomjerno.

Opusti se, opusti se, opusti se, reče naglas.

U glavi je čuo škljocanje jezika. Nosnice su mu se stegnule od panike i mogao je čuti kako kroz njih lijeno teče sluz, kako mu se nosne šupljine začepuju i odčepuju. Sada je mogao zamijetiti tiho, nježno piskutanje koje je čekalo ispod svih drugih buka. Zvuk vlastitog uma...

Zvučao je poput bijelog šuma, bilo je to ono isto cviljenje koje ga je uhvatilo dok je bio pod anestezijom, ista buka koja bi odzvanjala njegovim ušima na granicama sna.

Udovi su mu i dalje nervozno trzali i bio je samo napola svjestan načina na koji se hrvao s lisičinama, ne mareći za to što su mu derale kožu na zapešćima.

Fotografije su točno zabilježile sve te reakcije. Njegov rat s histerijom – njegove očajničke pokušaje da spriječi ponovno izbijanje strahova na površinu. Njegove suze. Njegova krvava zapešća.

Naposljetku je iscrpljenost pobijedila paniku; kako je to često činila dok je bio dijete. Koliko je puta utonuo u san uz slani okus suza u nosu i ustima, ne mogavši se više boriti?

Silno je naprezanje pojačalo buku u njegovoj glavi. Sada ga je njegov mozak, umjesto uspavankom, ušuškao zviždukom i vikom.

Godio mu je zaborav.

Quaid je bio razočaran. Prema brzini njegove reakcije bilo je očito da će se Stephen Grace zaista vrlo brzo slomiti. Štoviše, već je bio gotovo slomljen, a eksperiment je trajao samo nekoliko sati. A Quaid se oslanjao na Stephena. Nakon višemjesečnih priprema, činilo se da će ovaj ispitanik izgubiti zdrav razum bez da išta otkrije.

Jedna riječ, jedna bijedna riječ bila je sve što je Quaid trebao. Maleni znak naravi ovog eksperimenta. Ili još bolje, nešto što bi naznačilo rješenje, nekakav ljekoviti totem, makar molitvu. Zasiurno se neki Spasitelj otima s usana osobe obuzete ludilom? Mora biti *nešto*.

Quaid je čekao poput lešinara na poprištu nekog zvjerstva, odbrojavajući minute do izdisaja duše, nadajući se zalogaju.

Steve se probudio s licem na rešetki. Zrak je sada bio puno ustajaliji, a metalne su mu se šipke usjekle u meso na obrazu. Bilo mu je vruće i neudobno.

Ležao je mirno, čekajući da mu se oči ponovno priviknu na okruženje. Imao je savršen pogled na linije koje su se prostirale do zida okna. Jednostavna mreža unakrsnih šipki doimala mu se lijepo. Da, lijepo. Pratio je linije naprijed-nazad dok mu ta igra nije dosadila. Iz dosade se prevrnuo na leđa, osjećajući kako rešetka pod njim podrhtava. Je li sada bila nestabilnija? Činilo se da se malo ljulja dok se micao.

Steveu je bilo vruće i oznojio se pa je raskopčao košulju. Zaslinio si je bradu dok je spavao, no nije mu bilo stalo do toga obriše slinu. Kakve veze što slini? Tko ga vidi?

Napola je svukao košulju i nogom izuo jednu cipelu.

Cipela – mreža – pad. Njegov je um polako povezao te stvari. Sjedne uspravno. Oh, jadna cipela. Njegova će cipela pasti. Provući će se između šipki i izgubiti se. Ali ne. Lijepo se održavala na rubovima rupe u mreži; još ju uvijek može spasiti ako se potruđi.

Posegnuo je za svojom jadnom, jadnom cipelom i njegov je pokret pomaknuo rešetku.

Cipela je počela kliziti.

„Molim te...“, preklinjao ju je, „...nemoj pasti.“ Nije htio izgubiti svoju dragu cipelu, svoju lijepu cipelu. Ne smije pasti. Ne smije pasti.

Kako se ispružio da ju zgrabi, cipela se prevrnula i petom prema dolje pala kroz rešetku u tamu.

Isпустиo je žalostan krik koji nije mogao čuti.

Oh, kada bi barem mogao slušati kako cipela pada; odbrojavati sekunde do njezina pada. Čuti njezin tup udarac o dno okna. Tada bi barem znao koliko bi daleko morao padati prije nego umre.

Nije više mogao izdržati. Prevrnuo se na trbuh i gurnuo obje ruke kroz rešetke vičući:

„Idem i ja! Idem i ja!“

Nije mogao više čekati na pad u tamu, u tišinu koja cvili, samo je htio slijediti svoju cipelu dolje, dolje, dolje niz tamno okno u smrt i okončati tu igru jednom zauvijek.

„Idem i ja! Idem i ja! Idem i ja!“ kričao je. Preklinjao je gravitaciju.

Rešetka se pod njim pomaknula.

Nešto se slomilo. Klin, lanac, uže koje je pridržavalo rešetku je puklo. Više nije bio u vodoravnom položaju; sada je već klizio niz šipke dok se prevrtao u tamu.

Šokiran, shvati da mu udovi više nisu okovani.

Past će.

Onaj je čovjek želio da padne. Zločesti čovjek – kako se zove?

Quake? Quail? Quarrel...

Automatski je zgrabio rešetku objema rukama dok se sve više prevrtala. Možda ipak nije htio pasti za svojom cipelom? Možda je život, još koji trenutak života bio vrijedan da se održi na...

Tama iza ruba rešetke bila je tako duboka; i tko bi mogao znati što u njoj vreba?

U njegovoj se glavi umnogostručila buka od panike. Lupanje njegova krvava srca, bruhanje sluzi, suho grebanje na njegovu nepcu. Njegovi su dlanovi, klizavi od znoja, popuštali. Gravitacija ga je željela. Tražila je pravo na njegovo ogromno tijelo – tražila je da padne. Na trenutak je, gledajući preko ramena u usta koja su se pod njim otvarala, pomislio da je ispod sebe vidio uzvrpoljena čudovišta. Blesava, luda stvorenja, grubih obrisa, tamna u tami. Zli su ga grafiti iz djetinjstva požudno gledali i izbacili kandže kako bi ga zgrabili za noge.

„Mama“, reče dok su ga ruke izdavale, a strah uzimao k sebi.

„Mama.“

To je bila ta riječ. Quaid je jasno čuo svu njezinu otrcanost.

„Mama!“

Do trenutka kada je Steve udario o dno okna, više nije mogao procijeniti koliko je daleko pao. U trenu kada su mu ruke pustile rešetku i kada je shvatio da će ga se tama sčepati – izgubio je razum. Njegov je životinjski dio preživio kako bi mu opustio tijelo, poštedjevši ga pri udarcu svega izuzev lakših ozljeda. Ostatak njegova života, sve osim najjednostavnijih refleksa, bio je slomljen, a njegovi su dijelovi odletjeli u skrivene kutke njegova pamćenja.

Kada se uključilo svjetlo, podignuo je pogled prema osobi s maskom Mickeya Mousea koja je stajala pred vratima te joj se nasmiješio. Bio je to dječji osmijeh, osmijeh kojim je zahvalio svom smiješnom spasiocu. Pustio ga je da ga uhvati za zglobove i odvuče iz velike okrugle sobe u kojoj je ležao. Hlače su mu bile mokre i znao je da se uneredit u snu. Smiješni ga je Miš svejedno poljubio da mu bude bolje.

Glava mu se ljuljala na ramenima dok ga je vukao iz mučilišta. Na podu, pokraj njegove glave, nalazila se cipela. Dva do tri metra iznad njega nalazila se rešetka s koje je pao.

To nije bilo ništa.

Pustio je Miša da ga posjedne u svijetlu sobu. Pustio je Miša da mu vrati uši, premda ih ustvari nije želio. Bilo je zabavno gledati nijemi svijet, nasmijavao ga je.

Popio je vode i pojeo slatke torte.

Bio je umoran. Htio je spavati. Htio je svoju Mamu. No čini se da ga Miš nije razumio, stoga je plakao, udarao stol i bacao tanjure i šalice na pod. Zatim je otrčao u susjednu sobu i bacio u zrak sve papire koje je mogao naći. Bilo je lijepo gledati kako lepršaju gore pa dolje. Neki su od njih pali na prednju stranu, neki na poleđinu. Neki su bili ispisani. Neki su imali slike. Stravične slike. Slike zbog kojih se osjećao vrlo čudno.

Sve su to bile slike mrtvih ljudi, svaki od njih. Na nekim su slikama bila mala djeca, a na drugima odrasla. Ležala su ili napola sjedila, a na njihovim su licima i tijelima bile duboke posjekotine, posjekotine ispod kojih je bio nered, zbrka blještavih komadića i sluzavih komadića. A svuda oko mrtvih ljudi – crna boja. Ne u urednim lokvama, nego poprskana posvuda, s otiscima prstiju i ruku i brojnim mrljama.

Stvar koja je stvorila posjekotine i dalje se nalazila na tri ili četiri slike. Znao je kako se zove.

Sjekira.

Sjekira se zarila u ženino lice gotovo do drške. Sjekira se nalazila u nozi muškarca i još je jedna ležala na kuhinjskom podu pokraj mrtve bebe.

Ovaj je čovjek skupljao slike mrtvih ljudi i sjekira, što je Stevie smatrao čudnim.

To je bila njegova posljednja misao prije nego što je osjetio kako mu odveć poznat miris kloroforma ispunjava glavu, nakon čega se onesvijestio.

Zapušteni je ulaz smrdio na ustajalu mokraću i svježju bljuvotinu. Bila je to njegova bljuvotina; nalazila se na čitavoj prednjoj strani njegove majice. Pokušao je ustati, no noge su mu se klimale. Bilo je vrlo hladno. Boljelo ga je grlo.

Zatim je čuo korake. Zvučalo je kao da se Miš vraćao. Možda će ga odvesti kući.

„Ustaj, sinko.“

Nije bio Miš. Bio je to policajac.

„Šta radiš tamo dolje? Reko' ustaj.“

Pridržavajući se za smrvljeni cigleni okvir vrata, Steve stane na noge. Policajac uperi svjetiljku u njega.

„Isuse Kriste“, reče policajac, kojemu se očigledno gadio. „Kol'ko si se sjeb'o. Gdje živiš?“

Steve odmahne glavom, zureći u majicu natopljenu bljuvotinom poput posramljenog školarca.

„Kako se zoveš?“

Nije se baš mogao prisjetiti.

„Mali, ime.“

Trudio se. Da bar policajac ne više.

„Ajde, sredi se.“

Te riječi nisu imale previše smisla. Steve je mogao osjetiti kako mu se u očima skupljaju suze.

„Kući.“

Sada je blebetao, uvlačio šmrklje i osjećao se potpuno napušteno. Želio je umrijeti – želio je leći i umrijeti.

Policajac ga je protresao.

„Jesi se nadrogir'o?“ ispitivao je, odvlačeći Stevea prema uličnim svjetlima, zureći u njegovo uplakano lice.

„Bolje ti je da se pomakneš.“

„Mama“, reče Steve. „Hoću svoju Mamu.“

Te su riječi potpuno promijenile ovaj susret.

Iznenada je policajcu ovaj prizor izgledao više nego odvratno; više nego žalosno. Taj mu je mali gad sa svojim krvavim očima i svojom večerom na majici zaista išao na živce. Previše novca, previše žutog u venama, premalo discipline.

'Mama' je bila kap koja je prelila čašu. Udario je Stevea u trbuh – fin, oštar, učinkovit udarac. Steve se cmizdreći presavio.

„Začepi, sinko.“

Još jednim udarcem osakatio je dječaka do kraja, a zatim je zgrabio Stevea za kosu i priljubio malo narkomansko lice uz svoje.

„Znači ti bi bio propalitet, je l' da?“

„Ne. Ne.“

Steve nije znao što znači propalitet, samo se želio svidjeti policajcu.

„Molim vas...“, reče ponovno, sa suzama na licu, „...odvedite me kući.“

Policajac je izgledao zbunjeno. Mladić se nije krenuo odupirati i pozivati na građanska prava kao većina njih. Tako bi obično završili – na zemlji, krvava nosa, zazivajući socijalnog radnika. Ovaj je samo plakao. Policajac je počeo imati loš osjećaj u vezi ovog mladića. Kao da je skrenuo ili nešto tako. I još je prebio balavca na mrtvo. Jebote. Sada se osjeća odgovorno. Uhvatio je Stevea pod ruku i odvukao ga preko ceste u svoj auto.

„Ulazi.“

„Vodite me...“

„Odvest ću te kući, sinko. Odvest ću te kući.“

U hostelu *Night* pretražili su Steveovu odjeću ne bi li ga nekako identificirali, no nisu našli ništa, nakon čega su mu očistili tijelo od buha i kosu od uši. Policajac ga je zatim ostavio, zbog čega je Steve osjećao olakšanje. Nije mu se sviđao taj čovjek.

Ljudi su u hostelu pričali o njemu kao da nije bio u sobi. Govorili su kako je mlad; raspravljali o njegovoj mentalnoj dobi; njegovoj odjeći; njegovom izgledu. Zatim su mu dali sapun i pokazali gdje se nalaze tuševi. Deset je minuta stajao pod hladnom vodom, a zatim se obrisao prljavim ručnikom. Nije se obrijao premda su mu dali britvu. Zaboravio je kako se to radi.

Zatim su mu dali neku staru odjeću, što mu se svidjelo. Nisu bili tako loši unatoč tome što su pričali o njemu kao da ga nema. Jedna mu se osoba čak i nasmiješila; kršan muškarac s prosijedom bradom. Nasmiješio mu se onako kako bi se nasmiješio psu.

Dali su mu neku čudnu odjeću. Bila je ili prevelika ili premalena. U svim bojama – žute čarape, prljavo-bijelu majicu, prugaste hlače namijenjene proždrljivcima, izlizani džemper, teške čizme. Volio se sređivati, staviti dva džempera i dva para čarapa dok ga nisu gledali. Osjećao se sigurnije kada bi se umotao u nekoliko debelih slojeva pamuka i vune.

Zatim su ga ostavili s kartom za krevet u ruci da pričeka dok se spavaonice ne otključaju. Nije bio nestrpljiv poput nekih muškaraca koji su s njim bili u hodniku. Mnogi su se nerazgovjetno derali, njihove su optužbe bile začinjene psovkaama te su se međusobno pljuvali. To ga je prestrašilo. Samo je želio spavati. Leći i spavati.

U jedanaest je sati jedan od stražara otključao vrata spavaonice i svi su izgubljeni muškarci ušli jedan za drugim kako bi pronašli željezni krevet za noćenje. Spavaonica, koja je bila velika i loše osvijetljena, smrdjela je po dezinfekcijskom sredstvu i starim ljudima.

Izbjegavajući poglede i razmahane ruke drugih propaliteta, Steve si je pronašao neuredan krevet preko kojeg je bila bačena jedna tanka plahta i legao na počinak. Svuda oko njega muškarci su kašljali, hrkali i plakali. Jedan se molio dok je ležao na svom sivom jastuku i zurio u strop. Steve pomisli kako je to dobra ideja. Stoga je izrecitirao svoju dječju molitvu.

„Dragi Isuse, dobri i mili
Ljubavi me svojom ti zakrili
Moju...
Koja je ono riječ?
Moju... *jednostavnost* sažalijevaj,
Vječno da dijelim s tobom raj.“
Zbog toga se osjećao bolje; a san, plav i dubok, bijaše poput melema.

Quaid je sjedio u tami. Ponovno ga je obuzeo užas, veći nego ikad. Tijelo mu se ukočilo od straha – toliko da uopće nije mogao ustati iz kreveta kako bi uključio svjetlo. Osim toga, što ako je ovaj put, baš ovaj put, strah stvaran? Što ako čovjek sa sjekirom zaista stoji pred njegovim vratima? Kesi se poput luđaka, pleše poput vruga na vrhu stepenica, kako ga je Quaid viđao u snovima, pleše i kesi se, kesi se i pleše.

Ništa se nije pomaknulo. Nema škripe stepenica, nema hihotanja u sjeni. Ipak nije on. Quaid će preživjeti do jutra.

Tijelo mu se sada malo opustilo. Zamahnuo je nogama, ustao iz kreveta i uključio svjetlo. Soba je zaista bila prazna. Kuća je bila tiha. Mogao je vidjeti vrh stepenica kroz otvorena vrata. Tamo nema čovjeka sa sjekirom, naravno.

Stevea je probudila vika. I dalje je bio mrak. Nije znao koliko je dugo spavao, ali ga udovi više nisu boljeli tako jako. S laktima na jastuku, sjeo je napola uspravno i zurio prema drugom kraju spavaonice kako bi vidio zašto je nastao metež. Dvojica su se muškarca tukli četiri kreveta dalje. Uopće nije bilo jasno što je predstavljalo jabuku razdora. Samo su se hrvali kao cure (Steveu je bilo smiješno gledati ih), kriještali i čupali se za kosu. Na mjesečini je krv na njihovim licima i

rukama izgledala crno. Jedan je od njih, onaj stariji, bio odgurnut preko svog kreveta vičući: „Ne idem u *Finchley Road*! Nećeš me natjerati. Nemoj me udarati! Nisam taj kojeg tražiš! Nisam!“

Drugi nije htio ni čuti; bio je preglup ili previše ljut da bi shvatio kako ga starac preklinje da ga ostavi na miru. Potaknut gledateljima sa svih strana, starčev je nasilnik izuo cipelu i njom mlatio svoju žrtvu. Steve je mogao čuti prasak, prasak njegovih udaraca – pete na glavi. Svaki je udarac bio popraćen klicanjem i sve tišim starčevim krikovima.

Pljesak iznenada iščezne nakon što je netko ušao u spavaonicu. Steve nije mogao vidjeti o kome se radi; između njega i vrata nalazila se hrpa muškaraca nagomilanih oko tučnjave.

Doduše, vidio je pobjednika kako baca svoju cipelu u zrak, uz posljednji usklik: „Šupčino!“
Cipela.

Steve nije mogao skrenuti pogleda s cipele. Vinula se u zrak, okrećući se u letu, a zatim se strmoglavila na gole daske poput ustrijeljene ptice. Steve ju je jasno vidio, jasnije od bilo čega drugog što je vidio danima.

Pala je nedaleko od njega.

Pala je uz glasan, tup udarac.

Pala je na stranu. Kao što je pala njegova cipela. Njegova cipela. Ona koju je gurnuo. Na rešetki. U sobi. U kući. U Ulici Pilgrim.

Quaid se probudio iz istog sna. Uvijek stubište. Uvijek gleda niz tunel stepenica dok se taj blesavi prizor, napola šaljiv, napola užasan, šulja na prstima gore prema njemu, a smijeh se čuje na svakoj stepenici.

Nikada nije imao dva sna u jednoj noći. Zamahnuo je rukom preko ruba kreveta i počeo čeprkati po boci koju je tamo držao. U tami je iz nje ispio veliki gutljaj.

Steve prođe pokraj malene skupine ljutih muškaraca ne mareći za njihove povike ili starčeve uzdahe i psovke. Stražari su se mučili sa smirivanjem nereda. Bio je to zadnji put da su starog Crowleyja pustili unutra – uvijek je izazivao nasilje. Ovo je imalo gotovo sva obilježja pobune; trebat će im sati da ih ponovno smire.

Nitko se nije obazirao na Stevea dok je lutao niz hodnik, prolazio kroz vrata i ulazio u predsoblje hostela *Night*. Vrata su bila zatvorena, no svježji miris noćnog zraka, gorak prije zore, provlačio se kroz njih.

Tijesan recepcijski ured bio je prazan, a Steve je kroz vrata mogao vidjeti aparat za gašenje požara ovješeno o zid. Bio je žarko crven. Pokraj njega nalazilo se dugačko crno crijevo, omotano oko crvenog valjka poput usnule zmije. Pokraj njega, na zidnom nosaču, stajala je sjekira.

Vrlo lijepa sjekira.

Stephen je ušetao u recepcijski ured. Malo dalje od sebe čuo je trčanje, povike i zvižduk. No Stevea nitko nije došao prekinuti u prijateljevanju sa sjekirom.

Najprije joj se nasmiješio.

Zaobljena oštrica sjekire uzvratila mu je osmijeh.

Zatim ju je dotaknuo.

Čini se kako je sjekira voljela da ju se dira. Bila je prašnjava i jako se dugo nije koristila. Predugo. Željela je da ju se podigne i miluje i da joj se smiješi. Steve ju je vrlo nježno skinuo s

nosača i stavio je pod jaknu kako bi joj bilo toplo. Zatim je kroz vrata izašao van iz recepcijskog ureda kako bi pronašao svoju drugu cipelu.

Quaid se ponovno probudio.

Steveu je trebalo vrlo malo vremena da se orijentira. Poskakivao je na putu prema Ulici Pilgrim. Odjeven u toliko mnogo žarkih boja, s tim širokim hlačama i blesavim čizmama, osjećao se poput klauna. Bio je on smiješan tip, zar ne? Tako smiješan da je nasmijavao sama sebe.

Vjetar ga je počeo šibati, otpuhivati ga u pomahnitalost, nosio mu je kosu i toliko rashladio očne jabučice da su bile poput dva ledena grumena u dupljama.

Počeo je trčati, skakutati, plesati, poskakivati kroz ulice, bijele pod uličnim svjetiljkama, mračne između njih. Sada me vidiš, sada me ne vidiš. Sada me vidiš, sada...

Quaida ovaj put nije probudio san. Ovaj je put čuo buku. Zasigurno buku.

Mjesec je bio dovoljno visoko da baci svoje zrake kroz prozor, kroz vrata i na vrh stepenica. Nije bilo potrebe da uključi svjetlo. Mogao je vidjeti sve što je trebao vidjeti. Vrh stepenica bio je prazan, kao i uvijek.

Zatim je donja stepenica zaškripjela i začuo se prigušen zvuk, kao da je na nju stao dah.

Quaid je tada znao što je strah.

Čuo je još jedan škripaj dok se taj blesavi san penjao stepenicama prema njemu. Ovo mora biti san. Na kraju krajeva, nije poznavao nikakve klaunove, nikakve ubojice sa sjekirama. Pa kako bi onda taj besmisleni prizor, taj isti prizor koji ga je budio iz noći u noć, mogao biti išta više od sna?

A opet, možda su neki snovi toliko naopaki da moraju biti istiniti.

Nema klaunova, reče samom sebi dok je stajao gledajući u vrata, stepenište i mjesečinu. Quaid je poznavao samo krhke umove, toliko slabe da mu nisu mogli ponuditi nijedan trag naravi, izvora ili lijeka za paniku kojoj je sada robovao. Samo su pucali, mrvili se u prašinu kada bi se suočili s najmanjim znakom straha koji se nalazio u srcu života.

Nije poznavao nikakve klaunove, nikada nije i nikada neće.

Zatim se pojavilo; lice budale. Potpuno blijedo na mjesečini, izubijanih mladolikih crta, neobrijano i otečeno, osmijeha širokog poput djetetova. Grickalo je usnu od uzbuđenja. Krv je bila razmrljana preko njegove čeljusti, a desni gotovo crni od krvi. No to je i dalje bio klaun. Nedvojbeno klaun, čak i za odjeću koja mu je loše pristajala, tako neskladan, tako bijedan.

Samo što sjekira baš i nije odgovarala osmjehu.

Mjesečina ju je obasjavala dok je manijak njom lagano zamahivao, a njegove su slične crne oči svjetlucale od iščekivanja zabave koja je bila pred njim.

Zaustavio se prije samog vrha stepenica, a dok je zurio u Quaidovu užasnutost, osmijeh mu nije iščeznuo ni na trenutak.

Quaidove su noge popustile i posrnuo je na koljena.

Klaun se poskakujući popeo na sljedeću stepenicu, a njegove su se svjetlucave oči, ispunjene nekakvom dobronamjernom zlobom, usredotočile na Quaida. Sjekira se ljuljala naprijed-nazad u njegovim bijelim rukama, nagovještavajući ubojiti udar.

Quaid ga je poznavao.

To je bio njegov učenik – njegov pokusni kunić, preobražen u sliku njegova straha.

On. Od svih ljudi. On. Gluhi dječak.

Poskakivanje je sada bilo jače i klaun ispuštao hrapavi zvuk iz dubine grla, poput zova nekakve izmišljene ptice. Sjekira je u zraku sve više i više zamahivala, a svaki naredni zamah bio je ubojitiji od prošlog.

„Stephen“, reče Quaid.

To ime Steveu nije značilo ništa. Vidio je samo kako se usta otvaraju. Kako se zatvaraju. Možda je iz njih izašao zvuk – možda ne. Bilo mu je nebitno.

Klaunovo grlo zakriješti, a sjekira, zamahnuta objema rukama, proleti iznad njegove glave. U istom se trenu lagani, veseli ples pretvorio u trk te je čovjek sa sjekinom preskočio dvije posljednje stepenice i uletio u mjesečinom obasjanu kupaonicu.

Quaid je napola izmaknuo tijelo kako bi izbjegao smrtonosni udarac, ali niti dovoljno hitro niti spretno. Oštrica je rasporila zrak i rasjekla stražnji dio Quaidove ruke, odsjekla mu većinu tricepsa, polomila ramenu kost i otvorila meso na podlaktici rezom koji je zamalo promašio arteriju.

Quaidov se vrisak mogao čuti deset kuća dalje, samo što su te kuće bile hrpe kamenja. Nitko ga nije mogao čuti. Nitko nije mogao doći i odvući klauna s njega.

Sjekira, koja je jedva čekala nastaviti s poslom, sada je rasparavala Quaidovo bedro kao da siječe drvo. Desetak centimetara duboke rane zijevale su i otkrivale blještavi komad filozofova mišića, kosti, koštane srži. Klaun bi nakon svakog udara povlačio sjekiru kako bi je iščupao, a Quaidovo bi se tijelo trzalo poput marionete.

Quaid je vrištao. Quaid je preklinjao. Quaid se ulizivao.

Klaun nije čuo ni riječi.

Čuo je samo buku u svojoj glavi – zvižduke, viku, zavijanje, brujanje. Pronašao je sklonište tamo odakle ga nijedan razuman argument, nijedna prijetnja neće ponovno izvući. Tamo gdje su otkucaji njegova srca bili zakon, a cviljenje njegove krvi glazba.

Kako je plesao, taj gluhi dječak, plesao poput luđaka dok je gledao svog mučitelja kako zijeva poput ribe, zauvijek utišanog izopačenog uma. Kako je krv prskala! Kako je tekla i šikljala!

Maleni se klaun smijao na takvo veselje. Pa ovdje se sprema cjelovečernja zabava, pomisli. Sjekira mu je bila doživotan prijatelj, odan i mudar. Mogla je rasijecati i raspolavljati, mogla je komadati i odsijecati, a njih dvoje i dalje mogu, ako budu dovoljno prepredeni, ovog čovjeka održati na životu dugo, dugo vremena.

Steve je bio sretan kao malo dijete. Pred njima je bio ostatak večeri, a sva glazba koju je uopće mogao poželjeti odzvanjala je njegovom glavom.

A Quaid je, nakon što je kroz zakravljeni zrak vidio kako klaun isprazno zuri u njega, znao da u svijetu postoji nešto gore od straha. Gore od same smrti.

Postoji bol bez nade za iscjeljenjem. Postoji život koji odbija završiti dugo nakon što je um preklinjao tijelo da skonča. I, najgore od svega, postojali su ostvareni snovi.